

САДРЖАЈ

Увод	6
Позадина истраживања	8
Почетак	10
Православна црква	
Чтец	14
Епилог	29
Одежда чтеца	31
Чин хиротесије чтеца	33
Ипођакон	36
Чин хиротесије ипођакона	39
Додељивање почасног звања клиру хиротесије	43
Чин додељивања почасног звања клиру хиротесије	44
Црквени канони који се односе на одговорности читача (чтеца) и ипођакона	45
Канонски преступи и казне	54
Квалификације	42
Обавезе	91
Понашање	96
Напомена тумачења канона	107
Римокатоличка црква	
Читач (лат. Lector)	108
Хиротесија лектора	113
Subđakonat (или Podjakonat)	115
Akolitat	117

Коптска православна црква

Anaghanostos	120
Реформа	121
Англиканска црква	122
Телогија клира хиротесије	123
Н А П О М Е Н Е	127
Библиографија са Интернета	131
Остали коришћени извори	131

УВОД

Књига Јерархија Хиротесије, која стоји пред вама, је допуњен семинарски рад којег сам радио у трећој години мојих теолошких студија у Америци, тачније Antiochian House of Studies – део Антиохијске Патријаршије у Америци. Она може бити интересантна књига, али може послужити и као приручник за литургику. Може бити корисна и савременом читаоцу, како би објаснила сатарохришћанско богослужење.

За оне који улазе на студије овог дела литургике, није сувишно дати реч опреза, јер увек мора бити нека несигурност у одређивању датума докумената који су главни наши унутрашњи докази. Према томе, резултати до којих се дошло, сматрају се или се могу сматрати као неки услов вођице. Такође морамо имати и у виду, да су многи писани списи о чиновима дошли до нас у преводима, па можда и они захтевају модификацију тј. измену.

Тачно је да нисмо пронашли спомињање нижих чинова ни у Светом Писму ни у континуитету од најстаријих Светих Отаца. На први поглед, ова чињеница је изненађујућа; али то није доказ да они не могу бити део Светих тајни.

Св. Тома објашњава, да у првим годинама хришћанске Цркве, Црква није имала толико присталица па је због тога имала умерене ресурсе, што је Цркву ограничило на број свештеника, па је због овог разлога Црква установила чин Ђакона, да служи оне функције које нису биле прописане за свештеника.

Уместо давања нижих чинова одвојено и различитим особама, Црква је користила слободу коју јој је Оснивач оставио, да их даје истовремено, било да је то једно скраћено рукоположење, или јасно проверено рукоположење. Али овако стање ствари једва да је трајало дуже од једног века.

Црква, чим јој је ред добро био успостављен и чим је уживала изванредан степен слободе, осећала је потребу да повећа своје свештентсво као и сам унутрашњи ред. Тако је почело умножавање свештеника али и диверсификација њихових функција. На крају, Црква је одлучила да успостави ипођаконе и

ниже чинове. Стога налазимо многе од ових чинова, у црквеним документима II века. ⁽¹⁾

У III веку, нижи чиновници су већ били добро успостављени и универзално познати свима. ⁽²⁾

Тако, дакле, видимо, службе које су се јављале у Цркви током историје: појца, чтеца, аколута, вратара, књигоносца, жезлоносца, рипидоносца, свећеносца, ипођакона, углавном мање-више окренуте Епископу, који је предстојатељ, стоји у име свих на Литургији и приноси Дарове у име свих.

Када се Црква ширила, и Епископ није технички могао да стигне да служи Литургију свуда, јавља се Антиминс (мада, и овде има више теорија). Ипођакони су били ти који помажу Епископу, митрополиту, патријарху у току служења.

Нажалост у нашој Српској Православној Цркви чин као што је ипођаконски изумире и појављује се само неколико минута пред рукоположењем у чин ђакона.

Ипођаконски чин некако су преузели чтеци, са епископским благословом да носе орар, што није теолошки исправно, јер сама реч “чтец” је заправо “читаач” – значи онај који чита Паримије, Апостол и сл. Тако дакле, данас постоји израз чтецирати, а односи се на саслуживање. И када се каже да ће бити чтечева на Литургији, они данас углавном чтецирају, тј. саслужују, иако им је изворна улога била читање.

Епилог свега је, да је наша Српска Православна Црква сасвим запоставила ниже чинове. Овим малим скромним мојим делом, а и сам сам један од нижих чинова – рукопроизведен ипођакон, надам се пробудити свест наших високо-преосвећених Владика, који би на њиви Господњој посејали ниже чинове.

Позадина истраживања

Ова студија испитује порекло и ране фазе црквеног нижег клира, клира хиротесије, у црквеној јерархији, како у Православној Цркви, тако и у другим номинацијама.

Материјали које сам користио су канони Васељенских сабора, помесних сабора и црквене уредбе као и текстове Св. Отаца, тј., патристички списи. У интерпретацији тих материјала, неки грчки и латински изрази, једноставни су били за изглед, али узрок проблема као њихово недвосмислено значење је било тешко дефинисати. Сви ови извори нам не достављају директан одговор, па сам зато за решавање проблема потражио и у секундарним изворима.

Тако рецимо, чин чтеца (грч. Αναγνώστης) и чин псалмопевца (грч. Прωτοψάλτης) нису делили исту судбину, иако су оба била у нижој јерархији. Чтец је формиран као најнижи чин у црквеној јерархији; тако, сваки члан вишег клира је служио као чтец прво – а псалмопевац је остао у свом чину и тако успоставио јерархију своје власти.

Хришћанска Црква се појавила међу мноштвом религија и култова, а који се појављују у материјалима ове студије. Питање колико су далеко те религије и култови утицале на праксу Цркве. Многе природне сличности се појављују у речнику јерархије, а наслеђе јудаизма је очигледно.

Овде морам напоменути, да се ова студија заснива и на корпусу примарних извора и доступни су нам на оригиналним језицима. То су дела црквених сабора, црквених наредби и уредби, списи црквених писаца и других древних аутора. Поред ових докумената, ту су многи споменици, натписи и папируси, који су узети у обзир. Сви ови извори су нам сада доступни у штампаним издањима.

Већина текстова које ћу споменути овде су делови или детаљи већих докумената. Неки од њих су од неспорене вредности, као што су уредбе Васељенских сабора. С друге стране, неки текстови, на изглед ауторитативног карактера,

никада нису уочени, или њихов стварни значај се не може доказати, иако се они сматрају да имају древно порекло. У најмању руку, ти текстови се могу доказати да су стварно постојали, али неки делови информација у њима остају без контекста – ипак и њих сам узео у обзир, сматрајући их “залуталим податцима” иако они не воде у даљи рад истраживања.

Даље, што се тиче те значајне литературе, није било довољно да је само цитирам, већ у неким случајевима морао сам да разјасним њихову позадину и могуће намере.

Сам метод ове студије од почетка је историјско-критички, тако да је сав доступан материјал распоређен у хронолошком реду. Већ сам напоменуо да се он састоји од разних историјских текстова али и оних текстова који се нису нужно доказали да се, заснивају на историјским чињеницама. Употреба ових, заједно са овим другим непознатим изворима, није оправдано али сам сматрао да је потребно.

Такође сматрам да је важно напоменути овде, да речи “православље” и “католицизам”, када су написане малим словима, у контексту придева, односе се на Св. Васељенски сабор у Никеји; међутим, писано великим почетним словом, односи се на две засебне цркве.

Почетак

И једне дакле постави Бог у цркви прво апостоле, друго пророке, треће учитеље, а потом чудотворце, онда дарове исцељивања, помагања, управљања, различне језике. (1 Кор. 12:28).

Први који су водили вернике били су, наравно, Апостоли, а потом као што видимо из горњег цитата, пророци, учитељи, чудотворци итд. Апостоли су примили своје звање позивом Исуса Христа, који их је лично позвао на ту дужност, док су пророци и учитељи добили свој позив без људског учешћа. Они су такђе били благословени са другим духовним даровима: даром исцељења, даром чуда, даром језика, итд. Вршећи своју дужност, они су путовали од једне хришћанске заједнице до друге, али се ту нису много задржавали. Локалним хришћанским заједницама је био потребан пастир, па је тако он биран од способних мушкараца.

Онда дванаесторица дозвавши мноштво ученика, рекоше: Није прилично нама да оставимо реч Божју па да служимо око трпеза. Нађите дакле, браћо, међу собом седам поштених људи, пуних Духа Светог и премудрости, које ћемо поставити над овим послом. А ми ћемо у молитви и у служби речи остати. (Дел. Апостлска 6, 2-4)

Избор првих званичних пастира је описан у Делима Апостолским. Хришћанска заједница у Јерусалиму је била састављена од хришћана јевреја, а представљала је две језичке групе: једна је говорила арамејским а други грчким. Заједнички су држали финансијске ресурсе, али одлуку о њиховој дистрибуцији одлучивали су Апостоли. Критични део из горњег цитата је: "...оставимо реч Божју па да служимо око трпеза", где се сугерише да су били слуге, међутим нигде другде се не спомињу као такви. У погледу особина, они су били више него дистрибутери милостиње, па тако постављајући седам људи за административне дужности или послове, могли су да се концентришу првенствено на молитву и реч Божију. Из овога

произлази два поља у парохији: духовни и практични.

Практични званичници су се звали надгледници и слуге, тј., епископи и ђакони. Наслови су често коришћени у хеленистичким црквама које је основао Апостол Павле. У Палестини и Сирији, где је већина верника била јеврејско-хришћанска заједнички организациони модел је био савет старешина, тј., презвитера.

Међутим, различита номенклатура, не подразумева никакву суштинску разлику између хеленске и јеврејско-хришћанске заједнице. У то време реч за онога који "надгледава" и "старешина" били су прилично заменљиви у текстовима хришћанских писаца. Тако дакле, та звања су била уобичајена у цивилном речнику тога времена и њихова употреба у хришћанској заједници имала је сличности и са другим не хришћанским. Наравно, једна основна разлика је била избор тог или тих старешина. У паганским култовима, избор је био заснован, углавном на нечијем рођењу, док у јеврејском свештенству је то наследно, а у хришћанској заједници је био изабран онај којег начин живота манифестује вера. Услов да неко постане у хришћанској заједници старешина били су прописани у пасторалним писмима, а главни предуслов је укључивао бити добра глава породице, да није скоро крштен и да има добар углед. Сви кандидати морају бити прво добро проверени, а затим полагањем руку постављени на дужност.

Из докумената из Апостолског доба, сазнајемо да није било јерархијских разлика између оних који "нагледавају" и "старешина". Оба ова чина су имали заједнички статус у духовном погледу, а ево и зашто: прво, апостоли, пророци или учитељи нису увек били присутни у заједници којој је требало континуирана администрација. Друго, нису сви путујући пророци и учитељи проповедали истинито јеванђеље, па је било потребе утврдити њихову истинитост и тиме заштити вернике од штетних утицаја. На крају, генерација апостола изумире и пророци се смањују; историја наставника је трајала дуже али њихов статус није остао недвосмислен.

На почетку другог века, разлика настаје између оних који “нагледавају” и “старешине”. Онај који “нагледава”, јасно постаје председавајући старешина заједнице, држећи тзв. монархички епископатски чин. Ово најбоље видимо из збирке писама Св.Игњатија Богоносца познатог још и као Игњатије Антиохијски. Игњатије Богоносац је био ученик Светог Јована Богослова, заједно са Поликарпом, епископом смирнским и одлуком Светих апостола био је постављен за епископа у Антиохији.

У својим писмима, доминирају три бриге, а једна је за нас значајна, а то је брига за јединством Цркве. Пред претећим расколом, Св. Игњатије је био упоран за послушност црквених власти. У својим писмима он први пут описује локалну заједницу која је регулисана од стране епископа, који је имао подршку савета презвитера и ђакона. Овде нажалост није уочена јасна разлика између “епископа” и “презвитера”, јер локалном заједницом владају одбори званичника (епископа или презвитера?). Ипак у Св. Игњатија, напротив, један епископ је водећа фигура у Цркви и без његовог благослова ниједна служба не може да се одржи (Смир. 8:2) или друге радње.

Да би осветлио однос између онога који нагледава и старешине, Св. Игњатије користи метафору китаре (то је онај жичани музички инструмент који је коришћен у древној Грчкој), где је старешина тело инструмента, а жице инструмента старешина. Оваквом метафором он приказује хармонију која ће превладати међу верницима. Да би инструмент савршено звучао, све мора савршено бити и састављено и само као такво функционише – тако је и са заједницом. Административна структура те заједнице састоји се од оних који нагледавају и старешина, заједно са нижим клиром, који су под њиховим вођством. Даље, теолошки гледано, онај који нагледава представља Небеског Оца, а старешине Апостоле. Поред тога, савет старешина, на коме председава онај који нагледава је као апостолско тело вођено Исусом, а коју земаљски свештеници свештенички службу имитирају.

Клир који је био сачињен од оног који нагледава,

старешине и нижег клира, значи трострука свештеничка служба, постала је стална у хришћанској Цркви, и као таква постала је уобичајена у антици. Исто тако можемо рећи да је организација хришћанских заједница, нека врста аналогije са Јеврејском заједницом где три сачињавају: старешина синагоге, старешина и појац (јев. שילחן רוביץ). Слично наилазимо и код Римљана.

Међутим, хришћанска заједнице верника није се идентификовала са синагогом, већ као Црква - ἐκκλησία, а та се реч појављује у Новом Завету.

Чтец

(грч.: αναγνώστης, лат. Lector, Чтец, пономар)

У малој књизи блаженопочившег Патријарха Павла, а тада Епископа Рашко-призренског: "Питања (и одговори) чтецу пред производство", каже се: "Из поуке коју епископ упућује новопроизведеном чтецу: „Чудо, первѣи степен свѣшченства чтеца ѣстъ“, види се да чтеци припадају црквеном клиру, свештенству. Исто казује и мноштво канонских прописа који се односе на чтеце, и који их издвајају из броја осталих верних и убрајају у клир“.

Посланице које чине већи део Новог Завета, били су очуване, вероватно, зато што су се јавно читала и слободно копирала. То је био такође и циљ Апостола: на крају првог писма или Посланице Солуњанима, Апостол Павле пише, "Заклињем вас Господом да прочитате ову посланицу пред свом браћом светом." (1. Солуњанима, 5:27). У Колошанима захтева: "И кад се ова посланица прочита код вас, учините да се прочита и у лаодикијској цркви, и ону што је писана у Лаодикију да и ви прочитате." (Колошанима, 4:16).

Што се тиче стварног читања, ми не знамо ко је био задужен за то, или је читање било за време Литургије. У Новом Завету, једини стих који говори о лицу читаоца је на почетку књиге Откривења: "Благо ономе који чита и онима који слушају речи пророштва, и држе шта је написано у њему; јер је време близу." (Откривење 1:3). Такође слично налазимо и у 1 Тимотеју 4:13 "Докле дођем пази на читање, утешавање и учење." Оба текста су написани у Малој Азији и то приближно у исто време - на претпоставци да 1.Тимотеју потиче са краја првог века, док је Откривење вероватно написано између 92 и 96. У 1 Тим. чтец се подстиче да чита и да учи. Редослед писма или посланице, подразумева да учење треба да се заснива на Светом Писму; 2 Тимотеју - 3:16 " Све је писмо од Бога дано, и корисно за учење, за карање, за поправљање, за поучавање у правди", и у 4:6"

Проповедај реч, настој у добро време и у невреме, покарај, запрети, умоли са сваким сношењем и учењем;" Тако дакле, видимо разлику између инструкција оног који нагледава и харизматичног наставника, јер Посланица која је проповедана, често под божанским надахнућем, беше коришћена без писаних текстова. Што се тиче самих писама тј. апостолских посланица, не знамо да ли су се оне сматрале светим.

Списи тог времена директно нам не указују на читање јеврејских списа, тј. Старог Завета, нити писаних учења Исуса Христа у тим заједницама. Приликом писања црквеним заједницама, где су превладавали хришћани јеврејског порекла, Апостол Павле се освртао више на Стари Завет, а у писмима упућеним иноверницима, улога Светог Писма је била мање важна.

Средином другог века наилазимо на писане изворе о читању Старог и Новог Завета, у Риму, од стране Јустина Мученика (грч: Ιουστίνος ο Μάρτυρας, лат: Iustinus Martyr). У својој "Првој апологији", Глава LXVII – Недељно босгослужење Хришћана, он наводи да се недељом ујутро, на служби, читала апостолска проповед и пророчанства колико је то год било могуће, тј. дуже. Термин "...колико је то год било могуће, тј. дуже", односи се овде на трајање читања, значи све док су сви били присутни, што нам је потврђено и у каснијим вековима. Даље, "...када чтец престане са читањем...", наравно ово би био превод, али за сигурно знамо да није постојао такав ред у клиру, већ само појединац која чита у заједници.

Све у свему, Јустин именује три функције: читање, управљање - укључујући све дужности старешине - и служење. Ово нам потврђује, да је Јустин био посвећен детаљима. Тако на пример, да је чтец био један од нижих чинова, он би то сигурно и споменуо, или и из његове апологије видимо да недостаје певање, да га је било, он би га сигурно у детаље описао.

Из исте апологије, сазнајемо да се у Риму читао и Псалтир. Овде треба да будемо свесни да је Јустин писао царској породици, а његов главни нагласак је био да опише хришћанску

заједницу римског друштвеног поретка, а не да забележи све њихове детаље.

Четрдесетак година након Јустина, Тертулијан (лат.: *Quintus Septimius Florens Tertullianus*) у његовом “*Apologeticum*”, који је написан 197. год., спомиње само молитву и читање, као елементи богослужења у Цркви у Картагини. Нажалост ни он не спомиње ко је био задужен за то, али спомиње да су се о заједници бринули “старешине”: “3. *Coimus ad litterarum divinarum commemorationem, si quid praesentium temporum qualitas aut praemonere cogit aut recognoscere. [...] 5. Praesident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim pretio ulla res dei constat.*” - Tert. *Apologeticum* XXXIX Тертулијан, у својим другим списима, назив “старешине” преусмерава на “свештенка”. Тако ово постаје званично име “старешине”, а “ђакон” слуга. Такође, и чтец се овде први пут спомиње као засебан чин. Он настаје у критици јеретика.⁽³⁾

У својим каснијим радовима, Тертулијан не описује клир иако описује богослужбени поредак. Тако рецимо, позивајући се на духовне дарове од стране монтаниста (лат: *Montanus*) пише: “Било да је у читању Светог писма, или у певањем псалама, или у проповедању, или у молитви, у свим овим верским богослужењима, пружена је визија.”⁽⁴⁾

У погледу успостављања црквене јерархије, основни извор су Дидахи (*Διδαχὴ Κυρίου διὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων*) – Учење дванаесторице Апостола (Наука Господња народима преко дванаесторице Апостола).

У корист разумевања духовних појмова, а који се појављују и у каснијим изворима су: епископ, свештеник, ђакон, исповедник, удовица, чтец, девица, ипођакон и духовник, али нас овде за сад интересује чтец. За његово именовање и постављање није било потребно руко-положење, а епископ му је давао “књигу”. Различити историјски документи тумаче ову “књигу”. За једне је то било “Јеванђеље” а за друге “Апостол” (*Lector instituetur cum episcopus dabit ei librum, non autem imponetur manus super eum.*), с обзиром да је апостолска традиција настала из Рима,

видимо да реч “чтец” потиче из другог века.

Занимљиво је рећи да чин чтеца није преузет из Јеврејског храма, уместо тога, он се појављује у одељку који упућује на милостињу, тачније да добију део вечере која се делила и сиромашним удовицама. Сваки од њих је имао право да добије део те милостиње као и неку врсту плате коју су добијали клирици. Тако на пример, удовице су добијале обичну плату, тј. помоћ. Епископ је добијао две дупле плате, ђакони и свештеници по једну дуплу плату, што је био и удео и за чтеца, ако је био присутан. Међутим, ако Епископ није био присутан, био је исплаћен касније.

У то време, нису сви Епископи били високо образовани; о захтевима Епископа је гласио текст: “Али, ако је могуће, нека буде склон да учи, да научи вернике, али ако не зна слова, тј. да чита, нека буде вешт у речи ...”⁽⁵⁾ Ипак, аутор опомиње све вернике, и специфично усмерава упутство за мушкарце - да читају свете списе и, заиста, ништа друго, а они који желе да певају химне, нека певају Псламе Давидове.⁽⁶⁾

Што се тиче божанске службе, текст пише о служби Ускршњог бдења, где су се пророчанства, Јеванђеље и Псалми читали, али о детаљима те службе ништа се не спомиње.

Особине чтеца су даље дефинисани, у апостолској црквеној јерахији, у списима “Апостолски црквени ред” који су били написани у Сирији или Египту, и то највероватније крајем III века. Спис је настао у правоверним заједницама и служио је учвршћивању црквеног поретка. Само дело описује како Исусови ученици расправљају о спорним питањима. Тако у тексту видимо чинове у јерахији: епископ, свештеник, ђакон, чтец и удовица. Чтец, не само што треба да чита, већ и да протумачи оно што је прочитао.

До средине трећег века, прогон хришћана је био локалног карактера свуда. Цар Деције Трајан (лат. *Gaius Messius Quintus Traianus Decius*, 249-251), подстакао је први општи систематски прогон, што је Цркви задавало озбиљне проблеме. Тежећи да обнови Рим, традицију и обичаје, 250. године је покренуо први

оштар погрон хришћана, обзнањујући едикт о својим намерама. Цар је захтевао да епископи Цркве приносе жртве њему лично, што је за хришћане, наравно било немогуће. У том добу, под страхом и мучења, многи верници су се одрекли своје вере, као и многи који су били у клиру. Када су се ствари смириле, тај народ и тај клир желео је да се врати мајци Цркви. Ово је било велико искушење за Цркву, посебно када се тицало клира. Међутим, црквени живот тог времена осветљава у својим писмима Свети Кипријан (лат.: Thascus Cæcilius Cyprianus), хришћанин, рођен је у Картагини, од родитеља пагана, а живео је у време цара Трајана Деција у Антиохији Сиријској. У једном од његових писама из 250. године, он спомиње два ипођакона и једног аколута (лат. аcolythus, грч. ἀκόλουθος), који су били онај клир који се беше одрекао своје Цркве, па су сад желели да се у њу врате. Он је већ тада сматрао ипођакона као клера у нижем чину, те тако, наводи он, није могао сам донети одлуку, да ли их вратити. Све у свему, ипак је наредио да се могу вратити, али им није дозволио да примају плате. Овај документ нам сведочи о првом спомињању примања плате црквеном клеру.

Из свега што смо до сад видели, очигледно је да је први степен свештенства чтец. Св. Кипријан у свој 32 посланици пише о случају младог Aurelius-а (Аурелија), чтеца, који је достојан вишег чина. Исто се може рећи и за Celerinus-а, који му се придружио. Св. Кипријан је имао у плану да обојицу рукоположи у чин свештеника, што би им допринело бољу плату. Из овога се види да је Црква, и упркос прогону, успела да задржи своје чиновне. Настављајући даље, код Св. Кипријана видимо да је хтео да рукопроизведе Saturus-а у чин чтеца, у недељу Васкрса. Овде се подразумева да је практична обука за читање била реализована за време службе, и да је сам епископ доносио одлуку о именованју чтеца.⁽⁷⁾

Римокатоличка црква изгубила је папу Фабијана (лат.: Fabianus), 250 године тј., за време прогона, али 14 месеци касније изабран је нови.

Међутим, Новатијан (лат.: Novatianus) и Корнелије (лат.:

Cornelius), озбиљно су се успротивили процедуром враћања оног клира, који је био одпао за време прогона.

На избору Корнелија, за папу, Новатијан је заједно са својим присталицама подигао раскол, али га је синод, њега и његове присталице избацио видом екскомуникације. Након овог, Корнелије пише Антиохијском епископу Фабиусу, како би га обавестио о Новатијану, али и у исту руку га обавештава о броју људи у његовој цркви: 46 свештеника, 7 ђакона, 7 ипођакона, 42 аколита, 52 чтецаитд. Ово један од вредних Корнелијевих докумената, који садржи број свештенства у Цркви, а разлог давања тачних бројева, тј. чиновна је сигурно нека недавна административна структурна модификација Римске цркве. Према Liber Pontificalis (попис римских папа која је од велике важности за рану средњовековну историју), реформа је основана од стране покојног епископа Фабијана, који је поделио срезове за ђаконе и поставио 7 ипођакона да нагледавају 7 нотара, који би требало поуздано да пркупљају акте о мученицима.⁽⁸⁾

У 303, год., цар Диоклецијан (лат.: Gaius Aurelius Valerius Diocletianus Augustus) је иницирао велики прогон хришћана, са циљем да их уништи телесно и духовно. Ово је више него необично било, будући да на први поглед није могуће открити повод који га је навео да одобри такву грозоту, и да се зна да му је најупечатљивија карактерна црта да свесрдно избегава окрутне мере. У намери да сузбију растућу религију, Диоклецијан и његови саветодавци су употребили насиље против ње и то сасвим супротно потреби (барем како се то чини из данашње перспективе). Хришћани су били подвргнути прогону који, међутим, и није био тако страховит како се обично мисли.

Све смо ово споменули, ради тога, што из овог доба нам долази један важан документ, тј., извештај о одузимању имовине Цркве у Цирту (лат.: Sirta), у којем имамо неке детаље о чтецу.⁽⁹⁾

Конфискација је извршена од стране локалног Фламена (лат. flamen)⁽¹⁰⁾ - високог римског свештеника, Мунатиус Феликса (лат. Munatius Felix) уз асистенцију једног јавног помоћника. Поред конфискације црквених сасуда, свећњака, одежди,

крстионице, Феликс је тражио и црквени Кодекс (лат. *caudex* - зборник закона, правила и прописа). Један од присутних ипођакона донео му је, но то није било довољно, па је Феликс инсистирао и на осталим црквеним књигама. Ипођакони су му одговорили да су све књиге у поседу чтечева. Када их је Феликс упитао за чтечеве, ипођакони су се претварали да незнају ништа о њима, а потом су били ухапшени. Да скратимо причу, идентитет чтечева је био откривен и све књиге су биле одузете. Све у свему 37 томова књига је одузето од Цркве у Цирту.

Годину дана касније, прогон се понавља у локалној Цркви у египатском селу Шуша (*Shusha*). Очувана документа нам сведоче да је чтец био присутан испред власти, и како их је уверавао да не поседује ништа, тј. Црква више ништа нема од вредности. У потписаном званичном документу гласи: "Ја, Аурелиос Аммониос (лат. *Aurelios Ammonios*) закљичем се заклетвом на горе наведено. Аурелиос Серенос (лат. *Aurelios Serenos*) је написао за њега јер он не зна слова."⁽¹¹⁾

За време Константина I (лат. *Constantinus Magnus*), Хришћанска Црква је доживела велике промене. С једне стране, стао на крај прогону хришћана, па чак и прешао на њихову веру, обезбедивши хришћанству завидан положај водеће монотеистичке религије (који има и данас); с друге стране основао је град раван Риму — Константинопољ, осигуравши тако опстанак Царства на Истоку дуго после пада Рима и западних провинција у V. веку.

Константина Велики, како је познат код нас, сазвао је овај Сабор да отклони забуну коју је својим кривим учењем створио Арије, свештеник из Александрије, 325 године. Иако је акценат Сабора био на доктринарним питањима, канони Сабора, такође наглашавају принципе који се односе на јерархију.

Након Сабора у Никеји, 341. године сазван је помесни Сабор у Антиохији (грч. *Σύνοδος Αντιοχειας*). На Сабору је присуствовало 97 антиохијских отаца, а који је одржан у јесен, поводом освећења велике цркве, коју је започео цар Константин Велики (337), а довршио његов син, цар Констанције (361). За нас

је овај Сабор важан због тога што је нижу јерахију свео под власт локалног Епископа.⁽¹²⁾

Помесни сабор Сардички је одржан 343. године у Сардици, данашњој Софији. Сабор је држан под заштитом западног цара Констанса, који је био присталица одлука Првог васељенског сабора. Овај Сабор прописује напредовање у јерахији: епископски чин је могућ само ако је особа прошла кроз чин чтеца, ђакон и свештеника, а морала је доказати и своје достојанство.⁽¹³⁾

Канони (*Traditio apostolica*) Иполита, епископа римског, који је пострадао је за веру у време цара Клаудија, почињу са формулом рукоположења вишег клира. Епископ, свештеник и ђакон примиће чин у виду рукополагања, док рецимо онај који је изабран за чтеца, треба да поседује исте врлине као и ђакон; он неприма прво рукополагање, него му епископ даје Јеванђеље.⁽¹⁴⁾

Услов за чтеца и ђакон изгледа имају исте врлине, и указују на упоредљив однос. То што чтец није имао право рукоположење, може значити да би то било обављено у свом напредовању у чин ђакон. Ђакон је требао бити способан да учи катихумене, па би тако било природно да чтец буде унапређен у чин ђакон, у неко догледно време, јер већ поседује знање Светог Писма.

Што се тиче божанске службе, Канони Иполита кажу: "Увек када епископ служи свете тајне, ђакони и свештеници требају да су са њим, носећи белу одежду, која је лепша и сјанија од било које одеће. Али добра дела су боља од одежде. Чтечеви такође требају да носе свечану одежду, и да стоје на месту за читање, и да се мењају наизменично.... након тога, епископ треба да се моли и да заврши са службом."⁽¹⁵⁾

У другој половини IV века десио се помесни сабор Лаодикијски познат још и као Шести помесни сабор. То је био помесни скуп епископа и водећих свештеника из Мале Азије. Одржан је током 363. и 364. године, недуго након смрти римског цара Јулијана Одступника, којом је окончан последњи покушај да се у Римском царству обнови паганизам, али је и део царских

територија пао под власт, према хришћанству непријатељски расположене сасанидске Персије.

Сабор у Лаодикији је донео низ канонских правила за Цркву и вернике, који се тичу литургијске праксе, понашања свештеника и верника, ограничења приликом Евхаристије и одређивања библијског Канона. Тако у њима налазимо 23 правило које гласи: “Нижи црквени служитељи не могу носити ораар, нити остављати (своја места уз) двери.” Правило 24: “Освећене особе, од свештеника до ђакона, као и сви из црквеног чина (чак) до ипођакона, или чтеца, или појача, или заклицача, или вратара, или оних из монашког чина, не смеју улазити у крчме.”

Један од најважнијих канона је била забрана хришћанима да празнују јеврејски Сабат, односно да се одмарају искључиво на Дан Господњи, односно недељу. Сабор ограничава јавно читање у цркви само на канонске књиге Старог и Новог Завета. Наводи се списак књига Новог Завета, који садржи 26 књига, све осим Књиге Откривења, и Стари Завет, који садржи 22 књиге, плус књигу Варуха и Писмо Јеремије. Није познато колико је тачно епископа присуствовало овом сабору. Сабор је донео укупно шездесет канона.

Настављајући даље, сазнајемо из црквене историје, да је и Сократ Схоластик (грч. Σωκράτης ο Σχολαστικός), писао о разним хришћанским праксама. Од свих тих Сократових списа, за нас је важан онај који описује у детаље Цркву из Александрије, где каже како су и катихумени могли служити као чтеци. Могли су чак и бити псалмопјци – док рецимо те дужности нису могли обављати било где другде, јер чтец и псалмопојач су требали бити прво крштени, а затим рукопроизведени.⁽¹⁶⁾

Четврти васељенски Сабор који је одржан у Халкидону на малоазијској обали Босфора од 8. октобра до 1. новембра 451. године, дефинисао је христолошки став којим се разликују две природе Христа. Овај сабор је изопштио монофизите и преузео одбрану учења Светог Кирила и Ефеског сабора из 431. године. Он је такође задовољио захтеве епископа Истока да се јасно

исповеда да је у Исусу истинита људска природа. На овом Сабору, такође су проглашени и неки дисциплински канони.

У једном Канону, концепт јеретика укључени су не само хетеродоксни хришћани, већ и Јевреји и безбожници. Канон даље наводи шта да се уради у вези већ постојећим мешовитим бракови: деца таквих породица је морала да се крсти у католичанској цркви, а хетеродоксни супружници требају примити православну веру. У ствари, текст Канона је компилација канони 10 и 31 Синода Лаодикије. Ово се слично појављује у канону 24. Синода у Лаодикеји, који се односи на презвитера и ђакона, а и нижи чинови су дефинисани у црквени клир. Нагласак ових канона је достојанство свих црквених чиновова. Наиме, одвајање чина чтеца од других виших чиновова делује чудно; јер, назив канона и текста очигледно разликују једни од других. Наслов помиње само “свештена лица“, док канона правилно говори о „свештеницима и чтечевима“, тј. читача.

Од краја другог века наше ере, читаоци тј., чтечеви су припадала клиру свештенства, али њихова диференцијација од “свештеника” изгледа несхватљива. Ако је ђаконска служба изнад њих (чтеца) сматрана свештеничка - као у Латинској верзији апостолске традиције – онда је формулација је логична. Међутим, друго Грчко издање, односи се на „страни и непознати клир“. То може да објасни ствар, као што се на грчком, реч “непознато” (Агностас) разликује се од речи (анагностас) читалаца (чтечева) само у прва два слова: Проблем је вероватно резултат погрешно написано у рукопису у користи превођења.⁽¹⁷⁾

У трећем веку, појављују нам се документи, латинског хришћанског писца Комодијана (лат. Commodianus, 240 AD), родом из Газе. Од њега су нам сачувана два апологетска дела и то у хексаметрским стиховима. За нас је важан онај који се зове “Поуке“ или Упуства (лат. Instructiones или Instructiones adversus gentium deos pro christiana disciplina). Ове Поуке се заправо састоје од 80 кратких песама са акростихом (грч. ákros, крајњи, горњи; stíchos, ред, редак у песми) је у књижевности песма или песмица у којој почетна слова стихова читана одозго према доле

дају неку реч. То је најчешће реч која означава тему песме, аутора или особу којој је песма намењена. Појам акростих може означавати ту песму, али и саму реч која се добије читањем првих слова стихова. Тако у 67 стиху говори о читачу.

Свештеноченик Кипријан, епископ Картагине, хришћански светитељ родом из Картагина, у свом 41 Писму папи Корнелију (лат. Cornelius) спомиње читача и ипођакона. У 16 Писму, говори се о чтецу да припада клиру, док рецимо у другим писмима он говори о потреби чтеца и ипођакона, како би обављали свакодневне црквене послове. Прелазак из једног чина у већи видимо из Писма 23: Оптат (лат. Optatus), који је прешао из чина чтеца (лектора) у чин ипођакона; док Сатурес (лат. Satorus) постаје чтец. У Писму 27 спомиње се Министрат (лат. Ministrare), који припада свештеничком клиру и не треба бити лишен свога чина ни службе. Писма 32 и 33 у којима се спомиње рукоположење чтеца, видимо да су они првобитно читали Јеванђеље вернима, а и друге свете списе, али ова пракса престаје у IV веку. О лекторима и ипођаконима нам говори и Иполит Римски (лат. Hippolytus 170 – 235 AD); као и у познатом писму папе Корнелија, у којем набраја јерахију у Риму, где се спомиње и клир хиротесије.

У четвтом веку, Светом Василију Великом, приписујемо значајан допринос колекцији канона, који се тичу дисциплинских питања и однос између црквеног клира.

Тачан датум ових канона је немогуће утврдити, можда потичу из половине седмог века. Ових сто шест канона, вероватно оригинално писаних на грчком, сачувани су на арапском, тако да долазимо до закључка да је између грчке и арапске верзије сигурно постојала и коптска верзија. Међутим, морамо овде нагласити да ове каноне несмемо бркати са стварим канонима Св. Василија, јер се у неким преводима она спомиње као “Арапски Канони Св. Василија”. Канон 48: “Читачи, Псалмопојци и Црквењаци ће се третирати према овом реду: Читач не може примити чин од стране епископа, пре него му епископ да књиге. Псалмопојац ће бити рукопологан од стране епископа. Сви ови

нису лидери у цркви, али им је дато поверење сходно њиховом достојанству, без обзира на њихов узраст (године). Нико не треба да се бунимо због овога чак и ако је већ стар ...Ако он не заслужује чин, он неће га и добити ...”

Из овога видимо да је сама структура онога који чита, тј. чтеца, остала иста као што је било у Апостолској традицији. Читач је требао да прими прво символ свога рада, у овом случају “књигу”. Ово указује, да се његов чин могао унапредити полагањем руку. Што се тиче псалмопевца, питање је отворено: да ли је стварни благослов давао епископ или је то неко други чинио по његовом налогу. Све у свему, способност особе је била важнија од дужине службе.

У наставку канона, наилазимо и на практичан пример ефека онога који направи злочин. У овом тексту, могли бисмо схватити да читалац који је ухваћен у крађи бива одвојен од Евхаристије за неки период, али након што је одслужио казну могао је да настави своју службу. Епилог канона је да је он је изгубио могућност промоције на виши чин.

У неколико других канона, само су нижи чиновници наведени (читачи и црквењаци), у којима се види да је јереј имао право казнити их, без мешања епископа.

Из досадашњих доказа видимо да је клир хиротесије био заступљен од самог почетка у древној Цркви, разликовао се само по имену или функцијама. Немамо баш неке конкретне доказе да се тај клир створио у некој посебној фази, већ као додаток свештенству, који је следио претходне генерације. Било које иновације, у то доба, када се говори о свештеничком клиру, довеле би до опозиције, што нам говори да званичн клир хиротесије настаје много касније.

Евиденција о обреду давања чина нижем клиру, варира, од давањем специфичним стварима за тај чин. Тако видимо да је ипођакон добијао бокал и лахан, а чтец Књигу Апостола, па је за оба ова чина Епископ морао полагати руке на њих. У оба случаја, видимо да је за то био надлежан локални Епископ, али ако није био у могућности, могао је то обавити и игуман у свом манастиру,

по благослову Епископа.

У Грчкој цркви, рецимо хиротесија нижег клира се није разликовала од хиротоније, и била је иста за све чинове, много касније се раздвојила у хиротесију и хиротонију. Касније ћемо видети да тако нешто није било у римокатоличкој цркви, јер клир хиротесије који постоји у православној Цркви у римокатоличкој цркви припада свештеничком клиру.

У V веку појављују се школе за лекторе (читаче) у Риму, која касније постаје школа за појце, због тога што псалми и остале црквене песме полако преузимају главни део богослужења.

У "Testamentum Domini", који датира из V века, а долази нам из Сирије, је документ који припада жанру црквеног клира. Аутор је непознат, а сам рад изјављује да је оно наслеђе које је оставио сам Исус Христос апостолима пред Вазнесење. У њему су заповести како управљати Црквом. Тестамент је првобитно написан на грчком, али се ово оригинално дело изгубило, наиме, мали фрагменти су пронађени. Екстракти су објављени од стране Паула де Лагарде, 1856. Сиријски текст је превео Јаков из Едесе, где је под Антиохијским Патријархом Атанасијем II постао и њен Епископ.

О црквеној згради, тј. Цркви гл. 19 каже се, поред и осталог: "Нека се сагради место и за комеморацију, тако да свештеник и главни ђакон седе са читаоцима (чтечевима) и пишу (записују) имена оних који прилажу"

О Евхаристији, гл. 23: "Древни људи су гешили, стога када се приноси, нека се затвори завеса испред двери, и нека принесе са презвитерима и ђаконима и канонским удовицама, ипођаконима, ђаконицама и читачима (чтечевима).... Али нека епископ стоји први у средини, а презвитери одмах иза њега на било на коју страну а удовице одмах иза презвитера на левој страни, а ђакони иза презвитера на десној страни; читаоци (чтечеви) иза њих, и ипођакон иза читалаца (чтечева), и ђаконице иза ипођакона..." Гл. 27: "Након тога нека молитва буде завршена, и нека читаоц (чтец) прочита Пророштва и остало..."

У јектенији, ђакон, поред многих прозби каже и: "За

ипођаконе, читаче, ђаконице да им Господ подари награду у стрпљењу."

Гл. 45: "За читаоца (чтеца) се поставља онај који је чист, миран, кротак, са великим искуством и који има добро памћење, тако да он може заслужити и већи степен. Прво да му се да књига пред људима, првог дана у седмици. Али нека се на њега не полаже рука, а Епископ нека каже: (име) кога је Христос позвао да проповеда његове речи, да буде опрезан, јер можда ћеш добити виши чин који ће бити одобрен, а у већој мери и од стране Господа нашега Исуса Христа, тако да Он који је вечан даће ти награду..."

Као што видимо у "Testamentum Domini" не налазимо рукополагање од стране епископа нити за чтеца нити за ипођакона, али оба бивају именована у недељу за ту дужност. Коптско-Арапска верзија изоставља ово и даје опомену само за ипођакона, у којој се каже: "Кажем теби (име) обрати пажњу на страх од Бога, јер си сад у служби са презвитерима и ђаконима и прати заповести Јеванђеља." Што се тиче промоције верних хришћана у чин, то ће учинити епископ, именовањем кандидата.

Оно што налазимо, а оно што је занимљиво је то што је читач (чтец) у давна времена имао високу привилегију, а то је читање Јеванђеља, која му је одузета. Већ 251 год. чин је био испод ипођакона. Св. Кипријан управо нам то и потврђује, да је читачу (чтецу) било дозвољено да прочита литургијско јеванђеље, али и у његово време ова пракса се полако гасила. Читач (чтец) полако преузима читање Старог Завета и Апостол а ђакон Јеванђеље.

Свети Симеон Солунски о дужностима чтеца каже: „Стоји у средини храма откривене главе и чита народу Божанске списе, свете речи Пророка и Апостола. Затим чтец, улазећи у олтар као слуга олтара, пали свеће, додаје свештенику или ђакону кадионицу, иде за време Входа испред свештеника са свећом и додаје топлу воду (теплоту) за време Литургије. Исто тако, поје божанске химне, укратко речено, он је слуга божанских ствари у цркви“(Св. Симеон Солунски).

На крају, кажимо и то да се четчеви обично називају још и клирицима, и црквењацима, а такође и "пономарима" ("пономар", или правилније "парамонар", од грчког "парамони" - παρᾶμωνί, то јест онај ко борави у олтару, или ко је постављен за служитеља у олтару). Службеник каже да у олтар не може да уђе нико осим црквењака ("пономара"). Онај ко испуњава све те обавезе у Типику се назива још и "параеклисијарх", или "палитељ кандила". Он је обавезан и да звони за богослужење.

Назив "клирици" (грч. κληρικός), потиче од "клирос", што значи "удео, жреб"; клирици представљају удео Господњи, јер се посвећују служењу Њему.

У VI веку наилазимо на документ у којем се каже да је црква у Константинопољу имала 110 читача и 25 појаца.(18) Данас рецимо у нашој цркви је обрнуто, за певницом је много више оних који поју, тј. певају него оних који читају.

Епилог

Из свега што смо до сад изложили, видели смо да је јавно читање Светог Писма, на скуповима, тј црквама, није била новина, када се хришћанство појавило у првом веку. Мојсијев закон се редовно читао у свим синагогама. Када је Бог створио завет са Јеврејеима, преко Мојсија, тако је и свако следеће јавно читање дефинисано као "завет-обнове". Као и тада, а и данашњи хришћани цене, поштују и верују овом читању, јер је божанског порекла; и не само што је божанског порекла, већ има и дидактичну функцију за време скупљања пред читањем.

Видели смо и то да је читач (чтец), у древној Цркви сматран као ауторитативна особа, тј., она особа која преноси реч Божију, а они који су је чули добили су знање о Божијем царству.

Позиција читача (чтеца) поклапа се и пре масовног издања Светог Писма, као и међу општом писменом популацијом. Читање списа је било фаворизовано, не само од стране културне склоности, већ је имало и педагошки концепт. Дакле, видели смо да су рани хришћани ценили јавно читање, које је било меродавно. Слушајући реч Божију, њихова вера је ојачала, вратила их у период Израела и учила их начину живота и понашања.

Рецимо и то да, произведење је у Византији био црквени чин постављања клирика или лаика на неку нарочиту дужност (нпр. вратар, економ...). Произведење није подразумевало измољавање нарочитих дарова Духа, дакле није било света тајна. Лаик који је произвођен за неку службу остајао је лаик. Данас, чин чтеца (а и ипођакон) више се не сматра свештеничким даровима, тј. постављење на те службе не сматра се светом тајном свештенства, него произведењем. Према томе, данас су чтец (а и ипођакон) лаици који прислужују на богослужењима. Да би се направила разлика између вишег и нижег клира, промењено је значење наведена два појма, па тако хиротонија значи свету тајну свештенства, а хиротесија произведење за чтеца или ипођакон. Оваква терминологија је сасвим недоследна, с

обзиром да се термин „хиротесија“, који наглашава чин полагања руку, користи да се означи онај чин у ком је полагање руку, иако присутно, маргинализовано. Приликом читања и тумачења канона мора се имати у виду да оваква термилошка разлика у време њиховог настајања није постојала.

Иако се изменило схватање постављења за чтеца (а и ипођакона), сам чин се није изменио. Разлика каква се данас прави између хиротоније и хиротесије је вештачка.

У Православној Цркви, литургички гледано, ступање у клир почев од чтеца врши се кроз Свету тајну рукоположења. Али, то не значи да нема никакве разлике. Већ се у Византији рукоположење нижег клира или црквенослужитеља разликовало од рукоположења вишег клира или свештенослужитеља, на исти начин као и данас – у зависности од места служења, први су се рукополагали ван олтара, а други у олтару.

Данашња недоследност овог правила у случају ипођакона, који се рукополаже ван олтара а служи у олтару, објашњава се тиме што је ипођаконска служба у Византији сматрана свештенослужитељском.⁽²²⁾

Одежда чтеца - Стихар

Стихар носе преко мантије сва свештена лица без обзира на њихов чин. Пошто стихар покрива цело тело, још се зове и ποδιρρις (подирис), а исто тако се називала и Аронова одежа. Тим именом, подирисом, назива је и Павлин, Епископ тирски (III век). Он је, по традицији, од платна и беле је боје.

Молитва која се изговара приликом облачења стихара је следећа:

Зарадоваће се душа моја Господу, који ме обуче у ризу спасења и одећом весеља одену ме, као жениху метну ми венац, и као невесту уркаси ме красотом.

На основу овога може се рећи да стихар симболизује одећу спасења, коју када на себи има свештенослужитељ Господ га дарује радошћу и духовном лепотом.

Бела боја стихара симболизује моралну и духовну чистоту свештенослужитеља.

А ако је црвен, то је због мука и што изли крв за нас оваплоћено Слово. А реке на њему приказују благодати науке, као и изворе крви нашег Спаситеља. Због тога ове реке има само епископски стихар, (а исто тако и епископски огртач). Сам пак епископ представља благодат промисла, одбране и заштите. Реке пак означавају разне правце учења, које теку из два извора Старог и Новог Завета који увек извиру, и које (изворе завета) приказују врчеви (који су израђени на стихару и епископском огртачу - прим. прев.); а затим још науку јеванђеља Христова која је у грудима тј. у срцу, а коју је разум при посвећењу примио. И зато каже: "Ко верује у мене, потећиће из утробе његове реке воде живе", то су силе Духа Светога, као што то учи св. Јеванђеље говорећи: "то рече о св. Духу кога требаху примити они који верују у њега"; и зато што смо примили благодат, а природу Св. Духа још не, додаје: „Још не беше Св. Дух, јер Исус још не беше

прослављен" Шта значи то:" Још не беше св. Дух? Дух је био, јесте и биће, по природи и по ипостаси, и увек је извор благодати, али још не беху дате његове благодати, јер још не беше принесена на Крст жртва. То је оно: "Још не беше Исус прослављен", јер слава Христова је Крст.

Чин хиротесије чтеца

(Припремио и превео чтец, Др. Ненад Весић, Атина 2013)

Онога кога треба поставити за чтеца (- свећеносца) два ипођакона приводе на сред цркве. Пошто кандидат целива престоне иконе, чини три поклона ка Светом Олтару (два мала и један велики) окреће се ка епископу и чини три велика поклона и пришавши архијереју сагиње главу.

Архијереј га благосиља крстообразно три пута над главом, говорећи само:

У име Оца, и Сина, и Светога Духа.

Архијереј полаже руку на главу новог чтеца.

Протођакон каже: Господ у се помолимо.

Народ: Господе помилуј.

Архијереј се моли велегласно:

Господе који си сву творевину просветио свтлошћу чудеса Твојих, пре него што си је створио, који унапред познајеш све што ти се приноси, и који укрепљујеш све оне који желе да ти служе, сам и слугу Твога (име), који је изволео да предходи као свећеносац пред Светим Твојим Тајнама, украси неоскврњеним Твојим и непорочним одеждама, да просвећен, и у будућем долашећем веку, прими нетрулежни венац живота, и да се радује са избраницама Твојим у вечном блаженству. Јер се свети име твоје, и прослави се царство твоје, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова. Амин.

Треба знати, да ако се овај чин врши ван Литургије, архијереј почиње са: Благословен Бог наш... и пева се Царе небески... Трисвето, Пресвета Тројице... Оче наш... Јер је Твоје царство... и говори се тропар дана и храма.

После молитве почињу се певати следећи тропари: Апостоли свети, молите милостивог Бога, да опроштај грехова дарује душама нашим.

Благодат, заблиставши из уста твојих као светлост огња, просветли васељену, свету стече ризнице несреброљубља висину

нам смиреноумља показа; но твојим речима учећи нас, оче Јоване Златоусти, моли Христа Бога Логоса, да спасе душе наше.

По свој Земљи пронесе се глас о теби јер она прими благовест твоју којом си богодолично изложио догмате; природу си бића објаснио а људски живот богом украсно. Царствени свештениче, свети оче Василије, моли Христа бога да нам подари велику милост.

Пастирска фрула богословља твога, победи говорника трубе, као што си дубину духа истражио, правила учења дадоше се теби, но моли Христа бога оче Григорије, да спасе душе наше.

Слава Оцу и Сину и Светоме Духу;

И сада и увек и у векове векова. Амин.

Молитвама, Господе, свих светих, и Богородице, твој мир дај нам, и помилуј нас, као једини милосрдан.

За то време, архијереј благослиља стихар, и чтец се облачи.

У наставку Епископ унакрст постригава главу новог клирика
говорећи:

У име оца,

Протођакон и чтец кажу: Амин Архијереј: И Сина

Протођакон и чтец кажу: Амин Архијереј: И Светога Духа.

Протођакон и чтец кажу: Амин

Архијереј поново благосиља три пута

и полаже руку на главу новог чтеца, говорећи молитву:

Господе боже сведржителју, изабери овог слугу Твога и освети га, и дај ту да са сваком мудрошћу и разумевањем божанствених твојих речи изучавање и читање чини, [и да ти химне предводи], чувајући га у непорочном живљењу.

Милошћу и милосрђем и човекољубљем јединородног сина твог, са којим си благословен, са пресветим и благим и животворним твојим дхом, сада и уве, и у векове векова, Амин.

После ове молитве, Архијереј расклапа књигу Апостол над његовом главом, а ђакони га одводе на доле окренутог према западу (то јест према Архијереју и народу), и чита мало са почетка

и краја зачала које се само расклопило, без уводних формула (Мир свима), и без прокимена, већ протођакон одмах узглашава: Премудрост, чтец чита натпис зачала, други ђакон каже: Пазимо и чита се Апостол.

После Апостола, Архијереј каже: Мир ти, читачу.

Чтец: И духу твоме.

Архијереј поучава чтеца следећом поуком:

Чедо, први степен свештенства степен је чтец. (Од сада) заиста доликује теби да сваког дана Божанствена Писма читаш, и да они који слушајући разумевају те, приме корист. И себи самоме виши степен задобији, и никако не постиди своје изабрање. Целомудрено и свето и праведно живећи задоби милостивог (према себи) човекољубивог Бога, и удостој се вишег служења, у Христу Исусу Господу нашем, коме је слава у векове векова. Амин.

Тада, положивши руку на главу чтецу, Архијереј узглашава овако: Благословен је Господ. Ево постаде слуга божији (име) чтец најсветије цркве (име), у име Оца и Сина и Светога Духа.

Народ: Амин.

Архијереј: Аксиос. - Достојан

Народ: Аксиос (три пута).

Сада се пева многољетствије архијереју.

Архијереј чтецу предаје упаљену свећу, и он одлази на своје место. Ако се више особа рукопроизведе за чтеце, све се молитве говоре у множини.

У фус ноти, Др. Ненад Весић напомиње:

У нашој Српској Православној цркви, пракса је, да новопостављени чтец на крају овог чина, принесе лахан и убрус Архијереју да опере руке, што иначе припада служби ипођакона.

Ипођакон

(Ἰποδιάκονα, грч. Ὑποδιάκονος лат. Subdiāconus)

Следећи степен ниже црквене јерархије, у православној Цркви је ипођакон.

Овај степен се појављује први пут половином IV века (као што видимо из писма св. Атанасија), а задатак им је био, према Јевсевију и Апостолским установама, стајати на вратима цркве и надzirати оне који улазе и излазе. Главни задатак им је био, да строго пазе да нико од неверних, оглашених или екскомуницираних уђе у цркву за време приношења бескрвне жртве.⁽²¹⁾ Речи ђакона (или свештеника) “Двери Двери”, управо су се односиле према ипођаконима.

Помесни Лаодикијски сабор, који је одржан у малоазијском граду Лаодикији, Фригијиу, другој половини 4. века, а пре Другог васељенског сабора, својим одлукама (21 и 22 канон) им је забрањивао улазак у ђаконик (скевофилакион) и додиривати свете сасуде, а у исто време нису смели носити орар. Међутим, касније, ипођакони су почели бринуту се за Свете сасуди, и припремали их пре Литургије, а потом их давали ђаконима. Можда супротно канону из Лаодикије, међутим, уствари њима је било само забрањено узимати сасуде са посвећеним честицама.

Ипак, Симеон Солунски (грч. Συμεών Θεσσαλονίκης) (†1429) који је био грчки православни светитељ и архиепископ града Солуна у 15. веку, нам доноси каснију улогу овог чина, у којој каже: “Ипођакон чува света врата, да не би нико од недостојних ушао у свети олтар; брине о Светим сасудима и држи их уредним, како би свештеник при приношењу дарова имао чисте. Исто тако пушта оглашене да изађу, кад ђакон то каже, код Входа, ипођакон носи Крст и иде испред. Исто тако спрема и пали свеће на светом престолу, трикирије и дикирије. Ради тога иду при Светој литургији за ђаконом и примају Свету тајну пред светим вратима. Овај степен је само прелазни степен ка вишем степену, ђаконату.”

Посвећење се обавља тако што архијереј благосиља орар

(стихарни појас), а онај кога посвећују целива појас и руку архијереја, након чега га опасују.

Ипођакон својим служењем представља служење анђела: зато се ораром и опасује крстолико, чиме се изображавају крила којима се покривају Херувими док стоје пред Престолом Божијим.

Онда архијереј благосиља руком по глави онога кога посвећују, положи руку на његову главу и чита молитву. Иза тога, новопосвећеном пружају лавор и пешкир, он сипа воду и даје архијереју да опере руке, целива руку архијереју, а онда га одводе код певнице, где чека до Херувимске песме, читајући у себи молитве.

Док се пева Херувимска песма долази до Царских двери, где архијереј поново умива руке, након чега улази у олтар.

Обавеза ипођакона је да чисти и отире Престо и Жртвеник од прашине и да се стара о њиховој чистоћи.

Ипођакони најчешће служе уз архијереја, облаче га, додају му упаљене трикирије и дикирије ради осењивања народа.

Овако би у најкраћим цртама описали овај чин, који је следећи у низу хиротесије. Овде можемо напоменути и чињеницу, да је овај чин, у православном свету разнолик.

Тако рецимо код Грчке православне Цркве он се тотално изгубио, и обавезе које је овај чин имао припале су ђакону.

У Руској православној Цркви, овај чин је веома заступљен, и то посебно онда када Епископ служи.

У Антиохијској Цркви је такође заступљен, али не толико, колико у Руској. Међутим, у Антиохијској Цркви сусрећемо нешто, што не налазимо код осталих, а то је да ипођакон по благослову Епископа изговара две мале јектеније на Литургији.

У нашој Српској Православној Цркви овај чин се изгубио као чин, и не представља никакво значење, осим онда, како смо већ навели, када кандидат постаје ђакон (јер да напоменемо, кандидат за ђакона мора прво бити читач (чтец), ипођакон па ђакон).

Данас такађе у нашој Цркви сусрећемо нешто занимљиво: чтец са правом ношења орара, па је тако он тобоже ипођакон. Несхватљиво, јер такав чин не постоји.

Или је особа чтец или ипођакон, а из горе наведеног поглавља о чтецу, видели смо ко је чтец, па остављам вама да пресудите.

На крају не постоје никакве молитве, за хиротесију чтеца за ношење орара (погледај чин хиротесије чтеца).

Такође и у црквеним канонима нигде се не спомиње да чтец носи орар нити да обавља ипођаконске дужности.

Чин хиротесије ипођакона

(Припремио и превео чтец, Др. Ненад Весић, Атина 2013)

Ако се у исти дан врше хиротесије и у чин чтеца и у чин ипођакон исте особе, онда по обављеном чину за чтеца, ипођакон принесе Архијереју стихарни појас. Архијереј благосиља појас, кандидат целива појас и Епископа у руку, и Архијереј га опасује.

Архијереј га благосиља три пута над главом, говорећи:

У име Оца, и Сина и Светога Духа.

Протођакон каже: Господу се помолимо.

Народ: Господе помилуј.

Архијереј полаже руку на новог ипођакон и говори ову молитву: *Господе Боже наш, који си кроз јединог и самог Светог Духа поделио сваком, кога си изабрао, Твоје дарове: који си чиновне различите Цркви Твојој даровао, и степене служења у њој установио да би послужили Твојим Светим и Пречистим Тајнама, Твојим неизрецивим предзнањем одредио си и овог слугу Твога достојним да служи светој Твојој Цркви. Сам Владико, сачувај га непостиђеног у свему, и дај му да љуби благољепије Дома Твога, да стоји пред дверима светога Храма Твога, да пали светиљке стана славе Твоје, и засади га у светој твојој Цркви као маслину плодовиту, да доноси плод правде, и савршеног покажи слугу Твога у време Доласка Твога, да са онима који су благоугодили Теби примили награду.*

Јер је Твоје царство и сила и слава, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове. Амин.

Сада остали клирици приносе Архијереју лахан и убрус. Архијереј узима убрус и полаже га на десно раме новог ипођакона, који му за узврат целива руку. Такође му предаје и лахан за прање руку, који ипођакон прима поново целивајући архијерејску десницу.

У наставку ипођакон излива воду на Архијереве руке говорећи: Сви верни (приступите)! три пута. Кад Архијереј опере руке, ако ће на истој Литургији бити и хиротонија исте особе у

ђакона, полаже убрус на главу ипођакона. Ако овом приликом неће вршити хиротонију у чин ђакона, онда поново полаже убрус на раме ипођакона, који му за узврат целива руку. Остали ипођакони одводе новог сабрата пред Христову икону (десно од царских Двери), где овај стоји говорећи тихо: Трисвето, Слава... И сада... Пресвета Троице... Господе помилуј (три пута), Оче наш..., затим Господе, помилуј (дванаест пута), Слава... И сада..., Приђите да се поклонимо... (три пута), 50. псалм: Помилуј ме Боже по великој милости својој..., Слава..., И сада..., Верујем у једнога Бога..., Отпусти, остави..., и што год друго сматра за прикладно, тајно, све до времена Великог Входа.

У време Великог Входа остали ипођакони приводе новака пред Царске двери ка Архијереју. Архијереј умива руке по обичју, претходно рекавши молитву освећења воде: Господе Боже наш, који се осветио токове Јордана спаситељним Твојим јављањем, сам и сада ниспољши благодат Светога Духа Твога, и благослови воду ову ради освећења свих људи Твојих, јер Си благословен у векове векова. Амин. и осењује воду руком три пута.

Умивши руке освећеном водом показује своје очи, уши, ноздрве и усне, и прска рукама присутни народ, симболично га освећујући. На Великом входу нови ипођакон иде позади свих, носећи лахан и убрус. Када Архијереј прими дарове, он се поклања архијереју и односи воду ка десној и левој певници, и ка народу, и сви се помазују овом светом водом. У наставку, остали ипођакони одводе новака у олтар где овај излива остатак свете воде на прикладно место и предаје лахан и убрус. Опет га изводе из олтара и приводе га пред икону Пресвете Богородице (са леве стране светих Двери), где стоји молећи се, видљив свему народу, све до архијеревог возгласа: И да буду милости великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа са свима вама.

И по возгласу уводе га ипођакони у свети Олтар, и примивши благослов од Архијереја, стаје на своје место, по чину са ипођаконима.

Ако се више особа постављају у чин ипођакона, молитва се говори у множини.

У фус ноти Др. Ненад Весић додаје:

У Византији се чин ипођакона сврставао међу чинове свештенослужитеља а не црквенослужитеља као данас. Види: Протопрезвитер Николај Афанасјев, Еклисиологија ступања у клир. Вршац 2002, стр. 14 и 20. Ако је ово случај, онда се пре хиротесије у чин чтеца узглашава: Заповеди, Заповедите! и Заповеди! свети Владико за овог који ти се сада предлаже!

Ако се ова хиротесија врши независно од претходне: кандидат се приводи Епископу (са поклонима) по чину који је описан у хиротесији чтеца, по Грчкој пракси ђакон треба да узглашава позиве: Заповеди! свети Владико за овог који ти се сада предлаже!

Што се тиче појаса, тј., орара, код Грка остали ипођакони опасују новог сабрата, а не Архијереј.

Прање руку је остатак древног обичаја, где је ипођакон приносио лахан свим вернима да оперу руке, демонстрирајући на тај начин своју службу, тј. да је посвећен на то да служи целој заједници. Ако је немогуће да сви верни овом приликом оперу руке, да се не би ствара збрка, реч “приступите” се по новој грчкој пракси изоставља – мада без ње сам призив губи смисао. Иначе, незнано зашто, најалост овај призив се потпуно изгубио из употребе по руским чиновницима који представљају основу данашњој српској пракси, вероватно да би се избегла напред наведена могућност забуне због недостатка глагола.

Сви верни (приступите)!, наставља Др. Ненад Весић, су речи порекла служења у Великој Христовој Цркви (Светој Софији). Наиме, Литургија почиње литијом (најчешће из неке друге цркве – за време које се читају Јектеније усредног мољења и антифони са односним молитвама), долази у припрату (нартекс) Свете Софије приликом чега се пева тропар храма тј. “Јединородни сине” улазећи на простор храма тј. спољну отворену припрату, трећи антифон (Блажена) и тропари и кондаци светих који се славе (док се чека да се сви верни сакупе и да дође цар). Чинови хиротесије чтеца и ипођакона су се вршили на овом месту, тј. пре него што би патријарх узглашавао молитву входа “Владико

Господе Боже наш....” а овај усклик ипођакона се повезује управо са позивом вернима да уђу у литији у цркву, комбинован са старим хришћанским обичајем да, сви верни, пре него што приступе у храм, перу руке светом водом. У сваком могућем случају, ову праксу прања руку са односним призивом требало би задржати.

“Кад Архијереј опере руке, ако ће на истој Литургији бити и хиротонија исте особе у ђакона, полаже убрус на главу ипођакона” – ово симболично означава крај ипођаконске службе. “... и односи воду ка десној и левој певници, и ка народу, и сви се помазују овом светом водом” – овако каже и уредба руског црквенословенског Архиератикона, међутим ова пракса се изгубила у српској пракси.

На крају, ако ће на истој Литургији бити и хиротонија у чин ђакона, нови се ипођакон не уводи у олтар; а ако се хиротонија у чин ђакона врши независно од ипођаконске хиротесије, ипођакон који ће бити хиротонисан, после облачења Архијереја приноси лахан и убрус., без обзира да ли је присутан неко од старијих ипођакона. Овом приликом, после прања руку, Архијереј полаже убрус на главу ипођакона (у знак завршавања ипођаконске службе), и кандидат предстоји поред Светих двери, на исти начин како је обичај и приликом постављења за ипођакона.

Додељивање почасног звања клиру хиротесије ⁽²³⁾

Додељивање ових чинова у Српској цркви до сада се није практиковало, али их ипак доносимо због њихове користи за одржавање доброг реда у Цркви Христовој.

Историјски се сведочи постојање “старешина” сваког реда црквенослужитеља. Дакако, додељивање ових чинова нема везе са харизматичним даровима Божијим (који се траже када је потребно неког поставити на извесну службу у Цркви), али са влашћу Епископа који уређује своју помесну Цркву на најбољи могући начин.

Почасни назив, који се овом приликом додељује, не обавезује Епископа, који може благословити неког другог да врши одређену службу (нпр. да одреди кога хоће од чтечева да чита Апостол итд.) док се код почасних назива виших чинова ово стриктно поштују (нпр. увек највиши по чину ђакон чита Јевамђеље, и најодликованији од презвитера започиње Литургију итд.).

Сврха ових чинова и јесте, углавном, да одржавају ред међу нижим чиновима у одсуству Епископа. Ови чиновни вуку прекло из Велике Христове Цркве (Цариградске патријаршије).

Ако се поставља чтец, потавља се за проточтеца, а ако се поставља ипођакон онда за протоипођакона или архиипођакона.

Титула Велики (грч. Мегас) се користи само у Великој Христовој Цркви (Цариградској патријаршији), и може је употребљавати (по расуђивању) Патријарх у свој епархији.

Код титула “архи...” се увек спомиње епархија. Код титула “прото...” Архијереј поступа по расуђивању.

На крају, ови чиновни само представљају обично административно постављење.

Чин додељивања почасног звања клиру хиротесије
(Припремио и превео чтец, Др. Ненад Весић, Атина 2013)

Ако се укаже потреба (због великог броја појаца – псалта, чтечева или ипођакона), а да би се одржао ред у Цркви, поготову у катедралним храмовима или великим парохијама, Архијереј може доделити почасни назив неке од њих по своје нахођењу. Овај чин најприкладније обавља пре отпуста неког од богослужења или после облачења Архијереја пре Свете Литургије.

Ђакон каже по обичају:

Заповеди! Заповедите! Заповеди свети Владико за ово који ти се сада предлаже! Остала сабраћа (тј. појци, чтеци или ипођакони) приводе кандидата Архијереју, кандидат се клања и сагиње главу.

Архијереј га благосиља и узглашава:

Смерност наша, кроз благодат пресветога и свесавршитељног Духа, рукопроизводи те за (назив чина) наше Богомспасаване Епархије (име епархије) (или најсветије Божије Цркве (име)).

Тада Архијереј полаже руку на његову главу и узглашава:

Достојан! (трипут).

Народ такође пева: Достојан!, трипут. У наставку новопостављени целива Архијереју руку, и Архијереј му, ако жели, упућује поуку.

Црквени канони који се односе на одговорности читача (чтеца) и ипођакона:

Правила Светих Апостола

26 Правило:

Од оних који су нежењени ступили у клир, заповедамо да се могу женити, уколико хоће, само чтеци и појци.

Повелѣваемъ, да нѣ вѣтѣпнѣшнхъ въ клиръ безбрачными, желѡщїе вѣтѣпнѡтхъ въ бракъ ѡднѣ токмѡ чтецы и пѣвцы.

Правила Четвртог Васељенског сабора, Халкидонског

13 Правило:

Пошто је у неким епархијама дозвољено чтецима и појцима да се жене, свети Сабор наређује да нико од њих не сме узети иноверкињу за жену. Они који имају децу из таквих бракова и која су већ крштена код јеретика, морају их превести у заједницу саборне Цркве. А ако их нису крстили, не могу их крстити код јеретика, а исто тако не могу се сјединити браком са јеретиком, Јудејем или незнабошцем, осим ако особа која жели да ступи у брак са православним хришћанином, обећа да ће прећи у православну веру. А који преступи против овог правила нека подлегне епитимији по правилима.

Понѣже въ нѣкоторыхъ епархіяхъ позвѡлено чтецамъ и пѣвцамъ вѣтѣпнѣти въ бракъ: то ѡпредѣлилъ свѣтѡй собѡръ, чтѡбы никомѣ нѣ нѣхъ не было позвѡлено брачн себѣ въ женѣ иновѣрнѡ: чтѡбы родившіе оуже дѣтѣи ѡ таковагѡ брака, и прѣжде сего оуже крестнѣшіе нѣхъ оу еретикѡвъ, приводили нѣхъ къ ѡбщению съ кадолическою цѣрковїю: а не крестнѣшіе не могли крестнѣти нѣхъ оу еретикѡвъ, ни совокуплѣти бракомъ съ ер етикѡмъ, или идѣемъ, или язычникомъ: рѣзвѣ въ такомъ токмѡ случаѣ, когда лице, сочетавающеся съ православнымъ лицемъ, ѡбѣщѣетъ прейти въ

православнѹ върѣ. ꙗко кѣмъ престѹпнѣтъ сѣ ѡпредѣленіе сѣаго собора: тоѣмъ да подлежитъ сѣпѣтїи по правнлмъ.

Правила Шестог Васельенског сабора, Константинопољског

6 Правило:

Пошто је у апостолским правилима речено да од оних који су као нежењени ступили у клир, само се чтеци и појци могу женити, примењујући то исто, и ми наређујемо: да од сада нико од ипођакона, ђакона, свештеника након рукоположења не могу ступати у брак. А који се усуди да то учини, тај нека буде свргнут. Ако неко од оних који ступају у клир по закону ступи у брак, нека то учини пре рукоположења за ипођакона ...

Понеже речено въ апостольскихъ правнлахъ, ꙗкѡ нѣмъ производимыхъ въ клиръ безбрачныхъ, токъмъ чтецыи и певцыи мѡгѹтъ вступѣти въ бракъ: то и мы, соблюдѣа сѣ, ѡпредѣлаемъ: да ѡнынѣ ни ѹподїаконы, ни дїаконы, ни пресвѹтеры не имѣютъ позволенїа, по совершенїи надъ ними рѣкоположенїа, вступѣти въ брачное сожителство: ꙗще же дерзнетъ сѣ ѹчинити, да вѣдетъ нѣверженъ. Но ꙗще кѣмъ нѣмъ постѹпющихъ въ клиръ вохѡщетъ сочетатисѣ съ женою, по законѣ брака: таковыи да творнѣтъ въ дїакона, или во пресвѹтера. ꙗ сѣ прежде рѣкоположенїа во ѹподїакона ...

33 Правило:

Пошто смо сазнали да се у областима Јерменије у клир примају само они који потичу из свештеничких породица (чиме се показује да следе обичаје Јудеја), а при чему неки међу њима бивају постављени за појце или чтеце без (црквенослужитељског) пострига, установљујемо: да од сада они, који хоће да некога приме у клир, не требају да гледају на то да ли дотични потиче из свештеничке породице него, када испитају да ли је он достојан за клир, нека тај буде примљен и нека га поставе на службу у цркви. Такође, нико са амвона не сме народу читати Божанствене речи

по начину оних који припадају клиру, осим ако није достојан посвећења са постригом од свога пастира (сагласно правилима). Ко се затекне да поступа против овога што је прописано, нека буде одлучен.

Понеже мы ѹвѣдали, чѣмъ въ армянской странѣ прїемлютсѣ въ клиръ токъмъ чѣ, конъ сѣтъ нѣмъ свѣщенническаго рода, въ чѣмъ иудейскимъ обычаемъ послѣдѹютъ такъ творити предпрїемлющїе: нѣкоторые же нѣмъ таковыхъ и не полчинвъ церковнослужительскаго постриженїа, поставлютсѣ свѣщеннопѣвцѣми и чтецѣми въественнаго храма: то полагаемъ, да не вѣдетъ ѡнынѣ позволено желающимъ возвестн нѣкоторыхъ въ клиръ, впрѣдѣмъ взнрѣти на родъ производимаго: но испытываа, достѡйны ли онн, по нѣмъ выраженнымъ въ свѣденныхъ правнлахъ ѡпредѣленїамъ, быти сопрнчсленными къ клирѣ, да производатъ нѣмъ въ служителей церкви, хотѣа бы онн пронеходили ѡ посвѣденныхъ предкъвъ, хотѣа бы нѣтъ. Такожде никомѣ да не вѣдетъ позволено съ амвѡна возглашатн бѣе ственнаа словеса народѣ, по чннѣ сопрнчтенныхъ къ клирѣ, рѣзвѣ кѣмъ вѣдетъ ѹдѡстѡбенъ посвѣденїа съ постриженїемъ, и полчинтъ благословенїе ѡ своегѡ паствыа согласнѣ съ правнлами. ꙗще же кѣмъ ѹсмѡтренъ вѣдетъ творѣщимъ вопрекн преднїанномѣ: да вѣдетъ ѡлченъ.

Правила Седмог Васельенског сабора, Никејског

14 Правило:

Свакоме је познато да мора владати поредак у свештенству, и да свако тачно пази на свештеничке обавезе јер је то дело Богу угодно. Али, пошто видимо да су неки још у дечијем узрасту добили место у клиру, а епископ није положио руке на њих, те да такви на црквеном сабрању читају са амвона и тиме поступају

против правила, ми заповедамо да се такво шта више не чини. Ово нека важи и за монахе. Рукоположење за чтеца допуштено је да чини сваки игуман али само за свој манастир, ако је сам игуман био рукоположен од епископа у началство игуманства и наравно, ако је у свештеничком чину. По древном обичају и хорепископи, са дозволом епископа, могу производити у чин чтеца.

Врѣмѣ ѿвно ѣсть, ѿкѡ порядокъ не разлѣченъ ѿ свѣщенства, и съ точностию хранити ѿносѣныиѣ къ свѣщенствѣ производства, ѣсть дѣло бѣѡ ѡгѡдное. И понѣже видимъ, ѿкѡ нѣкѣе, безъ рѣководженїѣ, въ дѣятельѣ принѣвъ причѣтническое пострѣженїе, но ѣще не полѣченъ епископикаго рѣководженїѣ, въ церковномъ собранїи на ѡбѣнѣ читѡютъ, и сїѣ дѣлѡютъ несоглѣнѡ съ правнѡми: то повелѣваемъ ѡнынѣ семѡ не быти. Сїѣ же самое соблюдати и въ разѣженїи монахѡвъ. Рукоположенїе же чтеца творити позволѣетѣ каждаму игумену въ своемъ, и токму въ своемъ монастырѣ, ѡце самъ игуменъ полѣчилъ рѣководженїе ѿ епископа въ начальство игуменское, безъ сомнѣнїѣ ѡужѣ вѣдѣчи преевѣтеромъ. Подобно и хорепископы, по древнемѡ ѡбичаю, съ позволѣнїѣ епископа, должнѣ производити и чтецовѡ.

Правила Светог, помесног Антиохијског сабора

10 Правило:

Свети Сабор је добро расудио да епископи у малим градовима или селима, или тако звани хорепископи, премда су рукоположени као епископи, ипак морају знати своје границе и управљати Црквама које су њима подчињене и старати се о истим, постављајући чтеце, ипођаконе и заклинѣаче, к задовољпти се тиме што могу да их постављају. Свештеника или ѱакона нека се не усуде постављати без епископа града коме је

хорепископ и његов округ подчињен. Ако се неко дрзне да преступи ову наредбу, нека буде лишен оне части коју има. Хорепископа нека поставља епископ града коме је подчињен његов округ.

Свѣтѡи соборъ за благо разѣждѡлѡ, чтѡбы состоѡ цѣ въ малѡхъ градѡхъ илѣ еѣлахъ предѣстѡителѣ, илѣ чѡкъ именовѣемыѣ хорепископы, знѡли своѡ мѣрѡ, хотѡ бы ѡнѣ и по чїнѡ епископства прїѡли рѣководженїе: чтѡбы ѡнѣ ѡправлѡли токму подчинѣнными илѣ церквѡми, и ѡграничѣвали илѣ своѡ попечѣнїе и распорѡженїѡ: чтѡбы поставлѡли чтецовѡ, ѡподїаконѡвъ и заклинѣтелей, и довольствовѡлиѣ производствомъ токму въ сїѣ чїны, ѡ поставлѡти преевѣтера илѣ дїакѡна не дерзѡли безъ вѡли ѡцаго во градѣ епископа, котѡромѡ подчинѣнъ хорепископъ и ѣгѡ ѡкрѡгъ. ѿще же ктѡ дерзнетъ прѣстѡпїти сїѣ ѡпредѣленїе: то да лишїтѣѣ и тоѡ чѣстѣ, котѡрѡю илѣетъ. Хорепископъ же да поставлѣетѣ ѿ епископа града, кѡемѡ подчинѣнъ ѣгѡ ѡкрѡгъ.

Правила Светог, помеског Лаодикијског сабора

23 Правило:

Чтеци или појци не могу носити ораар, и тако читати или појати. Не дѡлжно чтецама илѣ пѣвцама ѡрарь носити, и чѡкъ читѡти илѣ пѣти.

24 Правило:

Освећене особе, од свештеника до ѱакона, као и сви из црквеног чина (чак) до ипођакона, или чтеца, или појаца, или заклинѣача, или вратара, или оних из монашког чина, не смеју улазити у крчме.

Не позволѣетъ ѡсвѣщенномѡ лицѡ, ѿ преевѣтера до дїакѡна, илѣ

потомъ комѹ либо изъ церкѣбнаго чина, даже до ѹподіаконовъ, или чтецѣвъ, или пѣвцѣвъ, или зачинателей, или дѣрнниковъ, или изъ монашескаго чина, въ корѣмницѹ входити.

Правила Светог, помесног Сардичког (Сардиског) сабора

10 Правило:

Епископ Осија рече: „Сматрам да је и ово потребно: мора се најтачније и најмарљивије пазити на то да, ако се не неко од богатих и учених људи из грађанског звања нађе да је достојан епископства, да таквога не греба постављати све дотле док не прође кроз службу чтеца, ѱакона и свештеника како би, пролазећи кроз сваки од чинова, и показавши се достојан, коначно могао бити удостојен и епископског чина. И у сваком степену мора бити не мало време, да би се могла испитати његова вера, добро владање, постојаност, кротост, те да на тај начин буде удостојен божанственог свештенства и највише части. Јер није умесно да њих на то место доводи њихово знање или лепо опхођење (са људима), те да се на брзину и олако постављају на места ѱакона, свештеника или епископа, и таквога би у том случају могли сматрати и као новокрштеног. А сетимо се како је најблаженији Апостол, који је био учитељ незнабожаца, осуђивао пренагљена постављења. Испитивање које траје дуже време омогућава нам да се боље упознамо са владањем и нарави свакога“. Тада сви рекоше да им је и ово по вољи, те да се ово никако не сме запостављати.

Подобјетъ со вѣакою точностію и тщаніемъ наблюдать, да бога́тый кто́ либо, или оуче́ный, ѿ свѣтскаго служе́нія, оудосто́вляемыи епископомъ быти, не пре́жде поставля́ется, развѣ́ когда́ соверши́тъ служе́нія чтеца́ и діакона́, и пресвѣ́тера, дабы́ прохода́ чрезъ ка́ждою степенъ, аще́ досто́йнымъ призна́нъ е́детъ, мо́гъ взы́ти на вы́сотѹ еписко́пства. Оче́видно́ же, что́ для́ ка́ждо́й степенн чина́ до́лжно

бы́ть предста́влено не сли́шкомъ ма́лое вре́мя, въ продолже́ніе котора́го мо́гн бы оу́смотрены бы́ти е́го вѣра, благоура́віе, посто́янство и крото́сть, и ѿнъ, бы́въ призна́н досто́йнымъ бже́ственнаго свѣщенства́, получи́лъ бы велича́йшю́ часть. Не́бо не при́лично, дерзнове́нно и легкомы́ленно присту́пати къ́ томѹ́, что́бы поспѣ́шнѹ́ поставля́ти или́ еписко́па, или́ пресвѣ́тера, или́ діакона́: и ни́ знаніе́, ни поведе́ніе не де́тъ на се́ прѣ́ва. Поне́же такова́го по спра́ведливости́ почли́ бы вѣсѣ́ма но́вымъ, и не оу́твержде́ннымъ, наипа́че, когда́ и блаже́ннѣ́йшии апѣ́л, которыи́ оучи́телемъ язы́ковъ бы́лъ, я́вляется́ возбраня́ющимъ и́корыа́ поставле́ніа въ церкѣ́вныа́ степенн: поели́къ дозна́ніе въ до́лжайшее́ вре́мя досто́вѣрнѣ́е показати́ мо́жетъ и поведе́ніе и нра́въ ка́ждаго. Рекли́ всѣ́, я́ко ѿнъ се́ оу́годно, и се́го нарѣ́шати ѿно́ды не до́лжно.

Правила Светог, помесног Картагинског сабора

20 Правило:

Чтеци, кад достигну животну зрелост (узраст), треба их потицати на то да ступају у брак или да дају завет целомудрености.

Чтецѣвъ приходѣцихъ въ совершѣнный вѣзрастъ повѣждаѣти, или ко встѣплѣнію въ сѣрджество, или къ свѣтѣ цѣломудрїа.

23 Правило:

У време богослужења чтеци нека се не клањају народу.

Чтецы во вре́мя бго́служе́нія да не кланя́ются наро́ду.

34 Правило:

По питању епископа и чинова који следе из њих, а који обављају свете тајне, установљује се да се имају уздржавати од жена Епископ Аврелије рече: „При расуђивању о уздржавању појединих клирика, осим чтеца, од својих жена, ја пречасна

браћо, напомињем оно што је на разним саборима одлучено, а то је: да ипођакони, који се дотичу светих тајни, исто и ђакони, и свештеници, затим и епископи, морају се на неко време уздржавати од својих жена, као да их немају. Не учине ли тако, нека се свргну. Остали клирици нека се томе не принуђују, осим када су у старим годинама". Читав сабор рече: „Потврђујемо што је ваша светиња разборито рекла, јер је свето и богоугодно".

Иврїлїи єпіскопз рекз: кз сімз, четнїишїе брїтїа, при разсудженїи ѿ воздержанїи некторыхъ нзъ кліра, кромѣ чтецовъ, ѿ своихъ женъ, призовокоуплаю оутвержденное на рзныхъ соборахъ: ѿподїаконы свщєнными тїаїнамз прикасающїеся, ѿ дїаконы ѿ пресвѣтеры, такожде ѿ єпіскопы, по своѣственномѹ каждаѹ нзъ сіихъ степеней правнѹ, да воздерживаюцца ѿ женъ своихъ, ѿ да ездѹтз, ѿакъ не имѣющїе ихъ: ѿ ѿце сегѡ не сотворѹтз, то да ездѹтз ѿзвѣржены ѿ церкѡбнагѡ чїна. Прѡчїе же причѣтнїки да не принудяюцца кз семѹ, рзвѣѣ вз преклонныхъ лѣтахъ. Всѣхъ соборз рекз: вѣшею свѣтїиною праведноу распределѣемое, ѿакъ приличноє свщєнствѹ ѿ бгѡдѡдное, оутверждаемз. Сїе правило, подобноу каікз ѿ дї сегѡ собора, ѡбснѣтца ѿ дополнѣтца бї ѿ гї правилими шестїагѡ вселенскагѡ собора.

**Трећа канонска посланица Светог оца нашег Василија,
архиепископа Кесарије Кападокијске, (упуњена) Амфилохију,
епископу Иконијском**

70 Правило:

Чтец, ако пре брака ступи у полне односе са својом обручницом, пошто једну годину буде одлучен од службе, нека се опет прими на службу чтеца али нека на том степену и остане, и нека се не поставља на више степену. Ако без обручења ступи у тајне односе, нека престане са служењем. Ово нека важи и за ипођаконе.

Чтецз, ѿце прежде брака смѣнїтца ѿ своєю ѡбрѣчїницею, по ѡлѣченїи на єдино лѣто ѿ сдѣженїа, прїиметца вз чтеца, но да превдѣтз безъ пронзвѡдства вз вѣшїе степенї. Бѣтїли же безъ ѡбрѣченїа тїаїноу смѣнїтца, да престѣнетз сдѣжїти. Такожде ѿ ѿподїаконы.

Поуке архиепископа Теофила Александријског Амону

6 Правило:

О Јакову треба да се спроведе истрага; ако се докаже да је он, још као чтец, био крив због блудничења, и да је од свештеника био изопштен, а онда су га као таквог рукоположили, он треба да буде низвргнут са свог степена. Ово је потребно учинити тек након темељне претраге, и не само на основу нечије сумње која је могла настати због клевете или оговарања. Ако се утврди да није крив, онда нека остане у клиру; јер не треба обраћати пажњу на сујетне клевете.

Ѡ ѿакѡвѣѣ надлежїтз бїтїи ѿзслѣдованїю. ѿце онз, ездѣчї чтецовѡмз, ѿвнїлца вїновнымз вз престѹплєнїи любѡдѣанїа ѿ пресвѣтерѡвз ѿзвѣрженз, ѿ потѡмз прїаїлз рѣкоположенїе: то да ѿзвѣржетца ѿ своегѡ степенї, впрѡчемз по тїаїтєльномз ѿзслѣдованїи, ѿ не по єдиноѹ подозрѣнїю пронсѣдшемѹ ѿ наѣшнїичє стѡа ѿ слѡсѡвїа. ѿце же не ѡбращетца повнннїмз: да превдѣтз вз клірѣ. ѿбо не дѡлжно внїмїтї сѣтнїмз нарєканїамз.

Канонски преступи и казне

Постоје четири главне казне утврђене канонима, који се примењују на клир хиротоније тако и на клир хиротесије.

Први од ових казни је екскомуницирање. Ова казна је највиша и строго се примењује појединачно. По овом канону, свештено лице је уклоњено из свештеничког пложаја, никад се не може вратити на ту функцију и враћа се у ред лаика (Canon 55 of the Apostles.)

Наредна казна је, казна забране напредовања у чин. Канон дозвољава наставак службе, али му недозвољава да се подигне на виши. Казна је трајна, међутим постоје варијације: свештеник рецимо може обављати послове у канцеларији, али му није дозвољено служити (Canon 69 of Basil the Great and Gregory the Great, Book 1, Epistle 44 "To Peter, Subdeacon of Sicily" (c. 600 AD)).

Суспензија: привремено спречавање вршења своје дужности, али након одређеног времена, дозвољено му је вратити се, тј., наставити као и обично, је канон Трулског Сабора (Канон 9 - лат. Concilium Quinisextum, грч. Penthekte Synodos). Финални чин овог канона је екскомуницирање (Canon 54 of the Apostles). То јест привремено удаљавање из заједнице, са свих служби, све до оног дана покајана за преступ. По покајању и вративши се у заједницу, дозвољено му је да поново служи. За неке мање прекршаје, канони дозвољавају само упозорења, која дају свештенику да се покаје, пре него ли се донесе званична казна (Canon 51 of the Apostles).

Постоји опште правило да се само једна казна може дати за било који преступ (Canon 25 of the Apostles). Дакле, да ако је свргнут он не може да се и екскомуницира. Међутим, постоје неки изузеци од овог правила за посебно тешка кривична дела где ће свештеник бити свргнут и екскомунициран (Canon 65 of the Apostles).

На крају видимо из канона, да има много оних који су за преступе, али одговарајућа казна не постоји, па се сматра да је до Епископа да, да одговарајућу казну, ако до тога дође.

Квалификације

Канони предвиђају низ квалификација да неко буде рукопроизведен или рукоположен.

Овде доносимо те каноне са изворним њиховим тумачењем од стране нашег најугледнијег каноничара, Епископа Далматинско-Истријског Др. г. Никодима Милаша. Изворно тумачење је преузето из књиге: ПРАВИЛА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ С ТУМАЧЕЊИМА, издате у Задру, децембра 1894 године.

Правила Св. Апостола

2 Правило

Презвитера (свештеника) нека поставља један епископ, такође и ђакон и остале клирике.

Презвѣтерѣ ѡ дѣѣкона ѡ прѣочнѣх причѣтникѣх да поставлѣетѣ ѣдинѣ ѣпископѣ.

(Апост. пр. 26, 70; I вас. 19; трул. 33; VII вас. 14; гангр. 6; лаодик 24, 26, 30; Васил. вел. 51. 89)

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

У 1. ап. правилу говори се о постављању епископа, а у овоме се говори о постављању свију других свештених лица. Та свештена лица јесу: презвитер, ђакон, ипођакон, чатац, појач, заклињач и вратар (Лаод. 24). Од ових прва два припадају свештеној јерархији, исто као и епископ, те се као такви зову свештенослужитељи, остали се зову црквенослужитељи или клирици у ширем смислу и нијесу дио свештене јерархије. Постављени бивају први (презвитер и ђакон) хиротонијом, који се чин обавља у олтару, а други хиротесијом која се обавља ван олтара.

Право обавити како хиротонију за презвитера и ђакон тако и хиротесију за остале клирике, или по ријечима овога

правила, постављати сва ова лица, припада лично епископу, и никоме другоме у цркви. Ово право епископа оснива се на св Писму (Тит. 1, 5. 1 Тим. 5. 22), и он ће моћи законито вршити ово право, ако га је сам правилно добио од оних, који су законом позвани да му даду то право, и који су исто право добили кроз непрекидно јерархијско пријемство од св. апостола, јер, по вјеровању цркве, основу законитости јерархије саставља на име ово пријемство, које се непрекидно продужава од апостола па до данас.

Осим овог законитог пријемства апостолске власти, епископ да може законито поставити свештенослужитеља или црквенослужитеља, мора сам да у свештеној јерархији заузима законито мјесто и да је пуноправан члан јерархије. Према томе, ако сам епископ није такав пуноправни члан јерархије, он не ће моћи законито никога поставити на свештену службу цркве. А ово ће бити тада, ако један епископ прими калуђерски постриг (2. правило сабора у храму св. Софије), ако је свргнут са свога чина (28. ап. Правило II вас. 6, антиох. 4), ако је одступио од јединства цркве и пао у јерес (ап. 62, I вас. 10, анкир. 1, 2, Петра алекс. 10), и најпослије ако није био постављен од законитих епископа, те дакле није носилац јерархијског пријењства. Осим овога, епископ мора да има и јерархијскуу јурисдикцију у одређеној области црквеној, јурисдикцију самосталну, коју је законитим путем добио од надлежне власти (антиох. 16, 17, 18), те дакле не може поставити једног свештенослужитеља или црквенослужитеља ван граница његове јурисдикције (ап. 35, II вас. 21 III вас. 8, IV .вас. 5 анкир. 13 антиох. 13, 22, сардик. 3, 15, картаг. 48, 54), осим ванредних случајева (ап. 35, ант. 22).

Ово своје право може епископ у каноничким одређеним границама предати извјесним лицима, која спадају под његову јурисдикцију и која у таквоме случају врше то право у име епископа и по његовом овлашћењу. Таква су лица били некадашњи хорепископи (ант. 10, анкир. 13, VII вас 14, Вас. вел. 89) и данашњи викарни епископи (на прим. у Русији, у Румунији, у цариградској патријаршији и у бугарском егзархату). У име

епископа могу канонички и настојатељи манастира да постављају чаце, па и ипођаконе, али само и искључиво за свој манастир (VII. вас. 14, Никфора испов. пр. 6).

И у овоме правилу ми смо превели ријеч “χειροτονειοσω” са "нека поставља", а због истога разлога, који смо навели у тумачењу 1. ап. правила. Зонара опажа у тумачењу овога правила: "И избор и рукоположење презвитера и ђакона ово правило признаје епискоу, којему морају бити потчињени сви, које он рукополаже", а Валсамов додаје: "јер ми немамо никаквог прописа, да треба прије подвргнути избору презвитера, или ђакона, или другог клирика, и тек тада га рукополагати"

18 Правило

Који је узео удовицу, или распуштеницу, или блудницу, или ропкињу (или глумицу), не може бити ни епископ, ни свештеник, ни ђакон, нити може бити у било ком свештеном чину.

Взѣмшій въ сѣпрѣжитво вдовѣ, или ѿвѣрженнѣю ѿ сѣпрѣжитва, или блудницѣ, или рабыню, или позорницѣю, не мѡжетъ быти епископъ, ни пресвѣтеръ, ни дѣаконъ, ниже вообщѣ въ епископѣ сѣе ннаго чина. (Ап. 18; трул. 3; Вас. вел. 12). [Матеј 19:5, Ефесцима 5:31, 1 Тимотеју 3:12]

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

И ово ап. правило потиче из божанскога права. За старозавјетне свештенике наређено је било, да се не смију женити женом блудницом, силованом, пуштеницом или удовицом, него само дјевојком (3. Моје. 21, 14). Слично овоме наређено је за свештена лица и новозавјетне цркве. (Мат. 19, 9. I. Кор. 6, 16). Св. Писмо захтијева од свештених лица, да буду узор у свему, а нарочито у друштвеном и породичном животу и да кућа њихова буде огледало за остале вијерне (I. Тим. 3, 2-8. Тит. 1, 6-9). Па хоће ли такав моћи бити свештеник, хоће ли му таквом моћи бати кућа његова, ако жена његова буде из таквих

женскиња, које су лошег или сумњивог владања биле или које су по сталежу своје без сваког угледа? И ово хоће правило да предупреди, тежећи к томе, да као што свештеник мора у свему узорит бити тако мора да је у свему узорита и сапутница жавота његова, његова законита жена која исто као и свештеник мора да утиче на добри друштвени или породички живот осталих вијерних. На трулскоме сабору (прав. 3) било је ово ап. правило од ријечи до ријечи поновљено. О жени свештеничког лица, која учини прељубу, говори 8. Правило неокесарискога сабора.

22 Правило

Онај који је сам себе кастрирао, тај нека не буде клирик. Такав човек је самоубица и непријатељ творевине Божије.

Сѧмъ себѣ ископѣвшій, да не бѣдетъ принѧтъ въ клиръ. Самоубѣица бо ѣсть, ѡ вѣгъ бжѣа создѧнїа.

(Ап. 21, 23, 24; I. Вас. 1; прводр. 8).

Тумачење канона по Епископу Никодиму: Нема тумачења.

26 Правило

Од оних који су нежењени ступили у клир, заповедамо да се могу женити, уколико хоће, само чтеци и појци.

Повелѣваемъ, да нѣ вѣтѣпѣвшихъ въ клиръ безбрачными, желѧнцѣ вѣтѣпѧютъ въ бракъ ѡднѣ поблѣ чтецы ѡ пѣвцы.

(Ап. 5, 51; IV вас. 14; трул. 3, 6, 13, 30; анкир. 10; неокес. 1; карт. 16; Вас. вел. 69).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Ово правило стоји у тијесној свези са сличном наредбом у апостолским установама (VI, 17). Оно разликује свештенике ожењене од свештеника нежењених, и у погледу ових пошљедњих наређује, да се не смију више женити, ако су као нежењени ступили у клир, а допушта само чацима и појачима, да се могу слободно оженити ако их је воља. Ово је ап. правило за

тијем од ријечи до ријечи поновљено на трулскоме сабору (пр. 6), те установљено, да осим чатаца и појача, никакав, ни ипођакон, ни ђакон, ни презвитер, послије свога рукоположења, не смије ступити у брачау свезу; а ако то учини, има се одмах свргнути са свештенога чина. Који пак жели ступити у клир и жели имати супругу, тај мора да се ожени још прије, него што ће бити постављен за ипођакона. А зашто правило ово и многа друга забрањују свештеним лицима на вишим јерархијским степенима, да се жене послије рукоположења, мудро и разборито разлаже, у тумачењу овога правила архим. Јоаннѣ. По њему, женидба једнога свештенога лица, послије рукоположења, показивала би да он не схваћа узвишеност тјелесне уздржности, која приличи његовоме чину, слутила би саблазном за народ, и неким би начином низодила га са висине његовога чина у обични ред свјетовњака Премда женидба није нешто нечисто и што вријеђа свештени чин (ап. пр. 5. и 51), али за онога који се нежењен, у дјевичанству, везао Христу и Његовој цркви тајном свештенства, било би чудновато и са свијем неприлично, да се послије тога везује опет тјелесним везама са свијетом. Други је посао женидба прије рукоположења, кад не постоје још тајанствене везе, које би везивале свештено лице са олтаром божјом благодаћу; други је такођер посао женидба црквенослуђитеља који нијесу примили тајну свештенства, и за које дакле женидба мање се коси са суштином и значајем њихове службе у цркви.

Апостолским овим правилом и поменути трулским јасно је доказано, да по каноничким наредбама православне цркве свјетовни свештеник (јер о калуђерима није никако могла бити ријеч у вријеме издања овог и других ап. правила) може бити и нежењен, то јест, да може постати свјетовним свештеником и онај, који се није никада женио. Ово је у цркви важило као строги закон за пуних четрнаест вјекова, нити је икоме падало на ум, да дражи, као да би морао сваки свјетовни свештеник бити свакако ожењен. У томе вијеку због историјских прилика почела се ова мисао ширити, и до нас је она путем предања допрла чак као позитивни неки закон. Лажна и са свијем арбитрарна мисао, те

смо ми ради тога и написали нарочиту историјско-каноничну студију о овоме питању и у своје је вријеме штампали, доказавши, да може бити свјетовни свештеник, без потребе да се закалуђери, и онај, који се није никада женио, ако само пружи довољну јамчевину цркви, да ће слиједити постојећим црквеним прописима и да ће се у своме животу владати, као што приличи служителу божјег олгтара.

42 Правило

Епископ или свештеник или ђакон, који се предаје игру (коцкању) и пијанству, или нека престане са тим или нека буде свргнут.

Єпископъ, њлѣ пресвѣѣтеръ, њлѣ дѣаконъ, њгрѣ њ пѣанствѣ преданный, њлѣ да престѣнетъ, њлѣ да єддетъ њзвѣрженъ.

43 Правило

Ипођакон или чтец или појац који чини исто, или нека престане са тим или нека буде одлучен. Тако поступити и са лаицима.

Їподѣаконъ, њлѣ чтецъ, њлѣ пѣвѣецъ, подобное творѣціи, њлѣ да престѣнетъ, њлѣ да єддетъ ѡлѣченъ. Такожде њ мѣрѣне.

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Оба ова правила (42. и 43) говоре о једноме предмету, те забрањују играње и пјанчење, а ако дотични који се томе предају остану упорни и послѣје односне опомене од старијих, наређују, да буду свргнути са свештенога чина, ако су свештенослужитељи, а ако су само црквевослужитељи или свјетовњаци, да буду одлучени од св. причешћа, наравно за црквевослужитеље и пошто буду лишени службе, коју су као такви у цркви заузимали, дакле пошто престану бити ипођакони, или чаци, или појачи.

Под игром, коју спомињу правила ова, и која је означена у оригиналу треба разумијевати азартну игру ма какве ова врсте била (данас поглавито картање), при којој у опће човјек тежи да од другога отме чим може ономе новаца, или сам излаже

погибељи иметак свој и своје породице. Ово је друга врста крађе, те као што за крађу 26. ап. правило налаже свргнуће свештеном лицу, које се у њој затече, тако исто му 42. ап. правило налаже свргнуће, ако хоће упорно да се картањем и у опће азартном игром бави.

Једнакој казни подвргава правило и за пијачење. Још у староме завјету Бог заповиједа Аарону, да се он и синови његови чувају вина и силовита пића и нека ова уредба буде вјечна од кољена на кољено (3. Мој. 10, 9). У новоме завјету заповиједа се свештеноме лицу у неколико наврата да не буде пијаница (I. Тим. 3, 3, 8; Тит. 1, 7). Није забрањено свештеноме лицу да умјерено пије вина (ап. пр. 51); али правила му, тумачећи прописе св. писма, забрањују строго употребљавати вино и силовита пића у толикој мјери, да се опије. Ако наредба цркве прописује, да између главних ствари, које треба пазити код онога, који ће ступити у клир, да није много понесен за вином (I. Тим. 3, 8) и да није расположен квагама и свађи, што потиче од пијанства, то наравно је, да се човјек наклоњен пијанству не смије ни пошто трпјети у у клиру. За свјетовњаке пијанице ап Павао пише, да царства божјега не ће наслтједити (I. Кор. 6, 10; Гал. 5, 21); а код свештених лица пијанство није само порок, него је пријеступ противу светиње, јер се њим вриђа божје величанство, вријеђа се и понижује се сама служба свештеничка, која код свештенога пијаног или наклоњенога пијаиству престаје већ бити разумном службом, каквом је назива ап. Павао у посланици својој Римљанима (12, 1). Чак и умјерено употребљавање вина и силовитог пића, ако само није кад треба и колико треба, црква осуђује као порок, јер и то показује, да свештеник нема толико пажње према себи, колико то захтијева узвишеност службе његове, и побуђује код других сумњу, да свештеник у опће не пази колико треба на начин свога живота. Толико својим наредбама правила теже да очувају свештена лица од овог страшног и гаднога порока (пијанства), да им забрању као пријеступ чак и да уђу у крчму без ванредне нужде као што вам о томе између других говори и 54. ап правило. Овијем се тумачи

строгост ових (42. и 43.) правила у погледу свештенослужитеља и црквенослужитеља, који су наклоњени пијанству. А пошто су и вијерни свјетовњаци живи удови тијела цркве и они су царство свештенство и свети народ (I Петр 2, 9), то да се очувају чисти од гадног овог порока, правилно спомиње и њих.

69 Правило

Ако неки епископ или свештеник или ђакон или ипођакон или чтец или појак, не буде постио свету Четрдесетницу пред Пасхом, или среду и петак, осим ако није спречен неком телесном немоћи, такав да буде свргнут. Ако је световњак, нека буде одлучен.

И́ще ктò, єпископъ, њлн̄ прѣсвѣтѣръ, њлн̄ дїаконъ, њлн̄ ѡподїаконъ, њлн̄ чтѣецъ, њлн̄ пѣвѣецъ, не постїтѣа во сѣдѣю чѣтыредесѣтницѣ предъ пасхою, њлн̄ въ срдѣѣ, њлн̄ въ пѣтѣокъ, кромѣ прѣпѣтѣвїа ѡ немощн̄ тѣлесныа: да бѣдетъ ѡзвѣрженъ. И́ще же мїранїнъ: да бѣдетъ ѡлѣченъ.

(Трул. 29, 56, 89; гангр. 19; лаодик. 49, 50, 51, 52; Дионпс. алекс. 1; Петр. алекс. 15; Тимот. алекс. 8, 10).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Правило ово прописује, да сваки члан цркве, био он клирик, био свјетовњак, мора, осим случаја физичке немоћи, постити велики пост (пред ускрсом), сриједу и петак, и то под пријетњом свргнућа за прве, и одлучења за друге. Прописи о посту оснивају се на св. писму. Почетак посту положио је сам Бог још у старозавјетној цркви (III. Моје. 16, 29. 31; Неем. 9, 1. 3; Јерем. 6, 9; I. цар ст. 7, 6; Јоил. 2, 15. 3, 5-10.) Исус Христос посветио је својим приијером пост (Мат. 4, 2; Лук. 4, 2), и то је исто препоручивао ученицима својим (Мат. 6, 16. 18. 9, 14. 15. 17, 21; Лук. 2, 37. 5, 33. 34. 35). Апостоли Христови увијек су се постом спремали на службу своју (Дїел. апост. 9, 9. 13, 2. 14, 23), и пост су

наређивали свима хришћанима (I Кор. 7, 5; П Кор. 6, 4. 5). Исто налазимо и у апостолским установама (V, 13).

Пост је дакле божанствене установе.

Пост четрдесетнице, или велики ускршњи пост чувао се свагда строго у свој цркви, о чему нам безбројне свјedoцбе пружа и историја цркве, а исто тако имамо безбројне свјedoцбе и о томе, да се чувао свагда у свој цркви и пост сриједи и петка. Тумачећи ово правило Валсамон се осврће на изнимке од прописа овога правила у погледу ношћења, те каже: "Искључи најприје болне, јер ако се њима допусти јести риба, заслуужни су тога снисхођења. Али никоме ма био и на часу смрти не може бити допуштено, да једе месо никакве сриједи и никаквога петка осим ускршњих и других, кад је то дозвољено црквом. Искључи сриједи и петке седмице, која долази пред седмицу месопусну, такође сриједи и петке седмице сиропусне и седмице ускршње; у тим седмицама разријешава се пост, јер седмице, која долази пред месопусном, посте Јермени ради Ниневивана, а сиропусне седмице држе строги пост јеретици и тетрадити. А ускршња седмица сматра се као велики дан Господњи, те стога се и сваког дана те седмице читају јутрења ускршња јеванђеља. Исто тако искључи и из четрдесетвице (великога поста) суботе и недјеље, јер у те дане разријешава се пост по 66 апостолском правилу. А кад чујеш о разријешењу поста, немој држати, да се допушта јести месо; јер јести месо уз четрдесетницу не може бити допуштено никоме, ма се налазио и при пошљедњем уздисају. Не говорећи о сриједама и петцима, црквом, су, осим ускршњега поста, прописани још: божићни пост, апостолски пост, успенски пост, дан пред богојављењем, дан усековања главе Јована крститеља и дан ваздвижења часнога крста.

79 Правило

Ако је неко мучен од демона, нека не буде клирик; па ни са вернима нека се не моли. Ако оздрави, тада нека буде примљен; а ако је достојан, нека буде клирик.

И́ще ктò дѣлшна ѡмѣстѣ: да не бѣдетъ принѣтѣ въ клиръ, но ннѣ

сѣ вѣрными да молишася. Ѡсвободѣсь же, да принаѣтъ вѣдетъ сѣ вѣрными, и ѣще догѣоннѣ, то и вѣ клирѣ.

(Трул. 60; Тимот. Алекс. 2, 3, 4, 14)

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Основу овога правила излаже Валсамон у тумачењу истога правила~ "Који је бјесомучан, тај је лишен разума и воље, и ради тога ово правило забрањује таквога примати у клир и у заједничку молитву са вијернима, да не би учинио шта злого и неприличнога, и да не би каквом демонском дреком смутио божји народ и запријечио црквено славословље. Али ако дође к себи, и нађе се да је достојан, може се примити и у клир. Премда 3. правило александријскога патријарха Тимотија и каже, да треба причестити вијернога, ма и да је бјесомучан; ипак исто правило не протурјечи овоме (79.) правилу, јер се оно тиче бјесомучнога који у часу здравога равмишљања разумије тајну божанствених осећања, а ово (79. ап.) правило говори о човјеку, који је непрекидно бјесомучан. У осталом ово апостолско правило може се тицати као што се и тиче и оних, који су бјесомучни, а имају по некада и свијетлих тренутака; јер и такви се не могу примати у клир, да не би у часу кад их немоћ снађе изложило се порузи свештенство и изречена била каква псовка на Бога." Под ово ап. правило спадају између других и они, који страдају од хроничне падавице, јер у часу кад их немоћ снађе може се, као што Валсамов каже, изложити порузи свештенство и изрећи каква псовка на Бога, не говорећи већ о томе, да ако је дотична већ у клиру, и снађе га немоћ у часу кад служи св. литургију, може светињу да опасности изложи.

82 Правило

Робови без дозволе господара, и на огорчење оних који њима владају, нека се не примају у клир јер то ствара забуну у домовима. Ако се нађе да је неки роб достојан рукоположења у неки од степена јерархије (онако како се испоставило за

Оносима), и господари дају дозволу, тада нека буде рукоположен.

Не позволѣемъ вѣ клирѣ производити рабѣвъ, безъ согласѣа господѣ, кѣ ѡгорченѣю владѣтелей ѣхъ. Нео ѡ сегѡ происходѣтъ разстрѡитво вѣ домѣхъ. Уще же когдѣ рабѣ и догѣоннѣ ѣвѣтѣа порѣвлѣнѣа вѣ стѣпень церкѡвнѣю, какоуымъ ѣвѣтѣа и нашь ѡнѣимъ, и господѣе сонзвѡлатъ, и ѡсвободѣтъ, и нѣзъ домѣ ѡпѣстѣтъ: да вѣдетъ производѣнъ.

(Ап. 6, 81, 83; IV вас. 4; трул. 85; гангр. 3; картаг. 64. 82).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

По прописима цркве сваки онај који жели ступити у свештенство, мора да је слободан од свију дужности, које друштво на њега налаже; и црквено законодавство безусловни захтјев истиче, да свештенство мора припадати само лицима, која су по полоожају своје у друштву потпуно слободна. Ако овај који ступа у клир мора искључиво да се ода црквеним пословима, и само тиме да се бави, не мијешајући се у никакве свјетске послове (ап. 6, 81, 83), то неопходно из тога мора слиједити, да се може примити у клир само онај, који није везан никаквом спољашњом дужношћу, која би му пријечила да слободно врши службу цркве, и дошљедно, ако је везан неком таквом дужношу, моћи ће се примит само тада, кад се са свијем од те дужности ослободи.

У овоме се правилу говори о робовима, који су према друштвеним условима римске државе зависили од својих господара и које правило забрањује примати у клир без приволе на то тих њихових господара. Хришћавство, које није имало непосредног посла са никаквом политиком, није могло на један пут промијенити све оне грађанске установе, које се нијесу слагале са духом његовим:, него је могло тек поступно да

оплемењује средством религиозно моралнога уплива свога разне државне установе.

Тако је оно, између другога, у друштвеном положају римске државе штовало законити одношај робова према својим господарима, као што нам о томе казује споменути у овоме правилу примјер ап. Павла у погледу неког Онисима, који је био роб побожнога хришћанона Филимона (Павлова посланица Филимону ст. 10-18), премда и сам Павао на неколико мјеста у својим посланицама говори, да у Христу и међу хришћанима роб је раван своме господару и дакле да ропство, као противно духу хришћанства, мора нестати. Течајем времена, кад је хришћанство могло свестрано да распространи свој културни уплив на свије, могло је и ропство, као друштвена установа, престати и сваки човјек постати слободним, али док је та установа постојала, црква је о њој рачуна водила, и законом је пријечила да се ради службе цркви од појединих, кој су у одношју ронскоме били, не вријђају права дотичних, који су по закону грађавском имали власт вад својим робовима.

Ријечи у правилу овоме: "као што се и наш Онисим нашао" треба сматрати онако, као што су и ове ријечи о ап. Петру у 29. ап. правилу, на име, да је оно наш додато од сабирача ових апостолских правила, који је тиме хтио да означи још јаче, како су, по његовом мишљењу, ова правила непосредно од апостола стилизирана била.

Четвртог васељенског сабора, Халкидонског

2 Правило

Ако неки епископ обави рукоположење за новац и благодат, која се не може продавати, претвори у предмет трговине, те за новац постави епископа, хорепископа, свештеника, ђакона или било кога ко припада клиру, или из огавне похлепе за добитком произведе у дужност економа, или еқдика или парамонара, или ма кога другог ко је убројан у канон (црквену дужност), па се докаже да је то заиста и учинио, тај нека буде свргнут са свога степена. А онај који је постављен на такав начин, нека нема

никакве користи од купљеног рукоположења или постављења, него нека се сматра као да и нема достојанство или службу коју је добио за новац. Онај који је био посредник у тој гнусној и незаконитој трговини, тај, у колико је клирик, нека се свргне са свог степена; а уколико је лаик или монах, нека буде анатемисан.

И́ще котóрый е́пископъ за дѣньги рѣкоположѣнїе оучинїтъ, и непродѣлѣнѣю благодѣтъ ѡбратїтъ въ продажѣ, и за дѣньги поставитѣ е́пископа, илѣ хорепїскопа, илѣ пресвѣтѣра, илѣ дїакона, илѣ инаго ко́его ѡ чїслацнхѣа въ клирѣ, илѣ пронзведѣтъ за дѣньги во іконома, илѣ е́кдїка илѣ парамона́рїа, илѣ вооцеѣ въ какѣю лнко церкóбнѣю дóлжностѣ, рѣдн гнѣснагѡ прнбѣйтка своегѡ: таково́ый бѣвъ ѡблчѣнъ, ѣакѡ на сѣ покѡнїа, да вѣдетѣ подвѣрженъ лншенїю собствѣннагѡ стѣпени: и поставленнѣй ѣмъ ѡнѣодѣ да не пользѣтѣа кѡ пленнымъ рѣкоположѣнїемъ, илѣ пронзвóдѣтвомъ: но да вѣдетѣ чѡждѣ достóнства, илѣ дóлжности, котóрыа полчїлъ за дѣньги. И́ще же ѣвнтѣа ктò и посредствѣннѣмъ въ толикѡ гнѣномъ и беззакóнномъ мздопрїѣтїи: то и сѣ, и́ще е́стѣ и́з клира, да вѣдетѣ ннзвѣрженъ со своегѡ стѣпени: и́ще же мїраннїнъ, илѣ мона́шествѣннѣщїи, да вѣдетѣ прѣданъ а́наѣемѣ.

(Ап. 29; трул. 22, 23; VII вас. 4, 5, 15. 19; лаод. 12; сардик. 2; Васил. вел. 90; Гепад. посл.; Тарас. посл.).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Овим се правилом осуђује свака врста симоније; а поводом, к издању правила била је тужба, подигнута на IX и X сједници овога сабора противу Иве, епископа едескога, који, осим другога, окривљен је био и у симонији.

У овоме правилу установљује се казна не само за

рукоположење за новце, него и за свако произвађање за новце на ма какву било службу у цркви.

13 Правило

Туђи клирици и они који су непознати, нигде и ни под којим начином да не служе у другом граду без „препоручних грамата“ које ће им дати њихов епископ.

Клирикамъ чужбымъ и незнаемымъ въ другомъ градѣ, безъ представительной грамоты собственнаго ихъ епископа, нигдѣ не служити.

(Ап. 12, 13, 32, 33; IV вас. 11 ; трул. 17).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Забрањује ово правило оно исто, што је још апостолским правилима забрањивано било, на име, да никакав страни клирик не смије нигдје служити, ако нема препоручвога листа од свога епископа.

О препоручним листовима ми смо у тумачењу 12. ап. правила говорили и показали разноврстност садржаја различних препоручних листова. У овоме правилу ријеч је о оним препоручним листовима, које је епископ дотичним свештеним особама издавао, да за свједочи о законитом њиховом рукоположењу, о јерархијском степену, о правима њиховим и да имају право свугдје свештенодјејствовати. Без оваквог препоручнога листа од дотичнога свога епископа никакав клирик није смио ван своје епархије свештенодјејствовати, а ако је коме клирику другим епископом то допуштено било у својој епархији, по 12. правилу св. апостола бивао је свргнут колико тај клирик, толико и епископ, који му је допуштење дао пак и онда, кад би препоручни лист дотични показао, морадо се по 33. правилу св. апостола просудити о његову благочастију, и тек тада га примити јер много преваре бива", -- закључава оно правило. У овоме је прав иду додано "нигдје и ни под којим начином", т.ј. не само у

ономе граду да не смије свештенодјејствовати, у који је пошао, без писменога од свога епископа, него ни у каквоме другоме мјесту.

У латинским издањима овага правила прве ријечи гласе друкчије: "peregrinos clericos et lectores", у мјесто "peregrinos clericos et ignotos", као што би по тексту ат. синтагме ишло. Може бити да је сабор хтио казати све туђе клирике, пак и чаце.....

14 Правило

Пошто је у неким епархијама дозвољени чтецима и појцима да се жене, свети Сабор наређује да нико од њих не сме узети иноверкињу за жену. Они који имају децу из таквих бракова и која су већ крштена код јеретика, морају их превести у заједницу саборне Цркве. А ако их нису крстили, не могу их крстити код јеретика, а исто тако не могу се сјединити браком са јеретиком, Јудејем или незнабошцем, осим ако особа која жели да ступи у брак са православним хришћанином, обећа да ће прећи у православну веру. А који преступи против овог правила нека подлегне епитимији по правилима.

Понеже въ некоторыхъ епархіяхъ позволено чтецамъ и певцамъ вступати въ бракъ: то ѡпредѣлилъ свѣтлый соборъ, чтобы никома и зъ нихъ не было позволено врати себѣ въ женѣ иноверной: чтобы родившіе оуже дѣтей ѡ таковогѡ брака, и прежде егѡ оуже крестившіе ихъ оу еретиковъ, приводили ихъ къ ѡбщенію съ кадолическою цѣрковію: а не крестившіе не могли крестити ихъ оу еретиковъ, ни совоклплати бракомъ съ ер етѣкомъ, или иддеемъ, или язычникомъ: развѣ въ такомъ чѣкомъ случаѣ, когда лице, сочетавающее съ православнымъ лицемъ, ѡбѣщаетъ перейти въ православнѡ вѣрѣ. И ктѡ преступитъ се ѡпредѣленіе стѣгѡ собора: чѣтъ да подлежитъ епитиміи по правиламъ.

(Ап. 26, 45. 65; трул. 6, 72 ; лаод. 10, 31,-34, 37, 39; карт. 21).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

О томе, да је чацима и појачма слободно се женити, ми смо говорили у тумачењу

26. ап. правила. У овоме се правилу спомиње, вао да је у "неким епархијама" другчије бивало. Правило признаје наредбу 26. ап. правила, и установљује, с каквим женскињама по вјероисповиједању могу чаци и појачи брак склопити, и како ће поступати са дјецом, коју су имали из брака, који су случајно са иновјерном склопили били.

На оне ријечи правила: "у неким епархијама, Валсамон у тумачењу овгаа правила опажа: "Као што се чини у неким областима чацима и појачима допуштено је било склапати брачне свезе на основу 26. апост. правила, а у другима неосновано и њима је забрањено било". Ако је по неким епархијама забрањено било ступати у брак чацима и појачима, то је морало потицати од претерано строга погледа на брак и на неумјесност да склапа брачну свезу овај, који се већ безбрачан посветио служби цркве. У осталом, обзиром на то, што је брак овима допуштен био апостолским правилима, и што то допуштење у пракци је постојано у цркви било, и што је послје особитим правилима потврђиваво било, ми морамо са Валсамоном казати, да ако је гдје то забрањено било, то је било свакако неоправдана, неоснована забрана.

Признавајући дакле чацима и појачима право, да могу слободно ступати у брак, правило установљује, да морају узимати себи за жену само дјевојку, која је православне вјере, а никако такву, која не исповиједа ту вјеру, која је иновјерна.

Бракове православних са особама, које не исповиједају православну вјеру, правила у опће забрањују свима вијернима. Ми смо видјели у 46. бб. и другим апост. правилима, да црква забрањује свако опћење са јеретцима, и православнога, који себи то допусти, одлучује од црквене заједнице. Исту забрану ми налазимо поновљену за тијем на саборима. Ако дакле црква забрањује просто опћење вијерних са јеретцима и

расколницима (лаод. пр. 33), то је тијем више морала забрањивати православнима, да склапају брачне уговоре са таковима. Лаодикијскога сабора правило 31. установљује да никакав вијерни не смије са јеретиком брак склапати, нити за јеретика ћер своју давати. Исто је установљено било и правилом 21. картагевскога сабора. И ово је била свеопћа у цркви норма У 72. правилу трулскога сабора ми ћемо видети најодлучнију наредбу цркве противу бракова између православних и иновјерних, и тада ћемо изложити начело, којим се православна црква руководила у издавању тако строгих правила противу ових бракова.

Забрањујући свакоме вјерноме ступити у брак са иновјернима, тијем је прије ово црква морала забранити онима, који већ клиру припадају, а могу по правилима у брак ступати. Изразом овога служи ово халкидонско правило.

Мора се држати, да до тога доба, т.ј. до 451. године, кад је овај сабор држан, чаци и појачи женили су се и са дјевојкама, које нијесу православне биле. Правило ово издаје наредбу, да у напријед тога код пријетњом казне не смије бити, него, кад чатац или појач хоће да се жени, смије само православну дјевојку узети. У погледу пак оних, који су се у то доба затекла у браку склопљену са иновјернима и у погледу дјеце њихове сабор установљује ово:

1. Дјеца из таква брака, ако су већ у иновјераих крштена, морају бити приведена у њедру православне цркве.
2. Ако та дјеца, рођена у таквоме браку, нијесу још крштена, не смију код иновјерних примити крштење, него само у православној цркви.

Родитељи такве дјеце не смију, осим тога, допустити, да им дјеца склапају брак са особом, која припада таквој јеретичкој секти, или јудејима, или незнабошцима, --- осим јединога случаја, кад дотична особа изјави готовост пријећа у православну цркву. - Правило не спомиње, да ли чаци и појачи, затечени у то доба у поменутом браку, морају своје жене такођер у православној вјеру обратити; али то се само собом мора подразумевати, чим се

обрати пажња на наредбу правила у погледу дјече. - Преступнике ове наредбе правило подвргава казни по правилима, на име свргнућу са свога степена.

Правила шестог васељенског сабора, Константинопољског

3 Правило

Пошто је благочестиви и христољубиви цар наш ослободио овај свети и васељенски Сабор у погледу тога да они, који су убројани у клир и другима дају божанствене Дарове, да они буду чисти и непорочни служитељи и достојни мислене жртве великога Бога који је Жртва и Архијереј, и да буду чисти од нечистоће која је уз неке од њих прионула због незаконитих бракова, и са обзиром на то, што су подвласни пресветој римској цркви предлагали да је потребно примењивати сву строгост правила, а они који су подвласни престолу овог, Богом чуваног и царског граца, правило човекољубља и снисхођења, отачки и богољубиво сложивши и једно и друго, да не би оставили ни кротост слабом, ни строгост оштром, када је (због незнања) прекршај захватио заиста велико мноштво људи, заједнички смо установили за оне који су два пута ступали у брак, па су под теретом греха све до петнаестог дана прошлога месеца (јануара), минулог четвртог индикта, шест хиљада сто деведесет и девете године остали, и не желе да дођу к себи од поменутог греха, да (они) морају подлећи канонском свргнућу. Они који су пали у заблуду њих, те одбацише тај грех са себе и незаконитост прекинуше, као и они којима су жене од другога брака већ умрле пак помислише на обраћење, настојећи да у уздржаности напредују и у потпуности оставе пређашње безакоње (било да су свештеници или ђакони), за такве се установљује да морају престати са сваком свештеничком службом и да буду подвргнути епитимији на одређено време, али да ипак уживају част свештенства, задовољавајући се тиме што могу пред другима седети и молити се Господу у сузама да им буде опроштен грех незнања. Јер, било би неумесно да некога благосиља онај који треба да лечи ране које носи на себи. Они који су имали једну жену, и та коју су узели била је удова, исто

тако и они који су након рукоположења ступили у брак (свештеници, ђакони и ипођакони), пошто им се на неко време ускрати свештенослужење и пошто издрже епитимију, такви нека поново буду у својим степенима јерархије али никако нека се не постављају на више (степене). Наравно, они ће морати да прекину тај незаконити брак у који су ушли. Све ово ми установљујемо у погледу оних свештених лица која су до петнаестог дана, као што је речено, јануара месеца, четвртог индикта, затечена у наведеним преступима, наређујући за у будуће, и понављајући правило које гласи: „Онај који се после крштења два пута женио или је имао љубавницу, не може бити ни епископ, ни свештеник ни ђакон, нити било ко у свештеничком чину“, а исто тако и: „Онај који је узео удовицу, или распуштеницу, или блудницу, или ропкињу, или глумицу, не може бити ни епископ, ни свештеник, ни ђакон, нити било ко у свештеничком чину“.

Поелникъ благочестивый и христолюбивый царь нашъ предложилъ емѹ свѣтѡмъ и всееленскомъ соборѹ, чтобы счислѡщихца въ клирѣ, и дрѹгимъ вѣжественнаѹ преподающихъ, представити чистыми и непорочными служителями, и достойными мысленнаѹ жертвы великаго бѣа, который еѣть и жертва и архіерей, и чинити ѿ скверны, прильпнѹшїѹ къ нимъ ѿ незаконныхъ браковъ: и какъ по емѹ предметѹ принадлежаще къ свѣтѣишей римской цркви предлаган наблюдѣти строгое правило, а подвластные престолѹ сего вѣохранїмаго и царствѹющаго града, правило человеколюбїѹ и снисхожденїѹ: что мы, отечески и вѣстѣ вѣободнѹ совокупивъ что и дрѹгое во сѹдно, да не ѡстѣвимъ ни кротости слабѡ, ни строгости жертокою, особенно при такихъ ѡбстоятельствахъ, когда грѣхопадѣнїѹ, по невѣдѣнїю, простирѣется на немалое число людей, согласнѹ ѡпредѣлѣемъ, чтобы свѣзѣшїѹеѹ вторымъ

БРАКОМЪ, Н, ДАЖЕ ДО ПАТАГЪ НАДЕСАТЬ ДНА ПРОТЕКШАГЪ МѢСАЦА
ІАННАРІА, МИНѢВШАГЪ ЧЕТВЕРТАГЪ ІНДІКТА, ШЕЕСТЬ ТЫСЯЧЪ СТО
ДЕВЯНОСТО ДЕВАТАГЪ ГОДА, ВОСТАВІВШІЕСА ВЪ ПОРАБОЩЕНІИ ГРЕХѢ, Н
НЕ ВОСХОТѢВШІЕ НСТРЕЗВЕНТІ НСА ѿ НЕГѠ, ПОДЛЕЖА ѠБЪЗАНЪ БЫЛЪ,
ИЛИ НАЛОЖНИЦѢ ИМѢЛЪ: ТОТЪ НЕ МОЖЕТЪ БЫТИ ЕПІСКОПОМЪ, НИ
ПРЕСВУТЕРОМЪ, НИ ДІАКОНОМЪ, НИЖЕ ВОЩЕ ВЪ СПІСКѢ СВАЩЕННАГЪ
ЧІНА. ТАКОЖДЕ ВЪЗЪВШІИ ВЪ СЪПРЪЖЕСТВО ВДОВѢ, ИЛИ ѠВЕРЖЕННЮ Ѡ
СЪПРЪЖЕСТВА, ИЛИ БЛДНИЦѢ, ИЛИ РАБІНЮ, ИЛИ ПОЗОРНИЦЮ, НЕ
МОЖЕТЪ БЫТИ ЕПІСКОПОМЪ, НИ ПРЕСВУТЕРОМЪ, НИ ДІАКОНОМЪ, НИЖЕ
ВОЩЕ ВЪ СПІСКѢ СВАЩЕННАГЪ ЧІНА.

(Ап. 17, 18; трул. 26; Василија вел. 12, 27).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

У правилу се овоме понављају од ријечи до ријечи 17. и 18.
ап. правило и наређује се, да прописи тих правила морају у
напријед важити у пуној строгости. Остало о чему говори ово
трулско правило, као што тачно опажа Зонара у тумачењу истога
правила, "изгубило је значај, као наредба, која је изазвана била
само овдашњим приликама и која је била издана из снисхођења
к тим приликама", те се стога се на наредбу овога правила и не
зауостављамо.

4 Правило

Ако неки епископ, или свештеник, или ђакон, или ипођакон, или
чтец, или појац, или вратар буде ступио у незакониту везу са
женом која се посветила Богу, тај нека се свргне као онај који се
дрзнуо да оскрнави невесту Христову; а ако то учини лаик, нека
буде одлучен од црквене заједнице.

Никто̀ и́зъ свашченнагъ чина, который не имѣетъ при себѣ
жнеѡцихъ лицъ безподозрительныхъ, ѡзначенныхъ въ правилѣ, да

НЕ БОЗМЕТЪ КЪ СЕБѢ ЖЕНЩИНЫ, ИЛИ РАБІНИ, СОХРАНА СЕБѠ ЧРЕЗЪ СІЕ
Ѡ НАРЕКАНІА. АЩЕ ЖЕ КТО ѠПРЕДѢЛЕННОЕ НАМИ ПРЕСТЪПНТЪ: ДА БЪДЕТЪ
ИЗБѢРЖЕНЪ. СІЕ ЖЕ СЛМОЕ ДА СОБЛЮДАЮТЪ Н СКОПЦЫ, ПРЕДОХРАНА СЕБѠ
Ѡ ПОРНИЦІА. А ПРЕРЪПЛАЮЩІЕ СІЕ, АЩЕ БЪДЕТЪ И́ЗЪ КЛИРА, ДА БЪДЕТЪ
ИЗБѢРЖЕНЪ, АЩЕ ЖЕ МІРСКІЕ, ДА БЪДЕТЪ ѠЛЧЕНЪ.

(Ап. 25; I. васе. ѡ. 9; IV васе. ѡ. 16 ; трул. 21, 40, 44, 45; анк. 19;
неокес. 9; картаг. 6, 44; Васил. вел. 3, 6, 18, 19, 20, 32, 60).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

У 25. ап. правилу ми смо видјели, да потпада свргвућу са
свештенога чина сваки, од епископа, до пошљедњег
црквевослужитеља, који учини блуд са ма каквом било
женскињом. Тијем више мора овој казни подлећи овај из клира,
који оскврни женскињу, која је Богу посвећена, и невеста је
Христова, -- као што правило каже. Под именом женскиње (yvv1f)
разумијева се у овоме правилу дјевојка, која није била браком
везана, него која је, по ријечима Василија великога, добровољно
себе Господу посветила и одрекла се брака и одлучила се
живјети у светости (прав. 18" а испореди и IV. васељ. прав. 16.).
Зонара у тумачењу 44. правила картагенскога сабора зове овакве
женскињ посвећене дјевојке. Особитим обредом њих је
посвећивао надлежни епископ (картаг. 6), и водио је о њима
старање, повјерава, иући их поштеним женскињама, да живе
заједно с њима и да се утврђују у врлинама; или је пак њих
неколико заједно живјело у једној кући под руководством старије
какве одличне женскиње, а под строгим надзором надлежнога
епископа. Обред, који је обављао епископ посвећујући ове
дјевојке састојао се у молитви и благослову, и био је различит од
хиротесије ђакониса, о којима смо говорили у тумачењу 15.
правила IV васељенскога сабора, а о којима спомињемо и у 14. и
40. правилу овога сабора. Тежина казне, коју правило наређује за
клирике, који оскврне посвећену дјевојку показује, да се овдје

говори о таквоме блудочиаству, које је извршено без кривице те дјевојке, и дакле да је пријевара или насиље било по сриједи. Ово потврђује текст самога правила, у коме се за саме дјевојке никаква казна не налаже; дочим на против врло тешке се казне за њих прописују, ако је са њиховом кривицом блудочинство извршено. (Васил. вел. пр. 18, 60). Свјетовњака, који оскврни посвећену дјевојку, подлежи одлучењу од причешћа, по овоме правилу. Каноничке ове казне усвојене су биле и грчко-римским грађанским законодавством, и Јустинијанова 123. новела казни овакав пријеступ као криминално дјело.

6 Правило

Пошто је у апостолским правилима речено да од оних који су као неочењени ступили у клир, само се чтеци и појци могу женити, примењујући то исто, и ми наређујемо: да од сада нико од ипођакона, ђакона, свештеника након рукоположења не могу ступати у брак. А који се усуди да то учини, тај нека буде свргнут. Ако неко од оних који ступају у клир по закону ступи у брак, нека то учини пре рукоположења за ипођакона или ђакона или свештеника.

Понѣже речѣно въ апостольскихъ правилехъ, ѣкѡ нѣ производимыхъ въ клиръ безбрачныхъ, токми чтецы и певцы мѡгутъ вступити въ бракъ: то и мы, соблюдая сѣ, ѡпредѣляемъ: да ѡныи не ѡподіакоуз, ни діакоуз, ни пресвѣтеръ не имѣетъ позволеніа, по совершеніи надъ ними рукоположеніа, вступити въ брачное сожителство: ѡце же дерзнетъ сѣ ѡчинити, да бдетъ нзвѣженъ. Но ѡце кто нѣ постѣлющихъ въ клиръ вохѡщетъ сочетатиа съ женою, по законѣ брака: таковыи да творитъ з сѣ прѣжде рукоположеніа во ѡподіакона, или въ діакона, или во пресвѣтера. (Ап. 5, 26, 51; IV васель. 14; трул. 1:1, 13, 21, 30; анкир. 10; неокес. 1; картаг. 16; Васил. вел. 69).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

У овоме се правилу понавља 26. ап. правило и проглашује се опћим и непромјевљивим законом За сва времена, да не смије више ступати у брак нико, који је већ једном постављен за ипођакона, а тијем мање, кад је рукоположен за ђакона или презвитера. Жели ли који од оних, који ступају у клир, по закону брака саставити се са женом, нека то учини прије рукоположења за ипођакона - каже правило; а послје тога већ не смије никако. Колико је требало са основнога гледишта казати о овоме питању, ми смо већ указали у тумачењу поменутог ап. правила. Овдје се морамо осврнути на другу врло важну околност, а на име, што се овим трулским (6) правилом укида једна старија каноничка наредба по овоме питању, а ту је наредба 10. правила анкирскога сабора (314. год.) којом се допуштало чак и ђаконима, да се могу женити послје рукоположења, ако су као неочењени били рукопожени на ђаконство.

Посебно о овој наредби анкирскога сабора говоримо у тумачењу 10. правила тога сабора. Наредба ова сматрала се за дуго времена каноничком код многих; и премда очито противна пракци цркве најстаријега доба и постојећим већ у то доба законским прописима (Апост. установе VII, 17; ап. пр. 26), ипак често се њој слиједило сад у овој, сад у оној помјесној цркви. У првој половини VI вијека грчко-римско законодавство нашло је, на молбу цариградскога патријарха св. Епифанија (520-535), да изда у овоме погледу нарочиту закониту наредбу. Издао је на имо 18. октобра 530. цар Јустинијан закон један, у којем се проглашује обвезном за све наредба 26. ап. правила и одређује се у смислу светих канона искључење из клира сваког он онога, који се ожени, пошто је постављен био за ипођакона. У истоме смислу издане су биле за тијем истим Јустинијаном три новеле (VI, XXII и CXXIII), између којих пошљедња (од 1. маја 546.) категорично прописује, да који се презвитер, ђакон или ипођакон ожени послје рукоположења, има бити одмах искључен из клира и предан грађанској власти овога мјеста, гдје је био

клириком. Закони ови ушли су дакако у каноничке зборнике и добили су према томе онај значај, који им је припадао по садржају своје. Али покрај свију ових закона и покрај изричнога прописа у овоме погледу поменутог ап. правила, ипак се сматрало дозвољеним држати се наредбе 10. правила анкирскога сабора, те су се поједини, а са дозволом истих епископа, женили и послје рукоположења. Шта више, увукао се био обичај, да се неким, који су нежењени ступали у клир, допуштало женити се у току прве двије године послаје ругкположења, и тек тада би тај рок истекао тада се већ нијесу могли више женити. Овакав протуканонички обичај изазвао је оце трулскога сабора, да издаду ово своје (6.) правило и тијем утврде снагу 26. ап. правила. Али поменути је обичај дубокога корјена захватио био, и ми налазимо између новела цара Лава мудрога (886-910) једну, која свима напомиње пропис поменутога трулскога правила, оштро осуђујући што се противу каноничких наредба цркве допушта дотичнима да се могу и послје рукоположења женити, а посебно осуђујући обичај о двогодишњем року, у коме се дозвољала та женидба свештених лица. Овијем је у опће крај положен оном: протуканоничном обичају, те је уостајо непромјенљивим законом, да се само чаци и појача могу женити послје своје хиротесије, а нико више. У осталом трагови онога обичаја опажају се још и касније, а на име, крајем XII вијека, кад се александријски патријарх Марко обраћа Валсамону са питањем: да ли се може ипођакон и ђакон законито оженити, или не? Валсамон одговорио је на ово питање позивом на сада поменуту новелу цара Лава. 34 У тумачењу 10. правила анкирскога сабора архим. Јован каже за овај обичај, да га неки тумаче тијем, што су у првим вијковима често бивали рукополагани поједини млади људи противу своје воље, и ти млади људи ступали су у брак послје рукоположења. На основу овога трулскога правила у руској цркви допушта се данас удовим свештејцима и ђаконима да се могу женити, пошто их надлежна власт (св. синод) ријеша свештеничког чина. Ово се завело у руској цркви закључком московскога сабора 1667, год. и указом од 30. априла 1724

године. О томе, да ли канонички може једно свештено лице тражити да ријешено буде чина и да ли му црквена власт може то дозволити, ми говоримо у тумачењу 21. правила овога сабора. Овдје се заустављамо на прво питање, и то, да ли је канонично оправдано допуштати удовим свештеницима и ђаконима да ступају у брак, односно, да ли је оправдавно на основу овога (6.) трулскога правила допуштати такав брак, као што је то у данашњој пракси руске цркве?

Из онога, што је казано у тумачењу 26. ап. правила и што је до сада речено у тумачењу овога правила види се већ, да практикаа руске цркве о дозволи брака удовим свештенослужитељима не може се сматрати каноничким оправданом. Правило ово (6.) трулскога сабора јасно је, да јасније не може бити, и оно се може приводити само као забрана свештеним лицима, од ипођакона на више, да ступају у брак, а никако као дозвола тога; и ако се ово чини, то треба чинити са великим: умним натезањем, а што је наравно, то показује, да каноничке наредбе за такву дозволу нема, као што то доказују сами руски канонисти, и што ми приводимо у тумачењу 21. трулскога правила. Правдају ову дозволу што се она издаје, пошто је дотични свештенослужитељ лишен чина и престао припадати клиру, пошто је дакле прешао у ред свјетовњака, - те му се дозвољава ступити у брак, не као свештенослужитељу, него као свјетовњаку. Али ни ово се не даје оправдати....

13 Правило

Пошто смо сазнали да је у римској цркви постало као нека врста правила да се они, који су достојни рукоположења за ђакона или свештеника, обавезују да више неће живети у браку са својим женама то ми, следећи древно правило апостолске уредбе и поретка, желимо да породични живот свештенства (када је по закону), буде и од сада и у будуће на снази, и да се никако не прекида њихова веза са женама или да се лишавају својих супруга. Према томе, онај за кога се утврди да је достојан рукоположења за ипођакона, ђакона или свештеника, таквом никако не може да буде препрека (рукоположењу) то што је у

браку са својом законитом женом; и од њега нека се у време рукоположења не тражи да ће се уздржавати од законите брачне заједнице са женом, да се тиме не би повређивао Богом установљени и Његовим присуством на свадби, установљени брак. Јер, речено је: „Што је Бог саставио, човек да не раставља“ (Мт. 19, 6), а апостол нас учи и ово: „Брак нека буде у свему частан и постеља брачна чиста“ (Јевр. 13, 4), и опет: „Јеси ли се привезао за жену? Не тражи да се раздријешиси“ (1. Кор. 7, 27). Знамо да и Оци, који се сабраше у Картагини, старајући се о часном животу свештенства, наредише да ипођакони, који се дотичу светих Тајни, и ђакони и свештеници, морају се одређено време уздржавати од својих законитих жена. Ради тога, и ми исто морамо чинити, јер је од Апостола предато и на важности је од првих времена Цркве, знајући када је време свакој ствари, а нарочито у погледу поста и молитве. Потребно је да они (који служе светом олтару), да буду у свему уздржани када приступају Светињи да би од Бога могли добити оно шта од Бога у искренности моле. А који се усуди да противно апостолским правилима себе лиши везе са својом законитом женом, тај нека буде свргнут. Исто тако, и свештеник или ђакон који отера своју жену под изговором побожности, нека буде одлучен; у колико је упоран у својој грешци, нека буде низвргнут.

Понéже мы оубéдали, что́ въ римско́й цéркви, въ видѣ́ правна, прéдано, что́бы тѣ́, ко́торые имѣ́ютъ бы́ти о́удосто́ены рѣ́коположе́нiа во дiакона, или́ преевѣ́тера, ѡ́бязывались не ѡ́бщати́ся бо́лше со сво́ими жена́ми: то мы, послéдѡ́м дрéвнемѹ́ правнѹ́ апóстольскагѡ́ благоу́стро́йства и порáдка, ѡ́нзволáемъ, что́бы ѡ́житiе свáщеннослѣ́жителей по закóнѹ́ и впрéдь пребýло ненарѹ́шнымъ, ѡ́ни́ды не расторгáа ѡ́ю́за ихъ съ жена́ми, и не лишáа ихъ вза́имнагѡ́ въ прилiчно́е врéмá соединéнiа. И́ такъ, я́ще ктò я́внѣ́а досто́йнымъ рѣ́коположе́нiа въ ѹ́подiакона, или́ во

дiакона, или́ во преевѣ́тера, тако́бомѹ́ ѡ́ни́ды да не ѡ́детъ препáчтствiемъ къ возведéнiю на тако́вѡ́ стéпень ѡ́житiя е съ закóнною ѡ́прѣгою: и ѡ́ негѡ́ во врéмá поста́вленiа да не трéдетъ ѡ́бязательства въ то́мъ, что́ ѡ́нъ о́удержитъ ѡ́ закóннагѡ́ ѡ́бщéнiа съ жено́ю своéю: дабы́ мы не бы́ли принѹ́ждены́ имъ ѡ́бразомъ ѡ́корéнiа бгóмъ о́установленна́, и́ имъ въ сгѡ́ прише́ствiи благо́словенна́ бра́къ. И́бо глáсъ сѹ́ ангелiа ко́пiетъ: я́же бгѹ́ съчетá, чело́вѣкъ да не разлѹ́читъ. И́ апóстолъ о́учитъ: бра́къ чéстенъ, и́ лóже нескѣ́рно та́кожде: при́взáла сѹ́ женѣ́, не и́щи разрѣ́шенiа. Зна́емъ же, что́ и въ кардáгiнѣ́ ѡ́бравшiеся, имѣ́а попечéние ѡ́ чистотѣ́ жи́зни свáщеннослѣ́жителей, положи́а, что́бы ѹ́подiаконы, при́касающiеся свáщеннымъ та́нствамъ, и́ дiаконы, и́ преевѣ́теры, въ сво́и о́уброчныа́ времена́, воздéрживались ѡ́ ѡ́жительницъ сво́ихъ. Та́кимъ ѡ́бразомъ, и́ ѡ́ апóстолѡвъ прéданное, и́ ѡ́ сáмой дрéвности ѡ́блюда́емое, и́ мы подо́бнѡ́ да ѡ́хранимъ, зна́а врéмá всáко́й вéщи, и́ наипáче поста́ и́ молитвы. И́бо предето́щымъ Ѳ́лтарю́, въ то́ врéмá, когдá при́стѹ́паютъ къ свáтынѣ́, подо́ба́етъ бы́ти воздéржнымъ во всéмъ, да возмо́гутъ полѹ́чнiи и ѡ́ бгá въ прѡ́стотѣ́ просíмое. Я́ще же ктò, постѹ́пáа вопре́ки апóстольскимъ правила́мъ, дерзнетъ когò либо и́з свáченныхъ, то́ сѣ́тъ, преевѣ́терѡвъ, или́ дiаконовъ, или́ ѹ́подiаконовъ, лишáти ѡ́ю́за и́ ѡ́бщéнiа съ закóнною жено́ю: да ѡ́детъ и́звѣ́женъ. Подо́бнѡ́ я́ще ктò, преевѣ́теръ, или́ дiако́нъ, подъ́ видомъ благоговéнiа, и́згонитъ женѹ́ сво́ю: да ѡ́детъ ѡ́лѹ́ченъ ѡ́ свáщеннослѣ́жéнiа, а́ пребывáа непреклóннымъ, да ѡ́детъ и́звѣ́женъ.

(Ап. 5, 17, 26, 51; I васель. 3; IV вас. 14; трул. 5, 6, 30 ; УП вас 18;

анкир. 19 ; неон.ес. 1. 8; гангр. 4; картаг. 3, 4, 25, 38, 70; Васил. вел. 12, 27, 88.)

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Правило ово говори о свештеничком целибату у римокатоличкој цркви и осуђује га као противно староме правилу апостолске уредбе и чина (antiquo canonі apostolicae perfectionis ordinis), и стога сва срџба противу овога правила и противу сабора, који је ово правило издао, од стране римокатоличких богослова и канониста. Срџба неоснована, као што ћемо одмах видјети.

Оци трулскога сабора у своме своме правилу потврђују каноничке наредбе, које су издане биле у пређашње доба о свештеничком браку, и које су као закон у цркви имале да важе, а посебно потврђују оно, што прописују 5. и 26 ап. правило и 3. правило I васељ. сабора, тумачења којих правила треба испоредити у овоме издању (а испоредити треба и паралелна правила). Оно прописује као непромјенљиви закон за сва времена и за сву цркву:

1. Законити први брак не саставља сметњу за ступање у свештенство;
2. Од онога који је ожењен, а жели ступити у свештенички чин, не захтјева се да се разлучи од своје законите жене, ни прије рукоположења, ни послѣје рукоположења;
3. Подвргава се одлучењу од свештенодјејствовања, а при упорству и свргнућу са чина сваки онај, који под изговором побожности отјера од себе закониту своју жену, исто као што се подвргава свргнућу и сваки онај, који приморава дотично свештено лице да се разлучи од своје законите жене.

Овај су закон издали оци трулског сабора за презвитере, ђаконе и ипођаконе, онако исто, као што су односни закон по овоме питању издали за епископе својим 12 правилом.

Правила шестог васељенског сабора, Константинопољског

15 Правило

Ипођакон нека се поставља када напуни двадесет година. Који буде постављен у ма који свештени чин пре установљеног узраста, нека буде свргнут.

Ўподіакоуз да поставлѣтсѣ не прѣжде двѣдесѣти лѣтъ вѣозрѣстѣ. Ѣще же ктѣ, вѣ какѣю вѣ тѣ ни бѣло свѣщѣннѣю стѣпень, поставленѣ бѣдетѣ прѣжде ѡпредѣленнѣхъ лѣтъ: да бѣдетѣ нѣвѣрженѣ.

(IV вас. 15; трул. 14; неокес. 11; картаг. 16).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

...Трулска правила говоре о једноме предмету, то јест, о доби коју морају да су достигли дотични, да могу бити постављени за свештену службу цркве... Трулска правила прописују године за ђакона, ипођакона и ђаконису, и то, за ђакона 25 година, за ипођакона 20 година, и за ђаконису 40 година; и пријете свргнућем ономе, који буде постављен прије установљених година... За ипођакона прописује 15. трулско правило 20 година.

О оволиким годинама за кандидате ипођаконства говоре и двије новеле цара Лава филозофа.... Данас за ниже јерархијске степене остављено је црквеним властима да просуде о годинама, колико морају имати дотични кандидати.

Правила седмог васељенског сабора, Никејског

14 Правило

Свакоме је познато да мора владати поредак у свештенству, и да свако тачно пази на свештеничке обавезе јер је то дело Богу угодно. Али, пошто видимо да су неки још у дечијем узрасту добили место у клиру, а епископ није положио руке на њих, те да такви на црквеном сабрању читају са амвона и тиме поступају

против правила, ми заповедамо да се такво шта више не чини. Ово нека важи и за монахе. Рукоположење за чтеца допуштено је да чини сваки игуман али само за свој манастир, ако је сам игуман био рукоположен од епископа у началство игуманства и наравно, ако је у свештеничком чину. По древном обичају и хорепископи, са дозволом епископа, могу производити у чин чтеца.

Врѣмѣ ѿбно љѣтъ, ѿкѡ порѡдокъ не разлѡченъ ѿ еѡщѣнства, ѡ из тѡчностію храниѣти ѡноѡщѡвѡсѡ къ еѡщѣнствѡу пронзѡдствѡ, љѣтъ дѣло бѣѡ ѡѡгодное. Ѣ понѣже вѣдѡмъ, ѿкѡ нѣкѣе, безъ рѡковозложѣнѡа, въ дѣтствѣ прѡнѡвъ причѣтѡническое постриженіе, но љѣтѣ не полѡчѡвъ ѣпископѡсѡу рѡкоположеніа, въ церкѡвномъ собрѡніи на ѡмѡвѡнѣ читѡютъ, ѡ сѣ дѣлаютъ несогласѡу из прѡвѡлѡми: то повелѣѡемъ ѡнѡнѣ сѡмѡ не бѡити. Сѣ же сѡмоѡ соблѡдѡти ѡ въ разѡждѣнѡи монахѡвъ. Рѡкоположеніе же чтецѡа творѡти позѡлѡетѡа кѡждѡмѡу ѡгѡменѡу въ своѡмъ, ѡ тѡкмѡу въ своѡмъ монастырѣ, ѡце сѡмъ ѡгѡменъ полѡчѡлъ рѡкоположеніе ѿ ѣпископа въ начѡлѡство ѡгѡменѡе, безъ сомѣнѡѡа ѡѡже вѡдѡчи прѡекѡтерѡмъ. Подѡбнѡу ѡ хорѣпископы, по дрѡвнемѡу ѡбѡчаю, из позѡлѣнѡа ѣпископа, должнѡи пронзѡдѡитѡ и чтецѡвъ. (Трул. 14, 15, 21, 33; лаодик. 15).

Тумачење канона по Епископу Никодиму:

Сходно наредби 15. правила лаодиѡијскога сабора, потврѡеној за тијѡм 33. правилом трулскога сабора, нико не смије са амвѡна у цркви читати или појати, ако није био удостојѡен свештенѡг пострижења и није добиѡ по правилѡма благѡслов од свога архѡпастира, или друкѡије без хирѡтѡсије. Међу тијѡм бивѡло је у врѡеме овога сабора, да су неки читали и појали са

амвѡна, а нијѡсу зато прописанѡ хирѡтѡсије удостојѡени били од надлѡжнога епископа, него то су чинили просто оснѡвајући се на томе, што су као дѡеца јѡш примѡени били да у цркви служѡ, те као такѡи носили су косу као клириѡи, па и хаљѡне клирика. Ово сада ѡци сабора забрѡују, јѡр је противу правила и наређују да морају важити у томе постојећа већ правила (трул. 33. и лаод. 15). А пошто може бити тѡшко епископу, да произѡађѡа чаѡе за сваку цркѡву у епархији, то правило допушта да то могу чинити јѡш хорѣпископи и игумани. За хорѣпископѡе каже правило, да могу произѡађѡати чаѡе са привѡлом епископа. За игуманѡе тога правило не важе, а по ријѡчѡма Валсамѡна у тумачењу овога правила, игуманима је признѡто право да произѡѡјају чаѡе без ѡграничења само што ово право може вршити јѡдан игуман искљѡчивѡ у своѡе манастиру, и ако има презѡитѡрски стѡпен и законито је био од свога епископа произѡѡден на игуманство... Прѡма томе, а и по смѡслу овога (14) правила, ко је јѡдном правилно произѡѡден за чаѡа, тај постаје од тога часа члѡн дѡтичнога клира и у пуној канѡниѡкој зависѡсти од надлѡжнога епархијског епископа, нѡти такав има права већ да самѡвољно иступа из тога клира и да пријеђе у клир другѡе епархије, а тијѡм мање такав чаѡац може да пријеђе у свѡетѡвѡаѡе; а ако то учини, надлѡжни епископ у власти је силом га примѡрати, да се поврати у клир, у који је својѡм добром вољѡм, а молитѡвом цркѡе ступѡиѡ. "Шта више", ѡпажа Валсамѡн у тумачењу овога правила, "и ѡвај, који је тек ѡбуѡа на себе са благѡсловѡм свога епископа црну хаљѡну с цијељу да ступи у клир, не може више скидѡти са себе те хаљѡне, јѡр је ѡчитѡѡа јѡвно намјѡру своју да се посѡвети Богу, те не може више рушити свој завѡет Богу и ругѡти се свѡтим чином, као жѡне од позѡришта".

Правила светѡг, помѡсног Антиѡхијског сабора

10 Правило

Сѡвети Сабор је добро расудиѡ да епископи у малим граѡѡима или сѡлима, или тако звани хорѣпископи, прѡмѡа су рукоположѡни као епископи, ипѡк морају знѡти своје границѡе и

управљати Црквама које су њима подчињене и старати се о истим, постављајући чтеце, ипођаконе и заклињаче, к задовољпти се тиме што могу да их постављају. Свештеника или ђакона нека се не усуде постављати без епископа града коме је хорепископ и његов округ подчињен. Ако се неко дрзне да преступи ову наредбу, нека буде лишен оне части коју има. Хорепископа нека поставља епископ града коме је подчињен његов округ.

Свѣтѣи ѿборѣ за блага разсудѣахѣ, чѣобы сотѣа цѣе въ малыхѣ градахѣ илѣ елахѣ предѣстѣителѣи, илѣ такѣ именовѣемыѣ хорепѣископы, знаѣи своѣ мѣрѣ, хотѣа бы ѿнѣ и по чѣнѣ епископѣства прѣѣли рѣкоположенѣе: чѣобы ѿнѣ ѡуправляѣли тѣомѣ подчинѣнными иѣмѣ цѣрквами, и ѡграничѣвали иѣми своѣ попечѣнѣе и распорѣженѣа: чѣобы поставляѣли чѣтецѣвъ, ѡподѣѣконѣвъ и заклинѣтелей, и довољѣтѣвокалиѣа пронзѣбѣтѣвомѣ тѣомѣ въ сѣи чѣны, а поставляѣти прѣсѣвѣтера илѣ дѣакѣна не дерзѣли безѣ боѣли сѣцагѣ во градѣ епископа, котѣорѣмѣ подчинѣнѣ хорепѣископѣ и сѣгѣ ѿкрѣгѣ. Иѣце же кѣтѣ дерзнетѣ прѣстѣупѣти сѣе ѡпредѣленѣе: то да лишѣтѣа и тѣа чѣсти, котѣорѣю иѣмѣетѣ. Хорепѣископѣ же да поставляѣтѣа ѡ епископа града, коѣемѣ подчинѣнѣ сѣгѣ ѿкрѣгѣ.

Правила светог, помеског Лаодикијског сабора

20 Правило

Бакону не приличи да седи у присуству свештеника, него може да седне ако му то свештеник заповеди. Попут ђакона, исто нека буде и са ипођаконима и осталим клирицима.

Не подобѣетѣ дѣакѣнѣ инѣѣти въ прѣсѣвѣтѣвѣи прѣсѣвѣтера, но сѣ повелѣнѣемѣ прѣсѣвѣтера сѣѣти. Подѣбнѣи и дѣакѣнамѣ, иѣмѣти чѣстѣ ѡ ѡподѣѣконѣвъ и ѡ вѣѣхѣ причѣтѣникѣвъ.

21 Правило

Ипођакони не могу бити на местима ђакона, и дотицати се свештених сасуда.

ѡподѣѣконамѣ не подобѣетѣ быѣти на мѣстѣ дѣакѣнѣвъ, и кляѣтѣи свѣщенѣныхѣ согѣдѣвъ.

22 Правило

Нижи црквени служители не могу носити орап, нити остављати (своја места уз) двери.

Не дѣжно нѣзшемѣ сѣлжѣтелѣу цѣрковѣномѣ ѿрѣрѣ носитѣи, ни двѣри ѡставляѣти.

24 Правило

Освећене особе, од свештеника до ђакона, као и сви из црквеног чина (чак) до ипођакона, или чтеца, или појаца, или заклињача, или вратара, или оних из монашког чина, не смеју улазити у крчме.

Не подобѣетѣ ѡсвѣщенѣномѣ лицѣ, ѡ прѣсѣвѣтера до дѣакѣна, и потѣомѣ комѣ лѣбо иѣзѣ цѣрковѣнагѣ чѣна, дѣже до ѡподѣѣконѣвъ, илѣ чѣтецѣвъ, илѣ пѣвѣцѣвъ, илѣ заклинѣтелей, илѣ двѣрѣникѣвъ, илѣ иѣзѣ монашѣскагѣ чѣна, въ корчѣмѣницѣ вхѣдѣти.

25 Правило

Ипођакон нека не раздаје хлеб или нека не благосиља чашу.

Не подобѣетѣ ѡподѣѣконѣ раздаѣти хлѣбѣ, илѣ благословляѣти чашѣ.

Правила светог, помесног Сардикшког (Сардиског) сабора

10 Правило

Епископ Осија рече: „Сматрам да је и ово потребно: мора се најтачније и најмарљивије пазити на то да, ако се не неко од богатих и учених људи из грађанског звања нађе да је достојан

епископства, да таквога не греба постављати све дотле док не прође кроз службу чтеца, ђакона и свештеника како би, пролазећи кроз сваки од чинова, и показавши се достојан, коначно могао бити удостојен и епископског чина. И у сваком степену мора бити не мало време, да би се могла испитати његова вера, добро владање, постојаност, кротост, те да на тај начин буде удостојен божанственог свештенства и највише части. Јер није умесно да њих на то место доводи њихово знање или лепо опхођење (са људима), те да се на брзину и олако постављају на места ђакона, свештеника или епископа, и таквога би у том случају могли сматрати и као новокрштеног. А сетимо се како је најблаженији апостол, који је био учитељ незнабожаца, осуђивао пренагљена постављења. Испитивање које траје дуже време омогућава нам да се боље упознамо са владањем и нарави свакога". Тада сви рекоше да им је и ово по вољи, те да се ово никако не сме запостављати.

Подобљетъ со вѣскоу точностию и тщаниемъ наблюдать, да богатыи кто либо, или ученые, и свѣтскаго служения, одостоиняемый епископомъ быти, не прежде поставляется, развѣ когда совершитъ службу чтеца и дѣкона, и пресвѣтера, дабы прохода чрезъ каждыи степень, аще достойнымъ признанъ будетъ, могъ взыти на высоту епископства. Очевидно же, что для каждой степени чина должно бытъ представлено не лишкомъ малое время, въ продолженіе котораго могли бы оумоутрены быти егѡ вѣра, благоувѣе, постоанство и кротость, и онъ, бывъ признанъ достойнымъ бжественнаго священства, получилъ бы величайшю честь. Ибо не прилично, дерзновенно и легкомысленно приступати къ томѹ, чтобы поспѣшнѡ поставлѣти или епископа, или пресвѣтера, или дѣкона: и ни знаніе, ни поведеніе не даѣтъ на нѣ права. Понѣже таковаго по справедливости почли бы весьма нѡвымъ, и не оутвержденнымъ,

нанпаче, когда и блаженнѣйшій апѡл, который оучителемъ языковъ былъ, является возбраняющимъ скороу поставленіа въ церковныа стѣпени: поеликѹ дознаніе въ должайшее время достовѣрнѣе показати можетъ и поведеніе и нравъ каждаго. Рекли вѣѣ, какъ имъ еѣ оубѡдно, и егѡ нарѡшатн ѡниѡдъ не должно.

Правила светог, помесног Картагинског сабора

20 Правило

Чтеци, кад достигну животну зрелост (узрост), треба их потицати на то да ступају у брак или да дају завет целомудрености.

Чтецѡвъ приходѡщихъ въ совершенный вѡзрастъ побждати, или ко встѹплѣнію въ супружество, или къ ѡбѣтѹ целомѹдріа.

23 Правило

У време богослужења чтеци нека се не клањају народу.

Чтецы во время бгослуженіа да не кланяются народѹ.

34 Правило

По питању епископа и чинова који следе из њих, а који обављају свете тајне, установљује се да се имају уздржавати од жена Епископ Аврелије рече: „При расуђивању о уздржавању појединих клирика, осим чтеца, од својих жена, ја пречасна браћо, напомињем оно што је на разним саборима одлучено, а то је: да ипођакони, који се дотичу светих тајни, исто и ђакони, и свештеници, затим и епископи, морају се на неко време уздржавати од својих жена, као да их немају. Не учине ли тако, нека се свргну. Остали клирици нека се томе не принуђују, осим када су у старим годинама". Читав сабор рече: „Потврђујемо што је ваша светиња разборито рекла, јер је свето и богоугодно".

Иврѣлий епископъ рѣкъ: къ сѣмъ, честнѣйшѣ братѣа, при разсѹжденіи ѡ воздержаніи нѣкоторыхъ изъ клира, кромѣ чтецѡвъ, ѡ своихъ

жѣнз, приговокѣплѣю оутвержденное на рѣзныхъ соборахъ: ѱподіаконы свѣщеннымъ тайнамъ приключѣющїемъ, ѱ діаконы ѱ преевѣтеры, такожде ѱ епископы, по свѣтвенномѣ каждой ѱз сїхъ степеней правнѣ, да воздерживаются ѱ жѣнз своихъ, ѱ да бѣдѣтъ, ѣкѡ не ѱмѣющїе ѱхъ: ѱ ѣще сего не сотворѣтъ, то да бѣдѣтъ ѱзвѣржены ѱ церкѡбнаго чїна. Прочїе же причѣтники да не принѣждѣются къ семѣ, рѣзвѣ въ преклонныхъ лѣтахъ. Всѣхъ соборъ рекъ: вѣшею свѣтѣнею праведноу распределѣемое, ѣкѡ причїное свѣщенствѣ ѱ бѣгодное, оутверждаемъ. Сїе правно, подобноу кѣкъ ѱ д сего собора, ѡбснѣетѣ ѱ дополнѣетѣ бї ѱ гї правнѣми шестѣгѡ вселенскаго собора.

**Треѣа канонска посланица светог оца нашег Васнлија,
архиепископа Кесарије Кападокијске, (упуѣена) Амфилохију,
епископу Иконшском**

70 Правило

Чтец, ако пре брака ступи у полне односе са својом обручницом, пошто једну годину буде одлучен од службе, нека се опет прими на службу чтеца али нека на том степену и остане, и нека се не поставља на више степене. Ако без обручења ступи у тајне односе, нека престане са служењем. Ово нека важи и за ипоѣаконе.

Чтецъ, ѣще прежде брака смѣсїтъся съ своєю ѡбрѣчницею, по ѡлѣченїи на едїно лѣто ѱ сдѣженїа, прїиметѣся въ чтеца, но да пребѣдетъ безъ пронзвѡдствѣ въ вѣсшїе степенї. Бѣтъли же безъ ѡбрѣченїа тайноу смѣсїтъся, да престѣнетъ сдѣжити. Такожде ѱ ѱподіаконы.

Обавезе

Када је неко унапреѣен у клир, он има одреѣене обавезе у погледу оно што може да уради, а шта не може, у вези са моралношћу или понашању. Било који клир, клир хиротесије или клир хиротоније је издвојен за службу Цркѡи, и као такав није више тако слободан у свом животу и од тога дана мора да се навикава на секуларни живот.

Из претходног излагања смо видели, тј., у теми квалификација брачна заједница или брак је регулисана канонима Цркѡе. Као што је поменуто, читачу (чтецу) је дозвољено да ступи у брак, пре или после хиротесије, док то није дозвољено ипоѣакону. Помесни сабор Картагински који је одржан 419. године у Картагини, у Северној Африци, у свом 36 канону каже: Сви који служе светим тајнама треба да се уздржавају од икаквог сексуалног односа са супругом, иако не постоји услов у канону да је нежењен или да он није имао претходне сексуалне односе са својом женом пре него је ступио у клир.

Пето-шести сабор (лат.: Concilium Quinisextum, грч: Penthekte Synodos), познат и под називом Трулски сабор, био је цркѡени синод одржан у Константиполу године 692. Сазван је једанаест година након Треѣег цариградског сабора у настојању да донесе дисциплинска правила за Цркѡу. Тако он сматра горе наведим канонѡм да остане доследан и упоредан са Апостолским 51-вим: “Ако неки епископ или свештеник или ѣакон или било ко други из свештеничког реда избегава брак, једење меса или пијење вина, и то не због узрастања у врлини него због гнушања, заборављајући да је све добро, и да је Бог створио мушкарца и жену, такав, или нека се поправи или нека буде свргнут и искључен из Цркѡе. Исто ово важи и за лаике.”

Дакле видимо, да се само забрањује свештенику да има сексуалне односе са супругом на дане када он служи, као што је ноћ пре и на дан служења свете литургије, а не као апсолутну забрану у другим временима; ова пракса је остала све до данас у нашој православној Цркѡи.

Видели смо и то да читач (чтец) и ипођакони могу бити ожењени, али њихове супруге морају бити православне вере. Исто важи и за њихову децу, тј., са ким ће се удати ии оженити. Наравно, у данашњем погледу је то веома тешко замислити, јер деца постају пунолетна и сама одређују са ким ће се удати или оженити.

Конечно, младић који је примио хиротесију читача (чтеца), као дечак који је достигао пубертет, мора се одлучити или на брачни живот или на целибат. Ово видимо у 19 Канону, Картагинског сабора. Међутим, ово правило не изгледа да је спроведено изван Африке, можда зато што је Јустинијан (VI век) направио Царски Закон, у којем се каже да читач (чтец) не треба бити рукопроизведен ако није напунио 18 година – но ово постаје сувишно, али без обзира на све он (чтец) ипак треба да се одлучи на једну од две горе наведене опције, ако жели да напредује у свом чину.

Било који клир је обавезан да прати пост, нарочито четрдесетно дневни, среду и петак, али исто тако забрањује пост суботом и недељом, осим Велике суботе.

Клиру хиротесије или хиротоније није дозвољено да учествује у световним пословима, као што су пољопривредна газдинства или радећи у владиним канцеларијама, осим ако је потреба је неизбежна, или то раде за потребе цркве.

Забрањено им је да имају место у војсци, осим ако су постављени као клирици војне цркве, и у војсци су у контексту служења војницима а не као војник.

Ако на парохију дођу без имовине онда, било какву имовину стечену у тој парохији припадају тој истој парохији (94 Канон Картишки). Стога, чини се да кад неко уђе у клир, тј., он улази да служи Цркви и живи по њеним правилима и моралима, али исто тако ако се деси да добије сваки вишак за ову службу би требало да врати цркви. То наравно не забрањује да има своју имовину од раније, тј. пре ступања у службу, коју може поклонити својој породици. У садашњости је то мало другачије и другачије околности су. Због недостатка средстава већина клирика раде

друге послове, како би преживео он и његова породица. Ипак, корисно је запамтити да, клир треба да буде слободан од секуларних послове и да служи само Цркви.

По неком мишљењу, исправно би било имати, рецимо пуно-плаћеног чтеца (или појца) него ли ђакона, за кога не постоје канонске неопходности, јер свештеник може и без њега, али је много теже том истом свештенику да обавља дужности чтеца (или појца) за време служења у олтару.

Област од великог значаја, а покривено је много бројним црквеним канонима, је посвећеност своје цркве. То важи и за клир хиротесије, но да појаснимо. Ни један клирик не може напустити, тек тако, своју цркву у којој је постављен од стране епископа. Исти клир не може служити у две цркве истовремено. Клиру није дозвољено служити у другом граду без писмене препоруке свога епископа, итд. Сви ови канони показују или указују да је и клир хиротесије под једним епископом, јер је исто толико важна хиротесија колико и хиротонија.

Наравно у горе наведеним примерима постојали су и изузетци, као што су, на пример, напуштање цркве, ради рата или прогона, али исто тако надлежност му је да се њој врати ако то стање дозвољава.

Клир може напустити своју цркву, тј., преместити се у другу, ако има сагласност и разрешење свога епископа, а пријем код другог.

15 правило Седмог васељенског сабора, Никејског каже: "Клирик нека се не назначује за две цркве јер то је својствено за трговину и гадну похлепу за новцем и страно је црквеном обичају. Чули смо од гласа Господњег да „нико не може два господара служити; јер или ће једнога мрзити, а другога љубити; или ће једнога држати, а другога презирати" (Мт. 6, 24). Ради тога, по речи апостолској, „сваки нека остане у ономе звању у коме је призван" (1. Кор. 7, 20), и нека једну цркву пази. Јер, све што бива у црквеним делима из гадне похлепе за добитком, то је противно Богу. А да се задовољи потребама овога живота, постоје различити послови, па чињењем тих послова, онај који

жели, нека заради оно шта му је потребно за тело, јер и апостол каже: „Сами знате да потребама мојим и оних који су са мном били послужиле ове руке моје" (Дела ап. 20, 34). И ово нека буде тако у овом, Богом чуваном граду, а у осталим местима, због недостатка људи, допуштају се изузетци." – Дакле видимо разлог, а то је похлепу за новцем. Међутим и овде имамо неке благице, као што је рецимо пример, да епископ дозволи клиру да служи и у другој цркви, ради недостатка клира.

У свакодневном животу, па тако можемо рећи и у црквеном, постоје разни спорови и препирке. Тако, клир је ограничен коме могу да иду за решавање спорова са другим клиром. Клиру је изричито забрањено решавати те спорове пред световним судовима, већ испред свога епископа (9 Канон Халк., 28 Канон Карт.). Ако исти клир реши обратити се секуларном суду, истог момента требају бити свргнути са чина (14 Канон Карт.) Ово је у складу са: "Усуђује ли се неко од вас, имајући жалбу на другога, да се суди код неправедних а не код светих? Не знате ли да ће свети судити свијету? А ако ћете ви судити свијету, зар сте недостојни пресуђивања о ситницама? Не знате ли да ћемо анђелима судити, а камоли у стварима овога свијета? А ви кад имате суђења за ствари овога свијета, узимате за судије оне који у Цркви не значе ништа. На срамоту вама говорим. Зар нема међу вама ни једнога мудра који ће моћи пресудити међу браћом својом? Него се брат са братом суди, и то код невјерних! И то вам је већ сасвим на срамоту што имате парнице међу собом. Зашто радије не претрпите неправду? Зашто радије не поднесете штету? Него ви чините неправду и наносите штету, и то браћи!" (1 Кор. 6 1-8). Клик, такође има право обратити се свом локалном Синоду, онда ако тај клир није задовољан пресудом свог локалног епископа (9 Канон Халк.). Ова права на жалбу, су веома важна, у случају транспарености и заштите од произвољне злоупотребе власти тог епископа, а и у складу је, јер Црква као институција прати закон, али не толико строго и легалистички, као секуларни судови.

Напоменимо овде и то да, ако је клирик свргнут, ради дела

које није смео да учини, њему није дозвољено да покрене и подиже поступак против другог клирика (137 Канон Карт.). Клик који подноси тужбе против свог епископа, требају прво испитати своје животе, и да ли су угледни (21 Канон Карт.). Све је ово зато, како би се спречила неправда и оговарања, а могло би довести и до непотребног скандала.

Онај клирик који је свргнут са чина, не би требао ићи код другог епископа, и да прима причест (13 Канон Сард.-Пети помесни сабор), поготову, ако је овај други епископ упознат са ситуацијом. Ово је веома увредљиво од стране тог другог епископа, јер је ово у складу са учењем Цркве. Црква је саборна, па тако искључењем из једне цркве, клир је искључен и из заједнице свих цркава. Навели смо да епископ може искључити из цркве било кога, ради неке кривице. Непоштовање ове одлуке од стране другог епископа, сматра се вређањем и порицањем епископске власти.

Како важи за лаике, још више важи и за клир, а то је редовно служење. Изостанку од три за редом недеље, а живе у близини цркве, биће уклоњени (Канон 80 Трул.). Клик је такође дужан служити само уз епископски благослов, за одређено место (Канон 31 Трул.). Све је ово врло разумно, јер тако је и у секуларним пословима. Ако је неко именован на дужност или функцију, очекује се од њега да то и уради, ако не, онда се таква особа уклања.

На крају споменимо и нека ограничења, о томе, коме клир може оставити своју имовину. Клик може оставити само православном хришћану (30 Канон Карт.). Завештање своје имовине или да их да на поклон није дозвољено. Види се из овога, да онај који је посветио свој живот Цркви, посветио је и све своје њој или православним хришћанима. Наравно да он може оставити својој породици у наслеђе, али не и оним рођацима који су ван Цркве.

Понашање

Као што смо до сад видели, клир хиротесије је званично именован да служи једној светој саборној и апостолској Цркви, и као такав мора држати одређени стандард живота, јер је њихов живот сада идентификован са њом. Ово се много не разликује од лаика, а поготову од клира хиротоније. Погледајмо на пример 42 и 43 Апостолска правила: “42 правило: Епископ или свештеник или ђакон, који се предаје игру (коцкању) и пијанству, или нека престане са тим или нека буде свргнут; 43 правило: Ипођакон или чтец или појац који чини исто, или нека престане са тим или нека буде одлучен. Тако поступити и са лаицима.”

Понашања као што су: блуд, кривоклетство, крађу итд., су неприкладне за једну јавну личност у цркви, која има за задатак да учи чедност, искреност, милостињу давања итд. Ако клир жели да помогне лаицима да се пречисте од неприкладних ствари, како то могу учинити ако они сами нису чисти од истих.

Кривоклетство је у супротности Исусових речи: Ја сам пут и истина и живот (Јов. 14:6); Крађа је у супротности Десет Божијих Заповести; а у Првој саборној посланици светог Апостола Јована Богослова, стоји: 3. И по томе знамо да смо га познали, ако заповијести његове држимо. 4. Онај који говори: Познао сам га, а заповијести његове не држи, лажа је, и у њему истине нема; (1 Јов. 2:3-4). Значи, онај клирик који краде, не би требао да буде у Цркви ни у клиру, јер они који су у њој (Цркви) знају за Бога и држе Његове заповести.

Ако сте запазили горе наведена два канона (42 и 43), не знам да ли сте уочили занимљив случај и разлику: “Свргнуће” и “Одлучење”. Клиру хиротесије, клиру хиротоније и лаицима је забрањено губити време коцкати се и опијати се као што видимо, али казне су строжије за клир хиротоније. Клиру хиротоније следује свргнуће са тог чина, док клиру хиротесије следи само одлучење од светог причешћа, наравно, ако не престану и они ће бити лишени службе.

Епископ Никодим објашњава: “Под игром коју спомињу правила ова, и која је означена треба разумијевати азартну игру

ма какве ова врсте била (данас поглавито картање), при којој у опће човјек тежи да од другог отме чим може више новаца, или сам излаже погибелји иметак свој и своје породице. Ово је друга врста крађе, те као што за крађу 26. ап. правило налаже свргнуће свештеном лицу, које се у њој затече, тако исто му 42. ап. правило налаже свргнуће, ако хоће упорно да се картањем и у опће азартном игром бави.”

Што се тиче пијанства: “Једнакој казни подвргава правило и за пијанчење. Још у староме завјету Бог заповиједа Аарону, да се он и синови његови чувају вина и силовита пића и нека ова уредба буде вјечна од кољена на кољено (3. Мојс. 10, 9). У новоме завјету заповиједа се свештеноме лицу у неколико наврата да не буде пијаница (1. Тим. 3, 3. 8; Тит. 1, 7). Није забрањено свештеноме лицу да умјерено пије вина (ап. пр. 51); али правила му, тумачећи прописе св. писма, забрањују строго употребљавати вино и силовита пића у толикој мјери, да се опије. Ако наредба цркве прописује, да између главних ствари, које треба пазити код онога, који ће ступити у клир, да није много понесен за вином (1. Тим. 3, 8) и да није расположен квагама и свађи, што потиче од пијанства, то наравно је, да се човјек наклоњен пијанству не смије ни пошто трпјети у клиру. За свјетовњаке пијанице ап Павао пише, да царства божјега не ће наслједити (1. Кор. 6, 10; Гал. 5, 21); а код свештених лица пијанство није само порок, него је пријеступ противу светиње, јер се њим вређа божје величанство, вријеђа се и понижује се сама служба свештеничка, која код свештеника пијаног или наклоњенога пијаиству престаје већ бити разумном службом, каквом је назива ап Павао посланици својој Римљанима (12, 1). Чак и умјерено употребљавање вина и силовитог пића, ако само није кад треба и колико треба, црква осуђује као порок, јер и то показује, да свештеник нема толико пађње према себи, колико то захтијева узвишеност службе његове и побуђује код других сумњу, да свештеник у опће не пази колико треба на начин свога живота. Толико својим наредбама правила теше да очувају свештена лица од овог страшног и гадног порока

(пијанства), да им забрањуј као пријеступ чак и да уђу у крчму без ванредне нужде као што вам о томе између других говори и 54. ап правило. Овијем се тумачи строгост ових (42. и 43.) правила у погледу свештенослужитеља и црквенослужитеља, који су наклоњени пијанству. А пошто су и вијерни свјетовњаџи живи удови тијела цркве и они су царство свештенство и свети народ (I Петр 2, 9), то да се очувају чисти од гадног овог порока, правило спомиње и њих.” – Епископ Никодим.

Настављајући даље, погледајмо 55 и 56 Апостолска правила: “ 55. Правило: Ако неки клирик увреди епископа, нека буде свргнут јер се старешини свога народа не говори ружно (погл. Дела ап. 23, 5). 56. Правило: Ако неки клирик увреди свештеника или ђакона, нека буде одлучен.” Као што видимо, нису дозвољене увреде, а ово је у складу са забраном, коју налазимо у књизи Изласка 22:28, а о њима апостол Павле говори у Делима Апостолским 23:5. Опет и овде видимо “свргнуће” и “одлучење”.

Епископ Никодим 55 правило тумачи: “У тумачењу 1. ап. правила ми смо видјели шта каже о значају епископа у цркви једва од симболичких: књига православне цркве. Овај значај епископа особито се истиче у јерархијском старјешинству његовом у цркви и у одношају према презвитерима, ђаконима и другим служитељима цркве. Архијереји су слика Господа нашега Исуса Христа и треба их поштовати као главу тијела цркве, те су они с тога и достојн високе части, - каже Зонара у тумачењу овога правила; а у тумачењу 13. нр. прво-другог сабора говори, да је епископ по духу отац презвитера. Симеон солунски у својим литургијским списима говори: "епископ има моћ просвјећивања душа и има у свој пуноћи благодат Духа, и према томе он посједује обидато благодат саопћивања божанствених свјетлила, то јест посједује дар даривања слично Богу, Оцу свјетлости. С тога епископ влада свима седам тајана. Он једини има благодат саопћивања. С тога он једини обавља и рукоположење и св. миро, а кроз то он достиже свугдје, и у свему сам дјелује. Управо архијереј обавља све у тајнама кроз свештенике и клирике, које

је он рукоположио. Никакав свештеник не може служити литургију силом Духа, или обавити што, друго у цркви, ако нема рукоположења, а рукоположење је од архијереја, дакле кроз свештенике и дјелује благодат архијерејска. Свештеник не може служити без антиминос, антиминос бива освећен св. миром, а св. миро може спремити само архијереј, те према томе без архијереја не би било ни жртве, ни свештеника, ни олтара, а све то бива среством архијереја. Нико не крсти, ако није рукоположен, а рукоположење је од архијереја. Свештеник не може крстити без св. мира, а св. миро припада архијереју, те према томе у архијерејству су усредсређене све божанствене тајне и у сваком свештенодјејству увијек архијереј дјејствује, и без архијереја не би било ни олтара, ни рукоположења, ни светога мира, ни крштења и дошљедво ни хришћавна. При толиком и таквом значају епископа, који собом условљује сав живот цркве и само биће свију свештених лица од презвитера на ниже, дакле свега клира, појмљива је оштрина казне овога ап. правила, којој има подлећи сваки члан клира, који ма на који начин допусти себи увриједити епископа.”

Што се тиче 56-ог., правила епископ Никодим каже: “Јерархијска постепеност и одавање дужне части старијима од млађих изискује се у правилима у пуној строгости. Ред служи ослоном и небескога и земаљскога, те ако свугдје мора да се чува добри ред, то поглавито мора да буде код људи који су на служби цркве, - каже Зонара у тумачењу 31. ап. правила, говорећи о потчињености презвитера епископу. И ово исто важи и за одношај црквенослужитеља (ипођакона, чатаца, појача и осталих) према презвитерима и ђаконима, који већ спадају у вишу свештену јерархију. Ови црквенослужитељи дужни су нужно поштовање одавати презвитерима и ђаконима, као такoвима, који у служби црквеној стоје на вишем степену и који су јерархијске степене своје добили у олтару призивањем на њих благодати Духа пунте себи увриједити презвитера и ђакона, правило налаже, да се одлуче, то јест, да се лише службе, коју су у цркви заузимали. Зонара у тумачењу овога правила, спомињући

о свргнућу, коме подвргава 55. ап. правило чланове клира у опће ако увриједе епископа, као главу тијела цркве, каже за презвитере и ђаконе, да су они руке епископове, јер кроз њих епископ управља црквом, те и они заслужују части, ако већ и не такве као епископ, пошто нијесу руке једнаке глави.”

Из свега горе наведеног, видимо, да су изигравања или увреде сведене на исто, као да то чинимо према Богу.

Следеће правило нас мало враћа у историјске прилике првог доба хришћанске Цркве, кад је она била гоњена од стране јудеја и незбожаца; и када су разне јеретичке секте, поглавито гностичке, ударале на православно учење.

Апостолско правило 62 гласи: “Ако се неки клирик у људском страху пред Јудејима, Јелинима или јеретицима одрекне Христа, такав нека буде искључен. Ако ли се одрекне имена клирика, нека буде свргнут. Ако се покаје, нека буде примљен али као лаик.” Дакле видимо озбиљан прекршај клира.

Епископ Никодим разматра: “... историјске прилике дале су повода издању овога правила. Бивало је, да су поједина свештена лица, која нијесу доста тврда била у вјери својој, бојећи се за живот, којем су им пријетили гониоца хришћанства, одрицала се хришћанскога имена и исповиједала вјеровање нехришћанско. Неколико таквих жалосних примјера спомиње нам Кипријан за своје доба. За такав пријеступ једног свештеног лица, које би морало пружати примјер вијернима, како треба и живот свој жртвовати за име хришћанско, а међу тијем просто из страха да му се какво зло не учини, одриче се Христа и постаје апостатом, правило ово наређује, да таково свештено лице има бити не само свргнуто са свештенога чина, који је погазио, него са свијем праведно одређује таквом апостату највећу казну што у каноничком праву по стоји, на име коначно искључење његово из цркве, и да се одсијече од доброга тијела цркве, као гњили члан. Ако ли се пак због истога разлога једно свештено лице одрече својега чина, као служитеља цркве, правило наређује, да се са свијем свргне са тога чина, којег је већ постао ведостојан. У оба случаја, ако се такво лице покаје и искрено замоли цркву за

опроштај, правило допушта, да се прими у заједницу црквену, али само као свјетовњак, без права, да заузме службу, коју је прије одметништва свога у клиру вршио. И ово се тиче свакога који је уписан био у именик клира, дакле свију свештенослужитеља, од чаца па до епископа.”

Било којем клирику, па и лаицима није дозвољено да једу месо са крвљу: “Ако неки епископ или свештеник или ђакон или неко други из свештеног реда буде јео месо у крви душе његове (сирово месо) или задављено од других звери, или стрвину (мрцину), такав нека буде свргнут јер је ово закон забранио. А ако је лаик, тада нека буде одлучен.” (63 Апостолских правила) Правило ово је праћење Старог завета, али и 67 правило Трулског сабора каже: “Божанствено нам је писмо наложило, да се ваља чувати од крви, од удављенога и од блуда. Зато, као што и треба, потчињавамо казни оне, који због лакоме своје утробе, вјештачким каквим начином спремају за једење крв ма које било животиње, пак је тако једу. Који се дакле усуди у напријед ма на какав било начин јести крв животиње, ако је клирик, нека се свргне, ако ли је свјетовњак, нека се одлучи.”

“Ако неки клирик или лаик пође у јудејску синагогу или јеретички храм да се тамо моли, нека буде свргнут и одлучен.” (65 Апостолско правило) – Још један озбиљан прекршај, како за клир тако и за лаике, јер овој казни следи и свргнуће и одлучење. Овде се види сличност оног правила одрицања Христа; јер и Јевреји и јеретици негирају и одбацују Христа, па тако не може бити ни заједничке молитве са њима. Само правило је толико строго, да забрањује и сам улазак у синагогу или јеретичке храмове.

У наставку, 70 Апостолско правило каже: “Ако неки епископ или свештеник или ђакон или неко други из клира буде постио заједно са Јудејима, или са њима светковао њихове празнике, или примао од њих празничне дарове (нпр. пресне хлебове и слично), такав нека се свргне. Ако то учини лаик, нека буде одлучен.” – значи, ни клир, ни лаици, не смеју примати, или прихватати никакве верске поклоне или услуге; у противном

видимо казне које следе. Наравно овде ништа не спомиње клира или лаика као посматрача, али клир би требао бити на опрезу, како се неби придружио молитви.

Апостолско правило 66: “Ако неки клирик удари некога у свађи, и једним ударцем га убије, нека буде свргнут због своје нагловитости, а ако је лаик, нека буде одлучен.” У канонима, како објашњава епископ Никодим, постоје казне за хотимично убиство од оних за убиство које је близу хотимичног и за убиство нехотимично. Међутим, овде се ради о убиству које неко учини у раздраженом стању, свађи итд. Посебне су казне за лаике а посебне за клир. За лаика је одлучење од свете причести на 11 година (по 11 правилу Василија Великога), док је за клир прописана казна свргнућа са чина.

Апостолско правило 72: “Ако неки клирик или лаик понесе из свете цркве восак или уље, тај нека буде одлучен и нека петоструко врати од онога што је узео.” Овде се види да се црквене ствари (имовина) не могу узети и користити у личне. О крађи се говорило у 25 Апостолском правилу, како каже епископ Никодим, али овде је реч о крађи друге врсте, дакле о крађи нечега што је својина цркве, тј., свештене ствари. Најстрожа казна, како за лаике, тако и за клир је одлучење, а петоструко се мора вратити. У апостолско доба, восак и уље се употребљавало за осветљење места где се богослужење одржавало (Дел. Ап. 20,7-8). Тако су верни њих доносили и приносили, из побожности, као свој дар цркви – тако дакле оно постаје својином цркве, и као такво постаје свето.

Клир мора бити опрезан са ким живи, не само да би спречили да не падну у искушење, али и да не изазову скандал, јер они морају имати беспрекорну репутацију. У Шестом Васељенском сабору, правило 5: “Од оних особа које су слободне од било каквога подозрења, и које су поменуте у правилу, нико из свештеног чина нека не држи код себе жене или слушкиње, како би се и на тај начин сачувао од било каквог приговора. А који преступи ово што ми наређујемо, тај нека се свргне. Овога нека се придржавају и евнуси, да би они себе сачували као беспрекорне.

Преступе ли против овога, ако су клирици, нека буду свргнути; ако су лаици, нека буду одлучени.” Дакле видимо да је клиру забрањено да живи са другим женама у заједници, осим ако је то његова законита супруга или родбина (мајка, сестра, тетка, ујна итд.)

У 77 правилу истог сабора каже се: “Свештенослужитељи, клирици и монаси не смеју се заједно са женама купати по бањама (купатилима). Исто не приличи ни лаику јер ово је један од честих приговора које нам упућују незнабошци. Ако се неки клирик затекне у овоме, нека се свргне, а ако је лаик, нека буде одлучен.” (такође погледати и 30 правило Лаод.). У време када је настало ово правило, јавно купање је било без одеће, данас је мало таквих плажа, које дају такву слободу онима који се купају, међутим и јавно купање, тј., на плажама треба размотрити, јер је неприкладно, јер они који се купају поседују минимално покривено тело. Може се константовати да клир у купаћим гаћама је једнак ономе који је и без њих, тако да и овде може доћи до скандала. Данас такође постоје приватне плаже, где би клир ишао на пливање, сунчање... сам или са својом породицом. Оно што је занимљиво у овом правилу, како каже епископ Никодим, је различитост црквеног организма или чланова цркве: свештенослужитељи, клирици, калуђери и световњаци. Први: свештенослужитељи и клирици = клир; други: калуђери; трећи: световњаци; - ово је основна каноничка подела између чланова Христове цркве. Даље, први је подељен на клир хиротесије и клир хиротоније; други је засебан ред у цркви, док трећи се дели на пуноправне чланове цркве и оглашене, тј., оне који се спремају да постану чланови цркве.

Клир не треба да профитира, већ да живи са оним што је довољно за живот, и према томе, забрањено им је да позајмљују новац са каматом. Први васељенски сабор у Никеји, 17 правило каже: “Пошто многи клирици, занесени лакомством и гадном похлепом за новцем, заборавише на Свето Писмо које каже да се сребро не даје на камату (погл. Пс. 14, 5), и лихварећи траже одређени део, свети и велики Сабор одређује да ако се после ове

наредбе нађе неко да узима камату на позајмљени, или на неки други начин наставља са овим гнусним делом, или тражи двоструко за позајмљени новац или, једноставније речено, смишља било шта ради остварења своје гадне похлепе за добитком, такав нека се извргне из клира и нека буде ван свештенства.” За данашње услове, ово правило је тешко пратити, јер сви знамо, да орочени новац у банкама добија камату. Апостоли су, добитак од камате већ предвидели давно, те у свом 44 правилу кажу: “...епископ, или птрзвитер, или ђакон, који каматари, мора престати, или иначе бити свргнут.” Значи сав клир, и свештенослужитељи и црквенослужитељи.

Није на свом месту, да клир изазива некакво ортачење или заверу. Каже се: “Завера или ортачење (урота), као преступ, строго је забрањен и световним законима. Тим пре, потребно је ову појаву забранити и у Цркви. Према томе, ако се неки клирици или монаси закуну и обавежу се међусобно заклетвом на уроту и заверу против епископа или саклирика, нека буду низвргнути са свог степена.” – 17 правило Четвртог васељенског сабора Халкидонског. Апостол Павле каже исто: “Молим вас пак, браћо, именом Господа нашега Исуса Христа да сви исто говорите, и да не буду међу вама раздори, него да будете утврђени у истом разуму и истој мисли.” (1 Кор. 1:10) Зонара објашњава: “Завјера бива кад се неколико њих договоре противу кога и заклетвом се обвежу, да не ће одступити од свога подузећа, док га са свијем не изврше; о томе се спомиње и у дјелима божавственога Луке, који каже, да неки од јевреја учинише савјет и заклекше се говорећи, да неће ни јести ни пити, док Павла не убију. А ортачење је, кад се неколико савјетују и сложе се на неваљала дјела”. Епископ Никодим наставља: “Поводом к издању овога правила могле су бити распре поводом Иве Едескога и Атанасија Перхског, којима се сабор бавио у свој X и XIV сједници; пак пошто је требало стати на пут самовољним поступцима клирика и других, који допуштају себи рушити мир црквени и склапају завјре противу својих старјешина, сабор позивљући се на сличне одредбе грађанског законодавства, издаје ово правило, које мјерилом за сва времена

мора да буде, и које и данас морали ба пред очима имати сви они, који, и не разабравши свагда, да ли има шта достојнога, осуде код једнога епископа, готова су завјеру склопити противу својих црквених старјешина, и тиме наравно само зло цркви проузроковати.”

Клирик не може насилно узети жену и оженити се њом, под изговором супружништва. 27 правило, Четвртог Васељенског сабора Халкидонског каже: “За оне који под изговором супружништва отимају жене или помажу отимачима или их подржавају, свети Сабор наређује: ако су клирици, нека буду низложени са свог степена; ако су лаици, нека буду анатемисани.” Овакав закон је тада, а и данас забрањен секуларним законом, а потпуно је неприкладан за хришћане, а камоли за клир. 4 правило Трулског, забрањује сексуалне односе са монахама, јер је она посвећена Богу: “Ако неки епископ, или свештеник, или ђакон, или ипођакон, или чтец, или појац, или вратар буде ступио у незакониту везу са женом која се посветила Богу, тај нека се свргне као онај који се дрзнуо да оскрнави невесту Христову; а ако то учини лаик, нека буде одлучен од црквене заједнице.”

Многа канонска правила говоре о друштвеном животу клира и прилично су ограничена, јер недозвољава клиру да учествује у јавним забавама. Данас, та правила могу бити мало тешка за пратити, поготову ако, рецимо млади свештеник живи на социјално-изолованој локацији, па неке благости су потребне самих правила, али у духу и вредности православља. Ипак, сва та правила не би требало занемарити, јер у супротном, могло би доћи до негативних утицаја духовног живота клира.

Од клира се очекује и да је пристojно обучен. 27 Правило, Шестог Васељенског сабора каже: “Никакав клирик нека на себе не ставља одежде које му не приличе; ни онда када је у граду, ни онда када је на путу, него нека носи одежде које су одређене за оне који су у клиру. Који чини супротно овом правилу, нека једну седмицу буду одлучен од свештенослужења.” Казна за овај преступ је релативно мала, како видимо. Правило не спомиње

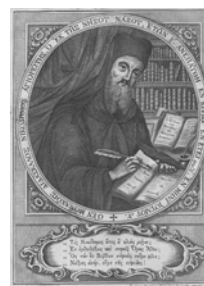
никакву посебну одећу (одежду), међутим друга правила прописују да клир не носи упадљиву и скупу одећу, већ одговарајућу, и оно што је нужно, умерено а не ради улепшавања самог себе. Из свега видимо да су правила за одевање ван цркве, тј., онда кад клир путује или је у граду ради посла. Занимљиво је да се не спомиње нигде мантија, коју данас носе оба клира (и хиротесије и хиротоније). Ипак моје лично мишљење је, да би требала да постоји нека конзистентност одеће клира хиротесије и клира хиротоније, које би се признавало. Тако рецимо, сав клир хиротесије би могао да носи тамно плаве мантије, а клир хиротоније традиционалну црну мантију. Такође, овде би споменуо да и сви ученици богословија би требали носити мантије, као и сви студенти мушког пола на теолошком факултету. Неприкладно је видети, рецимо будућег клирика у патикама, фармеркама и кожној јакни?

Напомена тумачења канона

Мала напомена за све новајлије, што се тиче самих канона је, ако сте приметили, епископ Никодим, често спомиње Зонару и Валсамона.

Јован Зонара (грч. Ἰωάννης Ζωναρᾶς) је био византијски хроничар и теолог који је живео у 12. веку. Као теолог Зонара је писао коментаре на дела Црквених оца, песме Григорија Назијанског, житија и спис о апостолским канонима.

Теодор Валсамон (грч. Θεόδωρος Βαλσαμῶν) [византијски каноничар] је као ђакон био на високим положајима у Светој Софији. Ту је стекао богато искуство. Добро је познавао и грађанске законе. Често су му се обраћали за помоћ у области права. Касније је постао антиохијски патријарх. Катедром је управљао из Цариграда, јер је Антиохија била под влашћу крсташа.

Тумачења Валсамонових претходника била су, на неки начин, припрема за Валсамона. Он тумачи пун текст Номоканона, затим касније саборске одлуке, као и императорске новеле о црквеним питањима сабране у Василикама, чиме је допунио Номоканон, који се претходно није мењао од краја 9. века. Обилато наводи праксу свог времена и пореди је са праксом из времена настанка канона. Није био довољно смео и објективан. Премда веома оштро полемисхе са римокатолицима, често угађа цару, патријарху, или чак личним интересима.

Читач (лат. Lector) – Римо-Католичка црква

Јуре Бркан (Jure Brkan), теолог Католичког богословског Свеучилишта у Сплиту, у свом изворном знаственом раду: Губитак Клеричког Сталежа (GUBITAK KLERIČKOG STALEŽA (KAN. 290,1° i 2°)), о клиру и о клиру хиротесије каже⁽¹⁹⁾:

У Католичкој Цркви физичке су особе, Кристови вјерници (christifideles) они мушкарци и жене који су крштењем притјеловљени Крсту и тако постали дionicи Кристове свећеничке, пророчке и кралјевске службе. Кристови вјерници позвани су да, сватко према својем положају у Цркви, врше посланје које је Бог повјерио Цркви да га испуни (usp. kann. 96; 204, § 1). За Кристове вјернике, по репорођењу у Крсту, с obzirom на достојанство и djelovanje, vrijedi istinska jednakost, али сви, сватко према своме положају и служби, судјелују у изградњи Кристова тјела (kan. 208). Иако су сви вјерници једнаког достојанства, ипак, нису сви једнаки у djelovanju односно положају и служби. Правни положај свих вјерника у Цркви није исти, јер се каже да вјерници djeluju према своме положају и служби, тј. према staležu којему припадају. Канонско је stanje вјерника дакле различито. Законодавац положај или stalež вјерника у Цркви разликује на laičки, klerički и чланова установа посвећенога живота. Temelj crkvenih staleža је sakramentalni или nesakramentalni.

У Цркви остаје једнакост staleža с obzirom на достојанство и djelovanje (quoad dignitatem et actiones), али се вјернички staleži разликују с obzirom на положај и службу (quoad conditiones canonicam et munus). Законодавац у kan. 207, § I одређује: »По боžанском установљењу међу вјерницима у Цркви имамо посвећених службеника, који се у праву називају и клеричи; остали пак називају се и laici«, а у kan. 1008 одређује: »Сакраментом реда по боžанском установљењу неки између вјерника, неизбрисивим билјегом којим се означају, постављају се за посвећене службенике који се наиме посвећују и одређују да, сватко према својем ступњу, вршећи у особи Христа Главе службу наукаванја, посвећивања и управљања, пасу Божи народ.« Термин клерик је у складу с kan. 207, § 1, гдје се одређује такођер и истовјетност назива са посвећени службеници. У раду се углавном упо-

trebljava termin klerik, што smatramo prihvatljivijim i određenijim, posebno sa strane kanonske tradicije, koju је zakonodavac prihvatio i u kan. 290, гдје се изричито каже: »Klerik ипак губи klerički stalež.« Radi različita povijesno-pravnog značenja termina klerik, potrebno је уkratko progovoriti о tonzuri те о nižim и вишим redovima, односно о различитом значењу појма klerik у пријашњем и важећем Zakoniku.

Prema odredbama ZKP-1917. па све до 1972. godine prije primanja svetih redova biskup је dijelio tonsuru, podstrig и тим је obredom, односно liturgijskim činom Kristov вјерник мушкарac ulazio у klerički stalež. Nisu се сви ondašnji свети redovi smatrali боžанског установљења, него су неки били crkvenog установљења. Prema ZKP-1917., у Католичкој Цркви вјерник мушкарac је mogao primiti четири manja и три виша reda. Takvom podjelom razlika između вјерника у Цркви није била sasvim razvidna као што је данас razvidna, јер су се nazivom klerik označavale, nazivale и one особе које су primile tzv. male redove и tonsuru, у а мали redovi нису били боžанског установљења. Prema данашњем shvaćanju, gledajući teološki, не строго crkvenopravno, они који су imali male redove били су вјерници laici, јер tonsura није била red. Prema ZKP-1917., била су четири mala reda: svijećonoša (pratilac), zaklinjalac, čitač, vratar, три velika reda: podđakonat, đakonat, prezbitera? те особе с običnom tonzurom (podstrig). Dakle било је sedam svetih redova, који су се primali nakon tonsure. Prema важећем Zakoniku, klerici су: đakon, prezbiter и biskup. Законодавац у kan. 1009, § 1: одређује: »Redovi су episkopat, prezbiterat и đakonat.« Takav је nauk Crkve nakon II. vatikanskoga sabora posebno изражен у LG 28,2 9 и PO I. Redenje се podjeljuje polaganjem ruku и posvetnom molitvom, коју за сваки pojedini stupanj propisuju liturgijske knjige (usp. kan. 1009, § 2). Sakrament svetog reda је боžанског установљења (usp. kan. 1008). Они који су zaređeni, припадају hijerarhijsком ustrojstvu Crkve, док они вјерници који prihvaćanjem evanđeoskih savjeta zavjetima или drugim vezama, које Crkva priznaje и potvrđuje koriste spasenjsком poslanju Crkve, не припадају hijerarhijsком ustrojstvu Crkve, али и они, према науку II. vatikanskoga sabora (usp. LG 43-47) припадају njezinu životu и svetosti.

Redovnici u Crkvi imaju izvjesnu autonomiju života, što znači da mogu živjeti prema posebnim vlastitim, od Crkve odobrenim propisima.

Do 1972. godine, kako smo već naglasili, u klerički se stalež ulazilo primanjem prve tonzure. Tonzura dolazi od latinske riječ *tondere*, sa značenjem okruglo se ošišati, obrijati, što je bio vanjski znak obreda podjeljivanja tonzure. Šišanje kose na Istoku bio je religiozni običaj i prije Krista, a značio je odricanje od svijeta. U kršćanstvu takav običaj nastao je najprije među monasima, a onda među klericima na Istoku u 5. st, potom na Zapadu. Već od 6. st. postoje crkveni zakoni o tonzuri, koja je odijeljena od primanja svetih redova. Tonzura je bila uvjet za primanje svetoga reda. Tonzura se smatrala kleričkim znakom. Sa sigurnošću se može reći od Tridentskog sabora da su klerici oni muškarci koji su u posebnom liturgijskom obredu primili prvu tonzuru. Primljena prva tonzura dijelila je Kristove vjernike na klerike i laike. Takva disciplina u Katoličkoj Crkvi se održala sve do motuproprija Pavla VI. *Ministeria auaedam*, od 15. kolovoza 1972. godine. Njime je Pavao VI. donio nove odredbe, kojima se u latinskoj Crkvi preuređuje disciplina s obzirom na prvu tonzuru, niže redove i subđakonat. Motuproprijem *Ministeria auaedam* uvodi se reforma u disciplinu i naučavanje, koju prihvaća i ZKP-1983., prema kojemu se, sukladno odredbi kan. 266, § 1, postaje klerikom primanjem svetog reda đakonata. Zakonodavac u kan. 266, § 1 izričito određuje: »Primanjem đakona ta netko postaje klerik...«, dok se laicima može podijeliti služba čitača i akolita, kao što je propisano u kan. 230, § 1: »Laici muškarci, koji imaju dob i vrline određene odlukom biskupske konferencije, mogu se po propisanom bogoslužnom obredu za stalno uzeti u službe čitača i akolita; ipak, to podjeljivanje ne daje im pravo na crkveno uzdržavanje ili naknadu.« U § 2 kan. 230 čitamo da laici »mogu na temelju privremenog naloga obavljati službu čitača u bogoslužnim djelovanjima; isto tako, svi laici mogu obavljati službe tumača, pjevača i druge prema pravnoj odredbi«

Kao u svim staležima, tako se i u kleričkom staležu može izgubiti članstvo, prema određenim zakonskim propisima. Time se mogu izgubiti prava i obveze vlastita kleričkom staležu, o čemu govore kann. 290-293, tj. ona prava i obveze koja je tko stekao upisom u klerički

stalež ili inkardinacijom. Dok se u ZKP-1917. gubitak kleričkoga staleža nazivao »povratak klerika u laičko stanje« (*De reductione clericorum ad statum laicalem*) (usp. kann. 211-214), dotle je u ZKP-1983. u kann. 290-2932 3, naslov jednostavniji i točniji: Gubitak kleričkog staleža (*De amissione status clericalis*). Odredbe kann. 211-214 iz ZKP-1917. preuređene su i strukturno i sadržajno, pa možemo reći da su ti kanoni cjelovito reformirani. Ne smije se nikada zaboraviti da »sveto redenje, jednom valjano primljeno, nikada ne postane nevaljano«. To što klerik, ipak, gubi klerički stalež, ne znači da i dalje nije Kristov vjernik sa svim odgovarajućim pravima i obvezama koje mu Crkva ne dokida. Svećeniku npr. Ostaje pravo određeno u kan. 976: »Svaki svećenik, ako i nema ovlasti ispovijedanja, valjano i dopušteno održuje od svih cenzura i grijeha sve pokornike koji se nalaze u smrtnoj pogibelji, premda je prisutan ovlaštenu svećenik«, što potvrđuje da se sveti red ne može nikada izgubiti. U tom smislu treba jasno reći da klerik nikada ne može u potpunosti biti laik, kako se je govorilo na temelju ZKP-1917., u II. knjizi - *De personis*, dio I. *De clericis*, naslovu VI. - *De reductione clericorum ad statum laicalem* (Povratak klerika u laičko stanje).

Из овог излагања видимо, како би требало у читавој латинској Цркви, задржати две хиротесије, а то су: лектор и аколит. Послове које је обављао "подђакон" (ипођакон), сада припадају, тј., поверавају се лектору и аколиту, тако да не постоји виши ред од "подђакона" (ипођакона). Такође, аколит је негде добио и звање "подђакон", (ипођакона), као што видимо, а што се тиче самог лектора, он се поставља да на литургији чита реч Божију (Стари завет, Псалтир, Апостол – али не и Јеванђеље). Аколит се поставља искључиво да помаже ђакону, а ако нема ђакона, онда свештенику. Као и у православљу, кандидат за ђакона, мора проћи кроз обе ове хиротесије, пре хитотоније. Хиротесију лектора (а и остијаријата, егзорциста и аколита) у католичкој цркви, ради испомоћи, увео је папа Хигиније (грч. Υγιнос, лат. Hyginus), који је био на тој дужности од 136 до 140 године. Нижу хиротесију налазимо у збирци "Liber

pontificalis”.

У четвртом веку, у католичкој цркви, овај клир се осамостаљује и примају га лаици, који се нису спремали за виши чин. Од овог доба настаје заједница, која се зове “збор лектора”. “Schola cantorum” (школа певача), такође настаје у овом веку, а основао ју је папа Силвестер I око 334 године, и слична је по узору на “збор лектора”.

На властиту иницијативу, тј., документ који доноси папа (који се у католичкој цркви зове “мотупроприј” [лат. motu proprio]), Папа Павле VI (лат. Paulus PP. VI), доноси нове одредбе, у којима је преуредио дисциплину у латинској Цркви. Те 1972 године, по наредби папе, више се не даје тако звана “прва тонзура”; у клерички се сталез ступа у вези са ђаконским, а клир хиротесије постаје “служба” (лат. Ministeria). Тако верницима се може делити “служба”, без обзира на пол, међутим лектор и аколит, према традицији Цркве, остаје само за мушки пол, као увет за будућу хиротонију за ђакона и свештеника. Од ове исте године, оно што је до тада радио “подђакон” (ипођакон), постаје дужност лектора и аколита, и самим тим клир “подђакон” се укида.

Хиротесија лектора

“Lektora ili čitača postavlja biskup ili viši duhovni poglavar u sklopu liturgijskog slavlja ili u slavlju riječi Božje. Nakon evanđelja, biskup s mitrom na glavi, sjeda na pripremljeno mjesto, a đakon ili prezbiter poziva kandidate poimence, a svaki pojedini odgovara: „Evo me“ i pristupa biskupu te se nakloni. Nakon toga slijedi homilija u kojoj biskup kandidatima tumači njihovu službu, zatim svi ustanu i biskup pozove na molitvu u šutnji. Slijedi blagoslovna molitva: „Bože izvore svjetla i sve dobrote! Ti si poslao svoga Jedinorođenca, riječ života, da ljudima objavi otajstvo tvoje ljubavi. + Blagoslovi ovu našu braću što ih odabramo za službu čitača. Udijeli im da neprestanim razmišljanjem o tvojoj riječi uzmognu i sami usvojiti njezinu nauku i vjerno navješćivati braći. Po Kristu...”

Electi, filii carissimi, ut sitis Lectores in domo Dei nostri, officium vestrum cognoscite et implete. Potens est enim Deus ut augeat vobis gratiam perfectionis seternse. Lectorem siquidem oportet legere ei qui prsedicat, et lectiones cantare et benedicere panes et omnes fructos novos. Studete igitur verba Dei, videlicet lectiones sacras distincte et aperte ad intelligentiam et sedificationem fidelium absque omni mendacio falsitatis proferre, ne veritas divinarum lectionum, incuria vestra, ad instructionem audientium corrumpatur. Quod autem ore legitis, corde credatis atque opere compleatis, quatenus auditores vestros verbo pariter et exemplo vestro docere possitis. Ideoque dum legitis, in alto loco Ecclesie statis, ut ab omnibus audiamini et videamini, figurantes positione corporali vos in alto virtutum gradu debere conversari, quatenus cunctis quibus audimini et videmini celestis vitse formam prsebeat: quod in vobis Deus impleat per gratiam suam.

Kandidat nakon toga pristupa biskupu i prima knjigu Svetoga pisma: „Primi knjigu Svetoga pisma i vjerno predaj riječ Božju, da bude što jača u ljudskim srcima.“

Accipite, et estote verbi Dei relatores; habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis qui verbum Dei administraverunt ab initio.

Gesta primanja Svetoga pisma ima poseban značaj. Knjiga

predstavlja antropološki vidik, ona je znak, ali ujedno i izraz Božje objave, a dana je čitaču da je vjerno predaje drugima. I ovo je kao i svaka služba u Crkvi, služba za druge.”

Zatim biskup:

Oremus, fratres carissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos quos in Ordinem Lectorum dignatur assumere, bene () dictionem suam clementer effundat, quatenus distincte legant quae in Ecclesia Dei legenda sunt et eadem operibus impleant. Per Dominum, etc.

Molitva Ormeus:

Domine sancte, Pater omnipotens, seterne Deus, bene () dicere dignare hos famulos tuos in officium Lectorum, ut assiduitate lectionum instructi atque ordinati, et agenda dicant et dicta opere compleant, ut in utroque sanctae Ecclesiae exemplo sanctitatis suse consulant. Per Dominum.

Оригинални извор: (PAVAO VI., Apostolsko pismo: Ministeria quaedam, u: Rimski pontifikal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vaticanskog a proglašen vlašću Pavla VI. Službe u Crkvi; Ređenja; Posvete; Zavjetovanja, KS, Zagreb, 1988.)

Subđakonat или Podjakonat – Римо-Католичка црква

У западној цркви налазимо их већ у 3. веку, као што сведоче: Кипријан (258.), римски епископ Корнелије (252.—253.) у једном писму еп. Фабију из Антиохије; Свети Игнатије (107.), Клемент Александријски (125.) и Ориген (254.) нису ништа знали о овом клиру, и у својим списима само спомињу епископе, презвитере и ђаконе.

У раздобљу од V. до XX. века он бива редовити пут за виши чин (ђакона) и није био трајни ред, а дужност му је била да чита апостолске посланице и у прању светих сасуда. Епископ је додељивао овакво звање, али не полагањем руку, него молитвом и предајом знакова (књиге, итд.).

Све до 1200. субђаконат (ипођакон) се сматрао нижим клиром, а онда га је папа Иноћентије III убројио у виши клир, па је тако он постао први степен клира хиротоније.

Од самог почетка, он је био помоћник ђакона, а посебно за време Литургије.

Субђаконат у XIII веку, се повезује са преузимањем обавезе целибата, па је највероватније због тога био премештен у виши клир.

Тридентски сабор (деветнаести екуменски сабор Католичке цркве), одржан у раздобљу од 13. децембра 1545. до 4. децембра 1563. у Триденту (данашњи Тренто у Италији), прогласио је брак субђакона (а и ђакона и презвитера) неваљаним. Овом одлуком, овај сабор је само обновио и на ново учврстио одребе Првог латеранског сабора, који Западна црква још увек сматра и васељенским (екуменским), а одржан је у епископској цркви у Ватикану од 18. марта до 6. априла 1123. године.

Међутим, у субђаконском клиру, никад није било полагања руку, што показује да се не ради о светом реду. Остала три виша реда била су као и данас: ђакон, презвитер и аколитат.

Други ватикански сабор (концил), или боље рећи састанак епископа, који је одржан од 1962. до 1965. год., који је сазвао

папа Јован XXIII а наставио га његов прејемник Павле VI, који је прогласио идеју “aggiornamento” (осавременивања, обновљења Цркве) и спровео у живот револуционарне литургијске и каноничке реформе, укинуо је први степен вишег клира субђаконат или подђаконат. Многе друге реформе су уследиле, што је довело до стварања тако зване Старокатоличке цркве, у Аустрији, Немачкој и Швајцарској.

Akolitat (sequens) – Римо-Католичка црква

Главни разлог доношења овде овог нижег клира у Католичкој цркви је, сличност овог чина наспрам нашег ипођаконског. У Католичкој цркви он је четврти степен клира хиротесије, а сама реч у преводу значи “пратилац једног пута” (лат. acolythus, грч. ἀκόλουθος). Овај чин, као и друге чинове хиротесије, увео је у цркву папа Хигиније (грч. Υγίνος, лат. Hyginus), који је био папа од 136 до 140 године, ради испомоћи Цркви. Други чиновни хиротесије су лектор и егзорцист, а као што смо већ споменули у ову групу је био и чин субђакона (ипођакон), који се после попео на виши степен. Неки од ових чиновна остали су до краја самосталне службе, док неки су постали степенице ка вишем клиру.

Acolythus (sequens) – се први пут, у литургијском смислу, помиње у III веку, где папа Корнелије у писму Фабијану Антиохијскоме пише о броју службеника у Римској цркви. Већ у VIII веку почињу се помињати у литургијским књигама, где се описује примање службе.

У 1972 години, у апостолском писму “Ministeria quaedam” јавља се дефиниција аколита, у којој се каже како је ова служба уведена, како би могла помагати ђакону или послуживати свештеника при литургији, а и другим обредима. У случају недостатка ђакона, или свештеника повера му се част да може поделити “свету причест”. Исто важи, ако су ђакон или свештеник болесни, стари или било којом другом пасторалном дужношћу спречени, или када је број причесника тако велики, па се литургија одужила ускачу аколиту, и деле “свету причест”. Такође по потреби може поучити вернике, али не може делити благослов.

Тако дакле, ова служба је лаичка служба, и поверава се само мушком полу, па самим тим је самостална и стална.

Према католичкој цркви, “еухаријски дух и духовности аколита потиче исте на љубави према онима с којима благују једно Крислово Тијело, посебно према болеснима и немоћнима.

Тиме се јасно показује еклезијална и еухаристијска нарав аколитског служења: повезница њихова дјеловања у литургији и изван ње јест дјелатна љубав која израња из еухаристичког даривања Цркве те се стога и продужује у посебну бригу према онима који не могу судјеловати код еухаристијскога стола. У истом обреду којима се подељује служба аколита, бискуп позива на молитву да Господин својим благословом ојача изабранике за вјерно служење Цркви, да буду постојани у свој служби, вјерно дијеле крух живота те расту у вјери и љубави на изградњу Цркве Божје.”⁽²⁴⁾

Аколите, поставља епископ (или виши поглавар), “а обред се састоји од давања плитице (патене) с крухом или калез са вином док епископ говори: “Прими посуду с крухом (или вином) за слављење еухаристије. Буди такав да, можеш достојно служити столу Господњем и столу Цркве.””⁽²⁵⁾

На крају, (Ивица Жижић⁽²⁴⁾, у својој теми дана, завршава са :) “Улога еухаристијског служења ђакона и аколита и изванредних служитеља причести, у том смислу, требала би се продужити у редовно, недељно похађање и причешћивање болесника и немоћника. Разлог поновне успоставе такве праксе, по узору на ону из првог тисућљећа кршћанства, када је еухаристијско славље по себи налагало сакраменталну сктб о онима који не могу судјеловати, стоји у еухаристијском принципу дана Господњега, али и у духу еухаристијског служења црквене заједнице која по својим службеницима, аколитима и ђаконима посебно, стварно очитује Цркву служења и дјелатно врши сакраменталну скрб о свим удовима својега Тијела, посебно о немћнима и болеснима. Иако је у том случају служба аколита као дјелитеља причести изванредна, она би у сталном недостатку ђакона могла бити редовита. Наиме аколити у данашњем литургијском пасторалу могу дати незамјењив прилог у оживљавању управо те средишње еухаристијске димензије дана Господњега, која у свом сакраменталном догађању обухваћа све чланове Крестове Цркве и чини их дионцима једног Тијела и једнога Духа. Литургијска служба аколита, баш као и она

ђаконска, тијесно је везана уз служење болеснима и немоћнима, како вели Павао VI у *Ministeria quaedam*, потичући аколите на искрену љубав, јер су у служби сакраманта љубави. “

Аnaghanostos - Коптска православна црква

Из црквене историје сазнајемо да је Коптска црква она заједница несторијанских или монофизитских стремљења које су се одвојено организовале, одбацивши Сабор у Ефесу (431) и Халкидону (451). У атмосфери почетка V века, кад је христолошки догмат био изложен различним неправославним тумачењима и формулисањима, Православна Црква сазива два Васељенска Сабора: 431. год., кад осуђује "несторијанство" те се због тога формира Сиријска црква, и 451. год., кад осуђује "монофизитство". Тако су се цркве у Јерменији, Сирији (јаковитска), Египту (коптска), Етиопији и Индији, односно у пределима на границама Византијског Царства, одвојиле од оних хришћана који су прихватили догмат из Халкидона, сматрајући да су они цареви послушници. Заједничке карактеристике ових цркава јесу: опозиција према доминацији византијске империје, жеља за црквеном аутономијом, локална богослужења, симбиоза са домаћом културом и језиком.⁽²⁰⁾

У клиру ђаконства улази и клир "Аnaghanostos", у преводу читач (чтец). Кандидат мора бити 18 година стар, са добрим манирима и делима, препоручен од стране свештеника и парохијана своје парохије, да је тестиран при читању и да је редован на свим богослужењима. Такође мора знати арапски и коптски језик, а при читању, да се не дере, не виче, већ умиљато и разборито да чита. Поред читања апостола, такође набраја и све бивше патријархе Коптске цркве; треба да је упознат и са црквеним певањем, како би са осталим ђаконима могао појати (певати). Добро познавање Коптске теологије и по потреби и благослову проповедати.

На овај клир се не полажу руке од стране епископа, само постриг. "Аnaghanostos" се може женити. У случају смрти своје супруге, дозвољено му је ожени се поново, што наравно није случај код осталог клира.

У ђаконском клиру су још: појац, ипођакон, ђакон и архиђакон.

Реформа

Радикалне промене у култури и теологији, пост-реформацијске цркве, тражила је по својој сопственој унутрашњој логици, другачије свештенство од оних из прошлости.

Због тога је, пре свега, Мартин Лутер одузео теолошке разлоге за ритуалне и правне одвојености од свештенства. Духовни људи, тврдио је он, у 1520., нису били одвојена класа смртника, ритуално издвојена од свога чина; рукоположење није била тајна. Свештенички целибат био је непотребан, јер је безбожнички и нереални. Правни имунитет који заштићује свештенство од секуларног закона и пореза било је неоправдано и треба га уклонити. Свештеник је био само представник заједнице, именован и изабран да води свој духовни живот.⁽²⁷⁾

Језгро теологије реформације, померила је нагласак над Светим тајнама и ритуалима, а посебно за клир који проповеда и учи. Укидањем приватних богослужења, драстично се смањује и клир који је за то био потребан. У земљама, где реформаторска црква влада као већина, такав клир је потпуно био укинут (или смањен, као на пример у Енглеској). Тако, не треба бројно свештенство, већ добро обучен учитељ, који је био под надзором одбора. Такви учитељи су требали бити образовани од својих интелектуалних лидера, у универзитетима и академијама.

Англиканска црква

У Англиканској и осталим протестанским црквама, клир хиротесије не постоји, нити су препознати. Такође, Светски Савет Црква, у свом документу: *Baptism, Eucharist and Ministry - Faith and Order, Paper No. 111*, ништа не говори о клиру хиротесије, и једино признаје: Епископа, Презвитера и Ђакона.

И ако је у Англиканској цркви служба ипођакона укинута, у време реформације, неке црквене заједнице унутар њене цркве, додели су лаику те дужности. Међутим они ову дужност сврставају у литургијску дужност, а не као чин, али и за ову дужност је потребан епископски благослов. Послове које обавља за време богослужења су слични католичком ипођакону.

У Енглеској цркви клир хиротесије је потпуно укинут. Међутим, 1866 године, уводи се “lector” (читаач-чтец), али не у оном правом, изворном смислу као у православљу.

Ово је нека врста лаик-читаача, каже се у Англиканској цркви. Лаик-читаач, након теолошке обуке (три године похађања) добија дозволу проповеди и јавно вођење у молитви.

Овај чин се не сматра свештеничким и не може водити молитве на Еухаристији, и не може обављати свете тајне, као рецимо брак. У неким случајевима, на пример сахрани, могу руководити њима.

Телогија клира хиротесије

Теологија клира хиротесије, тешко се налази у историји Цркве, али приближно и најбоље се може видети у делима Псеудо-Дионисија Ареопагитата (или само Псеудо-Дионисија) (грч. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης). Ово име означава анонимног аутора теолошких списа на грчком језику, који су настали око 500. године а сачувани су под именом Дионисија Ареопагите, првог хришћанског епископа Атине.

Могуће је да се радило о неком сиријском монаху, премда нека новија истраживања сугеришу да је аутор ових списа заправио био грузијски теолошки писац Петар Иберски. Сврха трактата и писама била је да се неоплатонска филозофија помири са хришћанском теологијом и мистичком праксом. Ови су спису установили неоплатонску тенденцију у великом сегменту средњовековне хришћанске доктрине и духовности – посебно у Западној Европи – која је одредила њен религијски и богослужни карактер. Историјска испитивања нису успела да са сигурношћу утврде ауторство ових списа.⁽²⁶⁾

За Дионисија Ареопагита се везују следећи сачувани списи: О именима Божјим, О мистичном богословљу, О небеској јерархији као и десет писама упућених различитим особама, али за нас је најважнији спис “О црквеној јерархији”.

У овом спису, Дионисије описује три реда хиротоније: епископа, свештеника и ђакона (грч. λειτουργοί). Не налазимо у спису заиста ништа о клиру хиротесије, па се за сигурно питате, па како је онда важан овај документ. Наиме, оно што је од интереса су функције “леитурγοί”, које је описао Дионисије, а односе се на ђакона, чтеца, појца, а и вратара, па се тако сматра, да ове функције припадају клиру а не лаику. Из свега овога види се да клир хиротесије припада подгрупи ђаконства, или помагачи ђаконима.

У рангу “леитурγοί”, у којем се види и клир хиротесије, описан је као клир који пречишћава. Читањем и појањем они уводе катихумене у чистоћу. Обављајући и дужност наставника

или учитеља, настављају паралелни пророчки задатак, који бележи апостол Пвле у свом првом писму Коринћанима (Прва Коринћанима 14:24-25). Овај пророчки аспект клира хиротесије, налазимо у рукопроизводству у Апостолским Установама, па се тако може сматрати да имају дар Светог Духа.

У 12 канону светога Атанасија Александријског, управо и налазимо то, где он каже да појци не би требали певати без мудрости и са Духом Светим.

Из свега што смо до сад видели, постоје неки докази да чтец (читач) припада подгрупи клиру ђакона.

Историјски гледано, служба чтеца (читача) се није развио из клира ђакона, јер у неким изворима он је између свештеника и ђакона.⁽²⁸⁾; а могуће је да је можда био у рангу са свештеником, а после деградиран, јер смо унапред напоменули да је чтец (читач) читао Јеванђеље, како нам је описао Св. Кипријан у својој 23 посланици Риму.⁽²⁹⁾

НАПОМЕНЕ

1. In primitiva Ecclesia, propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconis committebantur, ut patet per Dionysium (Eccles. Hierarch, in). Nihilominus erant omnes praedictae potestates, sed implicite in una Diaconi potestate; sed postea ampliatus est cultus divinus, et Ecclesia, quod implicite habebat in uno ordine, explicite tradidit in diversis. Et secundum hoc dicit Magister quod Ecclesia alios ordines instituit. S. THOM., Supplem., q. 37, a. 2. Cf. In iv Sent, dist, 24, q. 1, a. 1.
2. S. CORN., Epist. ad Fab. Antioch., apud Euseb. H. E., iv, 43 (252), et CONG. CARTHAG. iv (398), in quo exponitur ritus ordinationum.
3. Tert. De praescriptione haereticorum XLI, 7-8
4. Tert. De anima IX, 4 "4. Est hodie soror apud nos revelationum charismata sortita, quas in ecclesia inter dominica sollempnia per ecstasin in spiritu patitur ; conuersatur cum angelis, aliquando etiam cum domino, et uidet et audit sacramenta et quorundam corda dinoscit et medicinas desiderantibus sumit. lamuero prout scripturae leguntur ut psalmi canuntur aut allocutiones proferuntur aut petitiones delegantur, ita inde materiae uisionibus subministrantur. [...]"
5. DA IV, Connolly 1929, 10; Achelis-Flemming 1904, 13.
6. 260 DA II, Connolly 1929, 4; Achelis-Flemming 1904, 5.
7. Epistle XXIII, ANF 5, 301.
8. Vita Fabiani: "Hic [Fabianus] regiones diuisit diaconibus et fecit VII subdiaconos qui septem notariis inminerent ut gesta martyrum fideliter colligerent, [...]" LP I, 65.
9. Cirta (Sirta) je bio drevni grad u današnjem Alžiru, poznat kao prijestolnica Numidije. Iako su Numiđani bili saveznici Rimljana, u 2. i 1. vijeku pne. je nekoliko puta bio pod rimskim napadima sve dok ga nije osvojio i rimskoj državi priključio Julije Cezar. Grad je početkom 4. vijeka n.e. uništen u građanskom ratu, ali ga je car Konstantin obnovio i dao mu svoje ime - Konstantin - pod kojim postoji i danas. (<https://sh.wikipedia.org/wiki/Cirta>)
10. Фламен (лат. flamen) je био високи римски свештеник једнога

од 15 божанстава Античкога Рима. Најзначајнија три фламена били су велики фламени, који су служили три главна римска божанства. Преосталих 12 фламена били су мали фламени. За време Римског царства због култа цара као божанства додат је још један фламен. Петнаест фламена припадало је колегију понтифика, који је администрирао пословима римске религије. Када би остало упражњено место једнога од фламена један понтифик би га привремено замењивао. Службена одећа фламена био је тешки вунени капут, који се носио преко тоге. (<https://wikipedia.org>)

11. ОР XXXIII, 106-107.

12. Antioch 10, NPNF 2-14, 113-114, including a section of an ancient epitome in which the ranks subordinate to the country bishop are exorcists, readers, subdeacons, and singers. The explanation of Aristenos also adds singers. *Su&ntagma II*, 143-144.

13. Canon 10a: a man shall not be ordained a bishop before he has "fulfilled the ministry of a reader and the office of deacon and presbyter." These promotions take considerable time and can test "his faith, his discretion, his gravity and modesty." Let him be ordained a bishop after he is found worthy. Order and discipline forbids a novice from being ordained bishop, presbyter, or deacon, since Paul of Tarsus had forbidden it. Men "whose life has been tested and their merit approved by length of time" should be ordained.

14. Canones Hippolyti VII: "48. Qui constituitur ornatus sit virtutibus diaconi, neque manus ei imponatur primo, sed evangelium ab episcopo ipsi porrigatur. 49. [secundum hunc ordinem.] 50. Neque ordinetur caelebs. Si est sine uxore, nisi postquam testimonium pro ipso exhibitum sit ad contestandam integritatem ejus a vicinis ipsius, ita ut certum sit, eum a corruptione alienum fuisse eo tempore, quo ibi habitabat. 51. Neque alicui imponatur manus tamquam caelibis (virgini), nisi quando ad maturam staturam perductus pro fidei habetur et testimonio commendatus est. 52. [quando soli orant, consistant in posteriore parte; autem serviat coram hominibus.]".

15. Canones Hippolyti XXXVII: "201. Quotiescunque episcopus mysteriis frui vult, congregentur diaconi et presbyteri apud eum, induti vestimentis albis pulchrioribus toto populo, potissimum autem splendidis. 202. Bona autem opera omnibus vestimentis praestant. 203. Etiam a)nagnstai habeant festiva indumenta, et stent in loco lectionis, et alter alterum excipiat, donec totus populus congregetur. 204. Postea episcopus oret et preficiat missam."

16. The Ecclesiastical History of Socrates (ca. 380-450) continues the history of Eusebius until the year 439. ODCC (3rd edn.).

17. Gelasius of Cyzicus (fl. 475) wrote a history of eastern Christendom based on four earlier ecclesiastical histories (of Eusebius, Rufinus, Theodoret of Cyrhus, and Socrates). Concerning the Council of Nicæa – which we know issued twenty genuine canons – Gelasius declared that he utilized of three old manuscripts that his father had received from the bishop of Cyzicus. PG LXXXV, 1179-1180; Godet 1947, 1182-1183; ODCC (3rd edn.), 658.

18. Justinian, Civil Law.

19. Gubitak kleričkog staleža (kan. 290, 10 i 20) UDK 272-428.5-87-558.8 Izvorni znanstveni rad GUBITAK KLERIČKOG STALEŽA (KAN. 290,1° i 2°) Jure BRKAN Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu Zrinsko-frankopanska, Split.

20. <http://www.veronauka.org/biblioteka/Bibview.asp?ID=157>,

21. Дохалкидонске цркве.

22. Православна Литургија, презвитер Др. Лазар Мирковић, Први опћи део, Сремски Карловци, 1918; стр. 64-65.

23. <http://pouke.org/forum/topic/клир-општи-појмови-хиротонија-и-хиротесија>

24. Чинови Хиротесија и Хиротонија, Припремио и превео чтец, Др. Ненад Весић, Атина 2013

25. Akoliti – služitelji u Službi Božjoj, Ivica Žižić, Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, god. XXV.

26. Služba akolita - <http://bogoslovi.ofmconv.hr/sluzba-akolita/>

27. Псеудо-Дионисије Ареопагит - <https://sr.wikipedia.org>

28. Karant-Nunn, Susan C. Luther's Pastors: The Reformation in the Ernestine Countryside. Transactions of the American Philosophi-

cal Society, vol. 69 pt. 8. Philadelphia: American Philosophical Society, 1979.

29. Harnack, "The Origin of the Readership and other Lower Orders", p. 60
30. Epistle 23 To the Clergy, on the Letters Sent to Rome, and About the Appointment of Saturus as Reader, and Optatus as Sub-Deacon. A.D. 250. Argument.— The Clergy are Informed by This Letter of the Ordination of Saturus and Optatus, and What Cyprian Had Written to Rome.

Библиографија са Интернета

<http://orthodoxchurchfathers.com/fathers/>
<http://tudorhistory.org>;
http://en.wikipedia.org/wiki/Minor_orders;
http://orthodoxwiki.org/Minor_orders;
<http://www.evangelicalorthodoxcatholic.org>;
http://www.apostolicgnosis.org/sacred_orders.html;
<http://pastor-t.tripod.com/cclc/id40.html>
http://www.holytrinitymission.org/books/english/hieararchical_services_rubrics;
http://www.holytrinitymission.org/books/english/manual_services_sokolov.htm;
<http://www.pravoslavlje.net/index>.
https://en.wikipedia.org/wiki/Testamentum_Domini
<http://www.calefactory.org/ord-reader.htm>

Остали коришћени извори

1. Bradshaw, Paul F. (2002). The Search for the Origins of Christian Worship. Oxford University Press. ISBN 978-0-19-521732-2.
2. Steimer, Bruno (1992). Vertex traditionis: die Gattung der altchristlichen Kirchenordnungen. Walter de Gruyter. ISBN 978-3-11-013460-5.
3. Maclean, Arthur John (1910). The Ancient Church Orders. Cambridge University Press.
4. Johnson, Lawrence J. (2009). Worship in the Early Church: An Anthology of Historical Sources. Vol 1. Liturgical Press. ISBN 978-0-8146-6197-0.
5. Senn, Frank C, (1997). Christian Liturgy, Catholic and Evangelical. Augsburg Fortress. p. 111. ISBN 0-8006-2726-1.
6. Епископ Рашко-Призренски Павле: Питања и Одговори чтецу пред производство;

Помјани Господе слугу твога Зорана

Земун, 2017